

**TÜRKİYE’DEKİ MÜLTECİ VE YEREL HALK
ENTEGRASYON SÜRECİ İÇİN MEKÂNSAL BİR
ÇÖZÜM ÖNERİSİ**

Fuat ARABACI

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE’DEKİ MÜLTECİ VE YEREL HALK ENTEGRASYON SÜRECİ
İÇİN MEKÂNSAL BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ**

Fuat ARABACI
0000-0002-8549-5369

Doç. Dr. Arzu ISPALAR ÇAHANTİMUR
(Danışman)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

BURSA – 2020
Her Hakkı Saklıdır

TEZ ONAYI

Fuat ARABACI tarafından hazırlanan “TÜRKİYE’DEKİ MÜLTECİ VE YEREL HALK ENTEGRASYON SÜRECİ İÇİN MEKANSAL BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Doç. Dr. Arzu ISPALAR ÇAHANTİMUR

Başkan : Doç. Dr. Arzu ISPALAR ÇAHANTİMUR
0000-0002-5907-1713
Bursa Uludağ Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Anabilim Dalı

İmza

Üye : Doç. Dr. Rengin BECEREN ÖZTÜRK
0000-0001-6259-3364
Bursa Uludağ Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Anabilim Dalı

İmza

Üye : Doç. Dr. Ayşe DURUKAN KOPUZ
0000-0003-0389-8146
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Güzel
Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Anabilim Dalı

İmza

Yukarıdaki sonucu onaylarım

Prof. Dr. Hüseyin AKSELEREN
Enstitü Müdürü
21/02/2020

U.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

21/02/2020

Fuat ARABACI

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE'DEKİ MÜLTECİ VE YEREL HALK ENTEGRASYON SÜRECİ İÇİN MEKÂNSAL BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ

Fuat ARABACI

Bursa Uludağ Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Arzu ÇAHANTİMUR

Dünya tarihindeki en büyük göç hareketliliklerinden birinin yaşandığı günümüzde, mültecilere ev sahipliği yapan ülkeler arasında Türkiye ilk sırada yer almaktadır. Türkiye'nin 2011 yılında uyguladığı açık kapı politikasıyla 'misafir' sıfatıyla ağırlanmaya başlanan Suriyeli mülteciler, ülkelerindeki iç savaşın devam etmesi nedeniyle 'kalıcılık' tartışmalarına konu olmaktadır. Artan yoğun mülteci nüfusu yerleşim alanlarında sosyo-kültürel, ekonomik, fiziksel ve mekânsal problemler oluşturmakta ve bu durum yerel halk ve mülteciler arasında entegrasyon sürecini olumsuz etkilemektedir. Dünyada ve ülkemizde bu tür farklı toplumların bir arada yaşamak zorunda kaldığı yerleşimler incelendiğinde entegrasyon süreçlerini yavaşlatan en büyük etkenlerin dil ve kültür farklılığı olduğu görülmektedir. İki farklı kültür arasında köprü kurabilmek için toplum bilincinin oluşturulacağı mekanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Entegrasyon sürecinin olumlu yönde ilerlemesi için farklı kültürlerle sahip toplumların kamusal bir mekânda toplanıp etkileşime geçebilmesi önem kazanmaktadır. Geçmişte, dünyada ve Türkiye'de farklı amaçlar doğrultusunda halk eğitiminin verildiği kuruluşlar olmuştur. Farklı amaçlara sahip olmakla birlikte bu kuruluşların çalışmalarıyla toplum bilinci oluşmasını kolaylaştırdıkları görülmüştür. Mekânsal bir çözümle ortak bir toplum bilinci oluşturulmasını sağlayan bu yaklaşım, günümüzde yaşanan yerel halk ve mülteci entegrasyon sürecinin başarılı bir şekilde gelişebilmesi için örnek oluşturmaktadır.

Bu bağlamda, tez çalışması kapsamında, iki farklı topluluğun birlikte üretebilecekleri, birlikte yaşayabilecekleri ve birlikte sosyal ihtiyaçlarını giderebilecekleri mekân kurguları oluşturularak sosyal ve kültürel bir tesis önerilmektedir. Önerilen yapı; dil ve kültür farklılıklarının giderebileceği, yaşanan psikolojik ve sosyal problemlerin azaltılabileceği, ortak çalışmaların teşvik edileceği etkinlik ve eğitimleri barındıracak halk eğitim mekanları içermektedir. Bu tez kapsamında, mimari ve kentsel tasarım aracılığıyla önerilecek doğru mekânsal çözümlerin, toplumların sosyal gelişmesine destek olacağı ve bütünleşmelerini destekleyebileceği Hatay, Reyhanlı'da seçilen örnek alan için geliştirilen bir tasarımla ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Halkevi, Hatay, Mimari Tasarım, Mülteci, Sosyal Entegrasyon

2020, viii + 130 sayfa.

ABSTRACT

MSc Thesis

A SPATIAL SOLUTION FOR REFUGEES AND LOCALS INTEGRATION PROCESS IN TURKEY

Fuat ARABACI

Bursa Uludağ University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Architecture

Supervisor: Assoc. Prof. Arzu ÇAHANTİMUR

Today, we are experiencing one of the biggest migration movements in the world's history. Among the countries that are home to refugees, Turkey is taking first place. In 2011, Turkey's open-door policy implemented to refugees therefore they welcomed as 'guests'. As the Syrian civil war continues, the 'permanent settlement' of refugees is the subject of controversy. Growing dense of the refugee population creates sociocultural, economic, physical and spatial problems in residential areas and this negatively affects the integration process between local people and refugees.

When examining the settlements with such different societies have to unite in the world as in our country, it is seen that the biggest obstacles to the integration process are language and cultural differences. In order to prevent this difference and establish a bridge between two different cultures, we need spaces where public education will be held and new social awareness will be created. These spaces are important for different cultures to gather and interact in a public area. In the world, there have been different organizations with public education purposes. Although they have different goals, it has been observed that these organizations facilitate the formation of public awareness. This approach, which creates a common social awareness with a space-oriented solution, is an example of the successful development of the local people and refugee integration process.

In this context, a social and cultural facility is proposed by creating space constructions where two different communities can produce and live together with their social needs. The proposed structure includes public education venues that will accommodate activities where language and cultural differences can be eliminated, psychological and social problems can be reduced, and collaborative activities are encouraged. Therefore, in the thesis, the sample area in Hatay, Reyhanlı designed with the right space-oriented solutions to be proposed through architectural and urban design to support the social development and integration of societies.

Key words: Architectural Design, Community Houses, Hatay, Immigrant, Migration, Refugee, Social Integration

2020, viii + 130 pages.

TEŞEKKÜR

Her zaman yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen annem Meryem ARABACI ve babam Ümran ARABACI'ya, çok değerli hocam Doç. Dr. Arzu ÇAHANTİMUR'a sonsuz teşekkür ederim.

Fuat ARABACI
21/02/2020

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	v
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	viii
1. GİRİŞ	1
1.1 Amaç ve Kapsam	4
1.2 Yöntem.....	5
2. KURAMSAL TEMELLER VE KAYNAK ARAŞTIRMASI.....	7
2.1 Toplumlar Arası İnsan Hareketleri.....	7
2.1.1 Toplumlar arası insan hareketlerine ilişkin kavramlar.....	10
2.1.2 Toplumlar arası insan hareketlerinin mülteci ve yerel halk üzerindeki etkileri.....	12
2.1.3 Toplumlar arası insan hareketleri: Dünya genelindeki tarihsel süreci.....	15
2.1.4 Toplumlar arası insan hareketleri: Türkiye coğrafyasına yapılan göçlerin tarihsel süreci	17
2.1.5 Türkiye'ye yapılan Suriye göçü ve Suriyeli sığınmacılar.....	19
2.1.6 Suriyeli göçünün Türkiye'ye etkileri ve sosyal entegrasyon problemi.....	24
2.2 Dünyada ve Türkiye'de Sosyal Entegrasyon Mekanları: Türkiye'de Halkevi Örneği	33
2.2.1 Halkevlerinin önemi.....	36
2.2.2 Dünyadaki benzer kurumlar ve yapıları.....	38
2.2.3 Halkevlerinin program ve etkinlikleri.....	44
2.2.4 Halkevleri mimari ve mekânsal özellikleri	51
2.2.5 Halkevi Örnekleri.....	58
2.3 Bölüm Sonucu.....	71
3. MATERYAL VE YÖNTEM: MEKANSAL ÇÖZÜM ÖNERİSİ İÇİN HATAY, REYHANLI ALAN ÇALIŞMASI.....	74
3.1 Hatay'ın Fiziksel ve Mekânsal Analizi	75
3.1.1 Hatay'ın coğrafyası, iklimi ve idari durumu	75
3.1.2 Hatay'ın mekânsal ve altyapısal görünümü	78
3.2 Hatay'ın Sosyo-ekonomik Analizleri.....	80
3.2.1 Hatay'ın tarihteki yeri	80
3.2.2 Hatay'ın demografik yapısı.....	83
3.2.3 Hatay'ın ekonomik yapısı	88
4. BULGULAR VE ÖNERİLER.....	92
4.1 Fiziksel ve Mekânsal Analiz Bulguları	92
4.2 Sosyo-ekonomik Analiz Bulguları.....	95
4.3 Mekânsal Çözüm Önerileri	99
4.3.1. Mekansal öneri alanı: Reyhanlı/Hatay	101
4.3.2. Fiziksel ve mekânsal yapı kullanım stratejisi: Geliştirmeye yönelik öneriler ...	102
4.3.3 Barınma ihtiyacını karşılamaya yönelik öneriler	111
4.3.4 Ekonomik kalkınmayı sağlamaya yönelik öneriler.....	118
5. SONUÇ	122
KAYNAKLAR	125
ÖZGEÇMİŞ	130

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar	Açıklama
AFAD	T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	BM Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
DOĞAKA	Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı
IOM	International Organization for Migration
UNHRC	United Nations Human Rights Council
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1. 2005-2017 yılları arasındaki mülteci hareketlerinin Dünya haritasında gösterimi (Anonim 2019a).....	1
Şekil 1.2. Mülteciler ev sahipliği yapan ülkeler ve mülteci sayıları (Anonim 2018a).....	2
Şekil 1.3. 2018'in ilk yarısında yeni büyük mülteci girişleri (Anonim 2018a).....	3
Şekil 1.4. 2020 UNHRC verilerine göre Türkiye’de bulunan mülteciler ve geldikleri ülkeler (Anonim 2020a).....	3
Şekil 2.1. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde mülteci sıfatıyla bulunanların geldiği ülkeler (Anonim 2019a).....	20
Şekil 2.2. Suriye’den Türkiye’ye gelen mültecilerin yıllara göre sayıları (Anonim 2019a).....	21
Şekil 2.3 Brüksel, Maison Du Peuple (1897-1899) a) genel görünümü, b) kat planları, c) salon görünümü, d) iç mekân görünümü (Anonim 2016).....	40
Şekil 2.4. Casa del Fascio cephe çizimleri (Anonim 2013c).....	41
Şekil 2.5. Casa del Fascio'nun dışında toplanan kalabalık. Dial, Ekim 1936 (Storchi 2007).....	42
Şekil 2.6. Casa del Fascio kat planları (Anonim 2013c).....	43
Şekil 2.7. Casa del Fascio kesitleri (Anonim 2013c).....	43
Şekil 2.8. Bursa Halkevinin yayınladığı Uludağ Dergisinden bir örnek (Aslan 2007)....	50
Şekil 2.9. Nazif Asal ve Emin Necip Uzman’a ait Sivas Halkevi (Bozdoğan 2002).....	52
Şekil 2.10. Erzurum Cumhuriyet Meydanı ve Cumhuriyet Caddesi Maket Görüntüsü (Karakaya 2011).....	54
Şekil 2.11. Küçük kasabalar için tip Halkevi projesi plan ve görünüşü (Durukan 2006).....	55
Şekil 2.12. Rüknettin Güney’e ait Kadıköy Halkevi (Bozdoğan 2002).....	56
Şekil 2.13. Kadıköy Halkevi Projesi Planları (Durukan 2006).....	57
Şekil 2.14. 1. Ödül, Münevver Belen’in Halkevi projesinin ön perspektifi (Anonim 1938).....	58
Şekil 2.15. Atatürk Meydanı ve Bursa Halkevi proje arazisi (Anonim 1938).....	59
Şekil 2.16. Bursa Halkevi proje vaziyet planı (Anonim 1938).....	59
Şekil 2.17. 1. Ödül, Münevver Belen’in Halkevi projesi kesit ve görünüşleri (Anonim 1938).....	60
Şekil 2.18. 1. Ödül, Münevver Belen’in Halkevi projesi kat planları (Anonim 1938)....	61
Şekil 2.19. Sivas Halkevi projesinin ön perspektifi (Anonim 1939).....	62
Şekil 2.20. Sivas Halkevi projesi vaziyet planı ve meydan ilişkisi (Anonim 1939).....	63
Şekil 2.21. Sivas Halkevi projesi kat planları (Anonim 1939).....	64
Şekil 2.22. Sivas Halkevi projesi cephe görünüşleri ve kesitleri (Anonim 1939).....	65
Şekil 2.23. 1937-1938’de açılan Aktepe Halkevi. (Adil Çetin Arşivinden aktaran Payaslı 2013).....	67
Şekil 2.24. Yenigün 29 Nisan 1936 (Duman ve Payaslı 2013).....	69
Şekil 2.25. 1939 yapılan Hatay Halkevi (Payaslı 2013).....	70
Şekil 2.26. 2019 İl sağlık müdürlüğüne dönüştürülen eski Hatay Halkevi binası (Anonim 2020c).....	70
Şekil 2.27. Entegrasyon sürecinde halkevi yaklaşımını öngören kavramsal çerçeve.....	73
Şekil 3.1. Hatay ili ve ilçeleri haritası (Anonim 2020d).....	76
Şekil 3.2. TR63 Bölgesi ilçelerinin gelişim düzeyleri (Anonim 2015b).....	77
Şekil 3.3. Hatay’ın yıllık sıcaklık grafikleri (Anonim 2015c).....	77

Şekil 3.4. Marsilya Ticaret Odası Başkanı Aüricn Artaud tarafından 1915'te Fransız Dışişleri Bakanına sunulan "Suriye Sorunu Hakkında (Bu Ülkenin Ekonomik Değeri Üzerine Not) Raporu'nun ekinde verilen harita. (Yorulmaz 1992) ..	82
Şekil 3.5. Hatay İli ilçelere göre nüfus dağılımı ve ilçe nüfusları (Anonim 2019d).....	83
Şekil 3.6. Hatay İli toplam nüfusu ve cinsiyet dağılımı (Anonim 2019d)	84
Şekil 3.7. Hatay İli yaşlara göre nüfus dağılımı (Anonim 2019d)	85
Şekil 3.8. Hatay İli eğitim durumu (Anonim 2015c)	86
Şekil 3.9. Hatay İli ilçelere göre Suriyeli yoğunluğu (Anonim 2019d)	87
Şekil 3.10. TR63 Bölgesi 15 yaş üzeri işgücü durumu (Anonim 2017)	89
Şekil 3.11. Hatay'daki tarım arazilerinin dağılımı (Anonim 2015c)	89
Şekil 4.1. Türkiye'deki Mülteci ve Yerel Halk Entegrasyon Süreci İçin Bir Mekânsal Çözüm Önerisi: Halkevi Yaklaşımı Kavramsal Çerçevesi	100
Şekil 4.2. Reyhanlı'nın yıllara göre sınır gelişimi	101
Şekil 4.3. Reyhanlı ile kamusal alan ve kamu yapıları ortak kullanım stratejisi	103
Şekil 4.4. Arazi programı, meydan sınırları ve önerilen bağlantı aksı.....	105
Şekil 4.5. Program öğelerinin arazi için de konumlandırılması ve ilişkileri.....	106
Şekil 4.6. Arazi yerleşim şeması ve sirkülasyon planı	107
Şekil 4.7. Yapı programını ve arazi yerleşimini gösteren patlamış perspektif	109
Şekil 4.8. Öneri mekânsal tasarım ve şehir bağlantısı	110
Şekil 4.9. Klasik eyvan kullanımını ve önerilen eyvanlı modül gösterimi	112
Şekil 4.10. Karşılama birimleri	113
Şekil 4.11. Benzer yapım süreçlerine sahip tipler içerisinde B-3 yapım aşamaları	114
Şekil 4.12. Tip-A konaklama birimleri	115
Şekil 4.13. Tip-B konaklama birimleri	117
Şekil 4.14. Öneri konut dokusu ve avlu ilişkisi	118
Şekil 4.15. Öneri atölye ve çarşı alanları ilişkisi.....	118
Şekil 4.16. Katılımcı yaklaşımli üretim süreci.....	119
Şekil 4.17. Geleneksel ürün üretim mekanları	120
Şekil 4.18. Tarımsal üretim mekanları	121
Şekil 4.19. Yapılı alan, meydan ve gelecek parkı ilişkisi	121

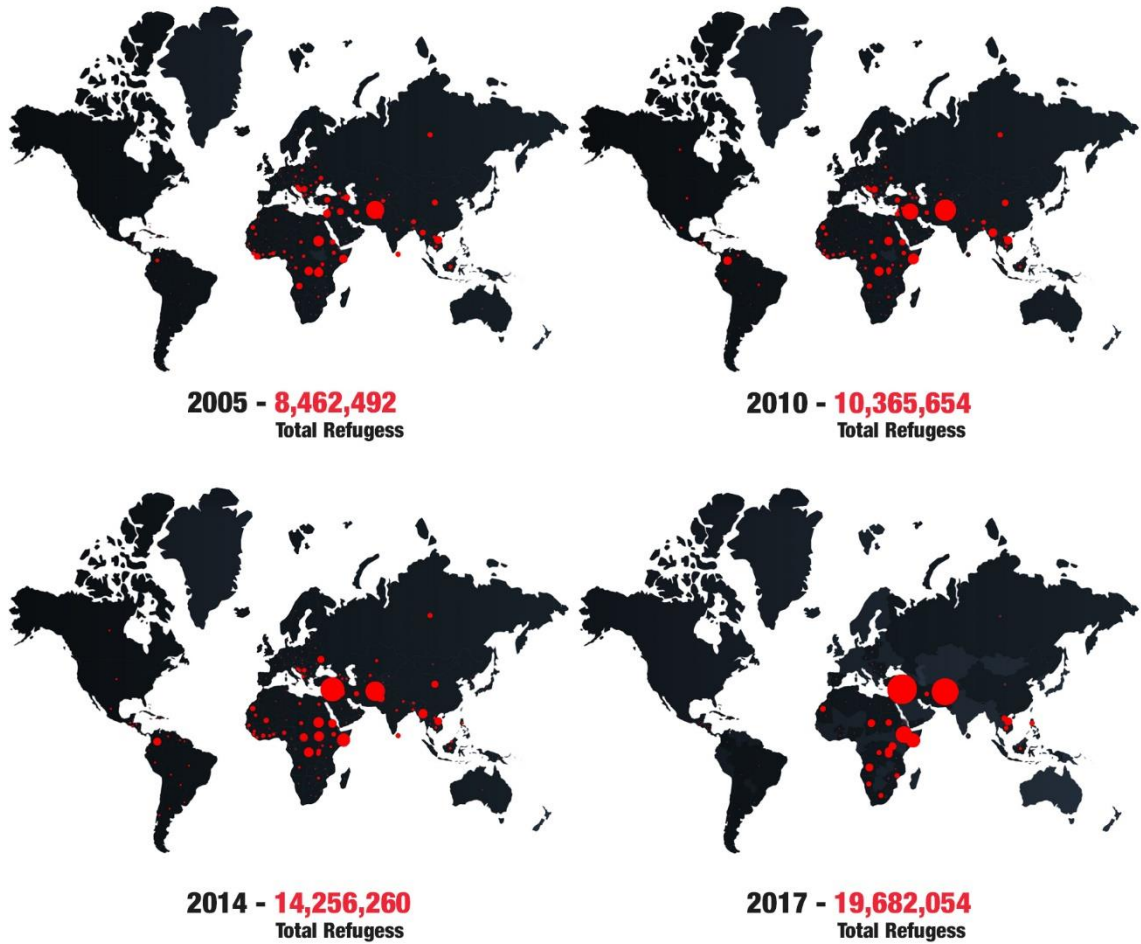
ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 2.1. Dünya tarihinde bilinen büyük göç hareketleri.....	16
Çizelge 2.2. Cumhuriyet dönemi öncesi önemli göç hareketleri (Anonim 2019c).....	18
Çizelge 2.3. Cumhuriyet dönemi sonrası önemli göç hareketleri (Anonim 2019c).....	19
Çizelge 2.4. Suriyeli nüfusunun illere göre dağılımı ve yoğunluk oranları (Anonim 2019b)	22
Çizelge 2.5. Türkiye’de bulunan Suriyelilerin yaşlara göre dağılımı (Anonim 2019b) .	23
Çizelge 3.1. Hatay’daki geçici barınma merkezleri (Anonim 2018c)	78
Çizelge 3.2. 2016 yılı Hatay ili ilçelere göre yerel halk ve Suriyeli nüfusu ve yoğunluk oranları (Anonim 2017)	88
Çizelge 4.1. Mültecilere yönelik eğitim alanındaki çalışma verileri (Anonim 2018c)...	94
Çizelge 4.2. Mültecilere yönelik sağlık alanındaki çalışma verileri (Anonim 2018c)....	95

1. GİRİŞ

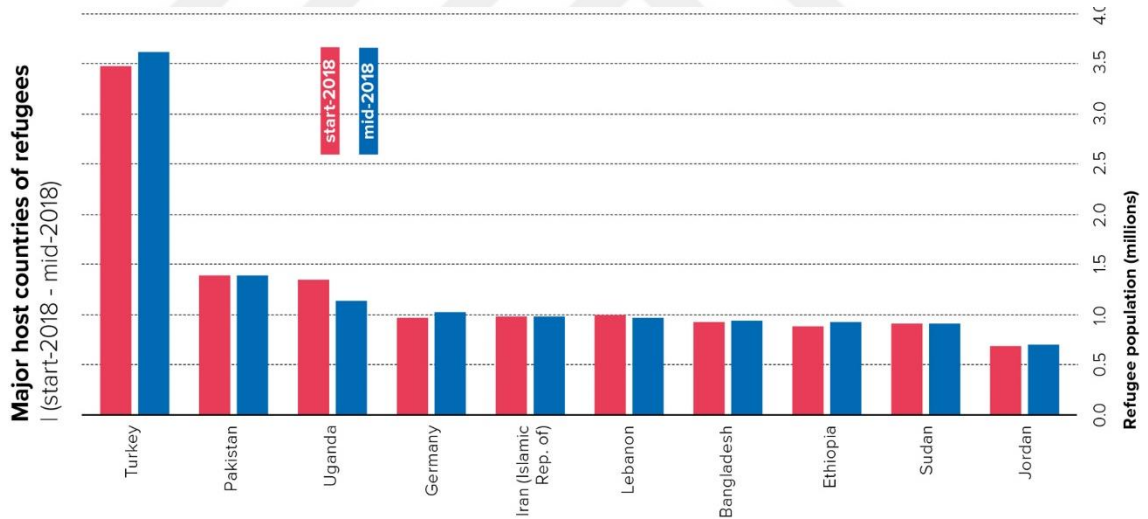
Dünya tarihine bakıldığında insanların daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak için her zaman yer değiştirdikleri görülmektedir. Günümüzde artan dünya nüfusu ve çeşitli sebeplerden dolayı bu insan hareketliliği milyonlarca insan sayısına ulaşmaktadır. Bu hareketlerin temeline bakıldığında bazı insanların yeni ekonomik fırsatlar ve yeni ufuklar arayışları için bu hareketleri yaptıkları görülmektedir. Diğer bir kesim ise silahlı çatışmalar, yoksulluk, gıda güvensizliği, zulüm, terörizm veya insan hakları ihlalleri ve suistimallerinden kaçınmak için hareket etmektedir. Bu hareketlerin birçoğu, aslında bu nedenlerin bir kombinasyonu sonucu gerçekleşmektedir. Her ne kadar bu zorunlu hareketliliğin önüne geçilmek istense de bu tamamen mümkün olmamaktadır.

Şekil 1.1. 2005-2017 yılları arasındaki mülteci hareketlerinin Dünya haritasında gösterimi (Anonim 2019a).

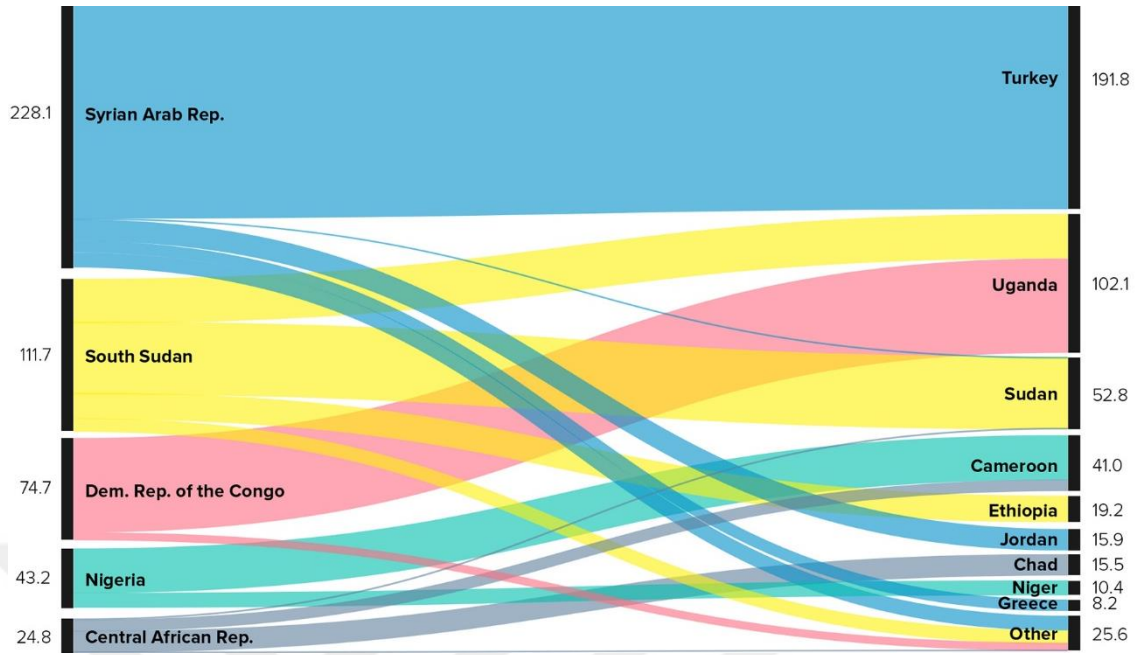
Ülkeler arasında ana yurtlarını kaybeden bu insanları korumak ve daha iyi koşullar sunmak için çeşitli kurum ve kuruluşlar oluşturulmaktadır. Bunlar içerisinde Birleşmiş Milletler (BM) mülteci örgütü olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) çalışmalarıyla en çok insana ulaşan kurum olarak göze çarpmaktadır. Kuruluş çalışmalarının 19,6 milyon mülteciye ulaştığı görülmektedir. 1985 yılından itibaren günümüze kadar BMMYK'nın verileri incelendiğinde ise dünya üzerindeki mülteci durumunun ne denli boyutlara ulaştığı çok net bir şekilde görülmektedir (Şekil 1.1).

UNHRC (United Nations Human Rights Council) 2019 verilerine göre dünya üzerinde 68,5 milyon insan evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Dünya tarihi üzerinde görülmemiş büyüklükteki bu insan hareketliliğinin 25,4 milyonunu mülteciler oluştururken, 40 milyon kişi ülke içerisinde bulundukları konumlarını terk etmek zorunda kalmış, 3,1 milyon kişi ise vatanlarını terk ederek farklı ülkelere sığınmıştır (Anonim 2019a).

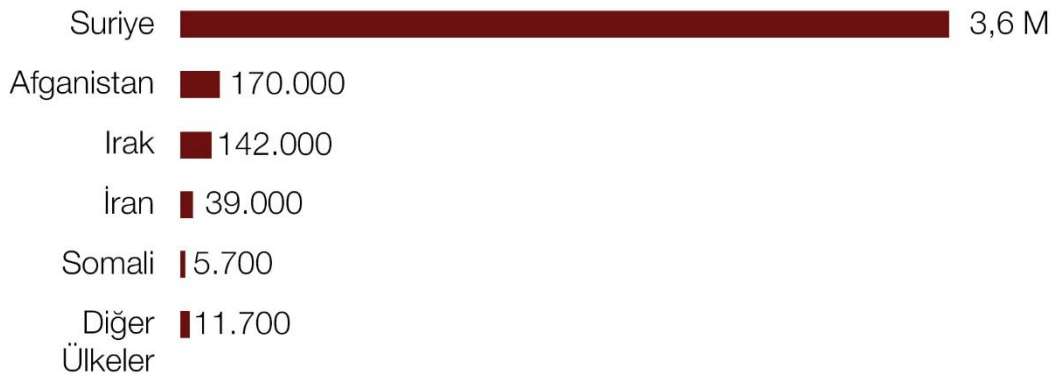
Şekil 1.2. Mülteciler ev sahipliği yapan ülkeler ve mülteci sayıları (Anonim 2018a)

UNHRC verilerine bakıldığında Türkiye, 3,5 milyon mülteci nüfusunun 3,6 milyonu geçmesiyle dünyada en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumunda bulunmaya devam etmektedir. 2018 ortasında Suriye'den 3,6 milyon, Irak'tan 38.700, İran'dan 8.800 ve Afganistan'dan 6.400 kayıtlı mülteci Türkiye'de yaşamlarına devam etmektedir (Şekil 1.2).

Şekil 1.3. 2018'in ilk yarısında yeni büyük mülteci girişleri (Anonim 2018a)

2018 yılının ilk yarısında dünya genelinde 555.800 yeni mültecinin ülkelerini terk ettiği rapor edilmiştir. Suriye’de yaşanan çatışmalar 2011 yılında başlamış olmasına rağmen insanları sınır dışına taşımaya devam ettiği rakamlarla görülmektedir. 228.100 kişilik rakam ile neredeyse dünya genelindeki toplam mülteci olanların sayısının yarısını oluşturmuştur. Şekil 1.3’teki grafik incelendiğinde ise 191,800 Suriyeli mültecinin Türkiye’de tescil edildiği görülmektedir (Anonim 2018a).

Şekil 1.4. 2020 UNHRC verilerine göre Türkiye’de bulunan mülteciler ve geldikleri ülkeler (Anonim 2020a)

UNHRC 2020 yılının başındaki verilerine göre günümüzde Türkiye’de 4 milyona yakın mülteci bulunmaktadır. Bu mülteci nüfusunun 3,6 milyon ile büyük kısmını Suriye vatandaşları oluşturmaktadır (Anonim 2020a). Göç İdaresinin 2019 yılı sonu verileri UNHRC verilerini desteklemekte ve Türkiye’de bulunan Suriyeli nüfusunun 3.587.266 olduğu görülmektedir (Anonim 2019b)

Bu tez çalışmasında dünya gündeminin başlıca konularından biri olan göç olgusu ve mültecilerin, ilerleyen yıllarda dört milyon mülteci ağırlaması beklenen Türkiye için büyük bir öneme sahip olduğuna tekrar dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Başlangıçta misafir olarak görünen bu sığınmacıların Suriye’deki iç savaşın dokuzuncu yılının geride bırakılması ve ne zaman biteceğinin öngörülememesiyle birlikte kalıcı hale geldiğinin ve 2019 yılının rakamlarına bakıldığında artmaya devam ettiği görülen mülteci sayısının Türkiye’yi birçok alanda etkilediğinin üzerinde durulmuştur. Suriyeli sığınmacıların büyük çoğunluğunun kentlerde yaşadığı ve bu kitlenin başta sosyal uyum olmak üzere, dil, yaşam tarzı ve kültürel farklılıklar nedenleriyle yerel halkla sorunlar yaşadığı görülmektedir. Bunun yanı sıra kamp dışında yaşayan mültecilerin yoğun olarak yerleştikleri alanlarda sosyal ve ekonomik dengeleri olumsuz etkilediği, şehirlerin plansız büyümesine ve bunun sonucu olarak da alt yapı sorunlarına neden olduğu görülmüştür. Bu durum göz önünde bulundurularak mülteciler hakkındaki tartışmaların mekânsal olarak ele alınması ve çözüm önerileri sunulmasının zorunlu hale geldiği sonucuna varılmış ve mekânsal öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

1.1 Amaç ve Kapsam

Bu çalışma kapsamında günümüzde toplumlar arası zorunlu insan hareketliliğinin rakamsal verilere bakıldığında ne boyutlara ulaştığı irdelenmiş ve bu soruna çözüm önerileri getirebilmek için öncelikle bu hareketliliğin ne olduğu ve neden gerçekleştiği incelenmiştir. Yapılan çıkarımlar doğrultusunda yerel halk ve mülteciler arasındaki entegrasyon sürecinde oluşan problemler tespit etmek ve bu sürece katkı sağlayacak öneriler getirmek amaç edinilmiştir. Bu amaç doğrultusunda entegrasyon sürecinde oluşan sosyal sorunlar, ekonomik sorunlar, yerel ekoloji ve altyapı sorunları, yerleşim alanları üzerindeki plansız büyüme baskısı sorunu ele alınmıştır. Türkiye’de bulunan

Suriyeli sığınmacıların toplumsal uyum ve sosyal entegrasyon süreçleri incelenmiştir. Bu entegrasyon süreci için örnek oluşturması amacıyla tarihe bakıldığında yabancı ülkelerde ve Türkiye’de rejim değişikliğinde, yeni kurulan ulus devletlerde, gelecek için projelerini halk tabanına yaymak ve halk arasında toplum bilincini oluşturmak için devletin mekânsal çözümler önerdiği görülmektedir. Halkevlerinin faaliyetlerine bakıldığında ise, temelinde ulusal kimliğin yerleştirilmesi olan halk eğitimi çalışmaları olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan çalışmaların sonucuna bakıldığında toplum içerisindeki farklı yaşam tarzı ve karakterlere sahip topluluklar arasında ortak bir toplum bilinci oluşturduğu görülmektedir. Hatay halkevi ve yaptığı çalışmalar halkevlerinin toplumsal bilinç ve birlik oluşturmadaki önemli rolünü kanıtlar niteliktedir. Bu nedenle, halkevleri çalışmalarını sürdürdüğü dönemde ulusalcı politikalar izlemiş olsa da çalışmaların sonucunda bir toplum bilinci oluşturdıkları göz ardı edilmemelidir. Halkevleri bu rolleriyle günümüzde yaşanan benzer problemler için mekânsal bir öneri olarak önem kazanmaktadır. Günümüzde Türkiye’de bulunan yoğun Suriyeli nüfusundan dolayı yerel halk ve mülteciler arasında sosyal entegrasyon problemleri yaşanmaktadır. İki farklı ulusun bir arada yaşamayı öğrenebilmesi için de ortak bir bilinç gerekmektedir. Halkevlerinin ulusalcı yaklaşımının her ne kadar bu iki topluluk arasında bir anlam ifade etmiyor olsa da halkevlerinde yapılan çalışmalar sonucunda toplum bilincinin sağlanması, aynı yaklaşımın temelinde ulusalcılık yerine etnik köken fark etmeksizin insanın ve ortak değerlerinin yer almasıyla yine toplum bilincinin sağlanabileceğini göstermektedir. Bu doğrultuda tez kapsamında, bugünkü yerel halk ile mültecilerin entegrasyon sürecini kolaylaştırmaya yönelik bir mimari tasarım önerisi için halkevleri yaklaşımının izlenebileceği düşünülmüştür. Bu kapsamda yerel halk ve mülteciler arasında sağlanması gereken sosyal, halkevi yaklaşımı ile ele alınarak mekânsal bir tasarım önerisi geliştirilmiştir.

1.2 Yöntem

Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyon sürecini ele alan bu çalışma iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada kaynak araştırması yöntemiyle detaylı bir literatür analizi yapılmıştır. Bu analiz kapsamında konu alanın temel kavramları olan göç, göçmen, sığınmacı, mülteci, yerel halk, sosyal entegrasyon süreci kavramları

incelenmiştir. Daha sonra Türkiye’de bulunan Suriyeli mültecilerin durumu ve sosyal entegrasyon süreci incelenmiş, süreç önündeki problemler tespit edilmiştir. Sosyal entegrasyon sürecini kolaylaştırma amacına yönelik ülkemizde ve dünyada daha önce yapılan çalışmalar incelenerek elde edilen sonuçlar doğrultusunda mekânsal bir yaklaşım önerisi getirilmesinin yerinde olacağı ortaya koyulmuştur.

İkinci aşamada, önerilecek olan mekânsal tasarıma temel oluşturması için alan çalışması gerçekleştirilmiştir. Hatay’ın Suriye sınırında olması ve kolay ulaşılabilirliği nedeniyle aldığı yoğun göç ve özellikle sınır ilçelerinden Reyhanlı ilçesinin mülteci yoğunluğu dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra Hatay’ın tarihinde her zaman farklı uluslara ev sahipliği yapması, Cumhuriyet döneminde yaşadığı sürecin bugünkü entegrasyon süreci için benzer özellikler taşıması, mekân önerisine model oluşturacak halkevi yaklaşımı için önem kazanmaktadır. Bu nedenlerle alan çalışması için Hatay ve Reyhanlı ilçesi seçilmiş ve bölgenin fiziksel, mekânsal ve sosyo-kültürel özellikleri tespit edilmiştir. Arşiv analizi ve mevcut durum tespitleriyle yapılan bu çalışmalardan sonra elde edinilen bulgular irdelenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda seçilen alanda yaşayan mülteciler ve yerel halk arasındaki sosyal entegrasyonun sağlanabilmesi amacıyla mekânsal bir tasarım önerisi geliştirilmiştir. Yapılan mekân önerisiyle, fiziksel ve mekânsal yapı kullanım stratejisi geliştirmeye yönelik, barınma ihtiyacını karşılamaya yönelik ve ekonomik kalkınmayı sağlamaya yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

2. KURAMSAL TEMELLER VE KAYNAK ARAŞTIRMASI

Çalışma kapsamında ‘Toplumlar Arası İnsan Hareketleri’ kavramı ele alınırken öncelikle tanımı, oluşturduğu etkiler, dünyada ve Türkiye’deki tarihsel gelişim sürecine değinilmiş, Türkiye’de bulunan Suriyeli mültecilerin durumu ve Türkiye’ye etkileri doğrultusunda entegrasyon süreci incelenmiştir. Ardından yerel halk ile Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyon sürecini kolaylaştıracağı düşünülen halkevi modeli ele alınmıştır.

2.1 Toplumlar Arası İnsan Hareketleri

Sosyal durumun, fiziksel ve çevresel şartların, değişen ekonomik şartların sonucunda oluşan hareketliliği ifade eden göç, aslında bu sebepler doğrultusunda yapılan bir uyum hareketidir. Göç temelinde bir yer değiştirme hareketi olsa da bireylerin ve toplumların ekonomik yapılarını, sosyal ve kültürel düzenlerini, siyasi politik ve dini kökenlerini doğrudan etkileyen bir eylemdir.

Tarihsel süreçteki kitlesel hareketler göz önüne alındığında insanların; ekonomik faktörler ve daha iyi standartlara ulaşma isteği, ülke yönetimleri ve politikalar, demografik dengesizlikler, çevresel faktörler, terör-çatışma ve savaşlar gibi nedenlerden dolayı doğdukları veya yaşadıkları yerleri terk ettikleri görülmektedir. Bu nedenler ve etkileri aşağıda kısaca tanımlanmaya çalışılmıştır (Anonim 2018a)

• **Ekonomik faktörler:** Yaşam standartlarındaki ve ülkeler arasındaki ücretlerdeki artan fark, bir mıknatıs gibi etki oluşturarak, insanları daha yüksek yaşam standartlarına sahip veya daha fazla ekonomik büyüme ve istihdam olanakları olan ülkelere çeker. Gelir dengesizliği ve istihdam gibi sebeplerden dolayı ekonomik faktörler göç eyleminin en önemli nedenidir. Bireyler bulundukları çevrelerden hareket etmek için yer değiştirme kararı alırken daha iyi yaşam koşullarına ulaşmanın yanında daha iyi çalışma koşulları sağlamayı da göz önünde bulundururlar. Kırsal alanlardan kentlere ve az gelişmiş ülkelere kişi başı ortalama gelirin daha yüksek olan ülkelere olan göçün asıl sebebi sosyo-ekonomik eşitsizliklerden kaynaklanmaktadır (Öztekin 2016). Göç neden olan

ekonomik faktörler iş bulamama, gelir düzeyi düşüklüğü, iş olanaklarının yetersizliği ve adaletsiz gelir dağılımı olarak özetlenebilmektedir (Eraldemir 2013).

- **Yönetim ve kamu hizmetleri:** Kötü yönetim, yolsuzluk, kaliteli eğitim ve sağlık hizmetlerinin eksikliği gibi nedenler insanları başka ülkelere gitme isteği uyanmasına sebep olan itici etkenler oluşturmaktadır.

- **Demografik dengesizlikler:** Çeşitli biçimlerde görülmektedir. Örneğin, doğurganlık oranlarına bağlı olarak, gelişmiş ve gelişmekte olan bölgeler arasında işgücü arz ve talebinde dengesizliği insanların yüksek gelirli ülkelere yeni yaşamlar aramasındaki temel nedenlerden biridir. Ekonomik durumu düşük veya orta düzeyde olan ülkelere işgücü fazlaları, göç isteği yaratabilen işsizliğe neden olabilmektedir. Öte yandan, çoğu yüksek gelirli sanayileşmiş ülkedeki yaşlanan nüfus, yabancı işçilere olan talebi önemli ölçüde arttırmaktadır.

- **Çatışma:** Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) kontrolündeki mülteci sayısı 2012'de 10 milyonun üzerindedir. Kendi ülkeleri içinde yer değiştirmek zorunda kalan kişilerin sayısı 28,8 milyona ulaşmıştır (Anonim 2013a). Çatışmalar etnik ve / veya dini olabileceği gibi aynı zamanda ekonomik eşitsizlik veya doğal kaynaklar için rekabetin bir sonucu olabilir. Bununla bağlantılı olarak, kişisel özgürlüğün olmaması (düşünce, din ya da diğer) ve farklı gerekçelere dayanan ayrımcılığa yol açabilecek sebepler insanları yaşadıkları yerleri terk etmelerine neden olmaktadır.

- **Çevresel faktörler:** Bazıları iklim değişikliğiyle ilişkili olabilecek depremler, endüstriyel kazalar, taşkınlar, toprak / kıyı erozyonu ve kuraklıklar gibi çevresel faktörler insanların zorunlu olarak yer değiştirmesini tetiklemektedir.

Örneğin Ermenistan'da 1988 yılında yaşanan deprem çok fazla kişinin ölümüne neden olurken, Kırgızistan'da yaşanan toprak kayması 270.000'den fazla insanı göç etmek zorunda bırakmıştır (Şen 2014).

Zorla Yerinden Edilme

İnsan hareketlerini anlamak için çeşitli karşılaştırmalar oluşturulsa da nitelikli-niteliksiz, yasal-yasadışı göçmen, göç alan-göç veren ülke, gönüllü-zorunlu gibi kesin ayrımlar yapmak güçtür (Öner 2018). Göçün gerçekleştiği koşullara göre bu karşılaştırmaların yapılması zorlaşmakta ve bu kavramlar çoğu zaman koşullara göre birbirini tamamlamaktadır. Yine de günümüzde yaşanan hareketleri tanımlamakta kullanılabilecek en iyi karşılaştırmamanın zorunlu ve gönüllü olduğu düşünülmektedir. Zorunlu göç IOM (Göç Terimler Sözlüğü) tarafından “bir devletin yetki alanında bulunan kişilerin ya da grupların bir devlet politikasının parçası olarak kendi düzenli ikametlerinden uzaklaştırılmaları ve gönüllü olmadıkları şekilde transfer edilmeleri” olarak tanımlanmaktadır (Perruchoud ve Redpath 2009).

Tekeli, zorunlu yer değiştirme eyleminin nedenlerini devletin hedefleri üzerine göçü gerçekleştirmesi, savaşlar sonucunda bireylerin yeniden uyum gösterme çabası ve doğal afetlerden korunmak olmak üzere üç nedene bağlamaktadır (Tekeli 2010). Zorla yerinden edilme durumları analiz edildiğinde, şaşırtıcı olmayan bir şekilde, yerinden edilme seviyelerinin genellikle menşe ülkesindeki terör ve şiddet oranı ile paralel olduğu görülmektedir. Menşe ülkesi içerisinde devletin baskısı ya da şiddetli çatışmalar meydana geldiğinde dışarıdan bir gözle ülke içerisindeki yer değiştirme nedenleri anlamak zorlaşmaktadır. Bu nedenle, şiddete veya aşırı devlet baskısı eylemlerine neden olan temel nedenlere veya altta yatan koşullara bakmak gereklidir. Çoğunlukla şiddetli çatışmalara ve devlet baskısına yol açan nedensel dinamiklerin genel görünümüne bakmak gerekmektedir. Bu dinamikler büyük ölçüde zorla yerinden edilmeye neden olmaktadır. Açıkçası, her bir özel durumun çok daha ayrıntılı bir açıklamaya ihtiyacı olduğu görülmektedir (Boswell 2002).

Hem şiddetin hem de baskının temel sebeplerinden biri, zayıf ya da konsolide olmayan bir devletin varlığıdır. Devletin zayıflığı dış egemenlik eksikliği biçiminde olabilir (çekişmeli sınırlar veya istikrarsızlaştırıcı bir etki uygulayan komşu devletler); ve / veya iç meşruiyet eksikliğinden kaynaklanabilmektedir. Meşruiyet eksikliği iki nedenden kaynaklanabilir. Bu nedenler devletin temel sosyo-ekonomik ihtiyaçları karşılamadaki başarısızlığı veya devlet içerisindeki düzeni koruyamaması olarak tanımlanabilir. Sosyo-

ekonomik ihtiyaçların karşılanamaması; doğal afetler, demografik baskılar veya küresel ekonomik eğilimlerin etkisi gibi dış faktörlerden kaynaklanabilir. Ayrıca, zayıf politika planlamaları ve uygulamaları, adaletsiz dağıtım veya yolsuzluk nedenlerden de kaynaklanabilir (Boswell 2002).

Zayıf devletler, meşruiyetlerine meydan okumalara farklı şekillerde cevap verdiği görülmektedir. Bunlardan biri politika reformu veya kurumların demokratikleşmesi olabileceği gibi, devlet gücünü baskı yoluyla pekiştirmeye çalıştığı durumlarda görülmektedir. rnek olarak, Idi Amin altındaki Ugandalı Asyalılar, Irak'taki Kürtler veya 2000 yılından önce Kosovalı Arnavutlar gibi, “mahsur” azınlık gruplarının dışlanması yoluyla, paylaşılan bir ulusal kimliğe yönelik desteğin mobilize edilmesini verilebilir (Faist, 2000). Devletin, baskıcı bir rejimi bu şekilde pekiştiremediği durumlarda, üçüncü bir olasılık olarak, genel şiddete veya sivil çatışmaya girdiği görülmektedir. Her iki durumun sonucu da insanların zorla yerinden edilmesine neden olmaktadır.

2.1.1 Toplumlar arası insan hareketlerine ilişkin kavramlar

BM çatısı altında kavram karmaşasının önüne geçmek amacıyla mülteci ve sığınmacı kavramları net bir şekilde tanımlanmıştır. Sığınma hakkı kavramına 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde Birleşmiş Milletler yer vermiştir. 1951'de ise Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi (1951 Sözleşmesi) ve Protokolünü yayınlamıştır.

UNHCR, zorla yerinden edilen kişileri tanımlamak için “göçmen” terimini kullanmamaktadır. Ülkesini terk etmek zorunda kalmış ve geri durumunda şiddetle karşılaşabilmesi riski için “uluslararası korumaya” ihtiyaç duyan kişileri mülteci olarak tanımlamaktadır. Bu terim, savaşlardan kaçan insanları da kapsamaktadır. Terimin kökleri, 1951 Mülteci Sözleşmesi, 1967 Protokolü ve 1969 tarihli Afrika'daki Mülteci Sorunlarının zel Yönlerini Düzenleyen Afrika Birliği rgt Sözleşmesi başta olmak üzere uluslararası yasal çerçevede bulunmaktadır. “International Organization for Migration,” IOM'un (Uluslararası G rgt) G Terimler Sözlüğü'nde g ve göçmen kavramları şu şekilde yer almaktadır.

Göç; *“Uluslararası bir sınırı geçmek veya bir devlet içinde yer değiştirmektir. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir”.*

Göçmen; *“Uluslararası düzeyde genel kabul gören bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Göçmen teriminin, “kişisel rahatlık” amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklentilerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır” (Perruchoud ve Redpath 2009).*

Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi’nde göçmenlere verilen sığınmacı ve mülteci statüleri ise şu şekilde anlatılmaktadır.

Sığınmacı; *“Bireysel olarak mülteci statüsüne başvurmuş ve başvurusunun sonucunu bekleyen kişiler olarak tanımlanır. Koruma talebi ilgili ülke makamlarınca nihai olarak karara bağlanmamış olan kişilerin statüsü sığınmacı olarak geçmektedir. Sığınmacılara, başvuruları değerlendirilirken, ‘uluslararası koruma’ sağlanır ve mülteciler gibi gönüllü temelde olmadığı takdirde evlerine geri gönderilemezler”.*

Mülteci; *“Bireysel olarak başvurarak mülteci statüsü alınabileceği gibi büyük akınlar olması durumunda mülteci olarak da statü alınabilir. Mülteci statüsü koruma talebi ilgili makamlarınca nihai olarak karara bağlanmış olan kişilere verilmektedir. Mülteciler, gönüllü olmadığı takdirde, kesin bir suretle ülkelerine geri gönderilemezler” (Anonim 2013a).*

Türkiye’de 2510 sayılı İskân Kanunu sığınmacı, mülteci ve göçmen kavramlarının geçtiği ilk yasal belgedir. Bu kanun Türk olmayan fakat farklı zorunluklar nedeniyle geçici olarak sığınan kişileri mülteci olarak tanımlamaktadır. Türkiye uluslararası düzeyde göç kanunları ile ilgili 1949 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve 1954 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne katılmıştır. Daha sonra ise 1961 yılında Cenevre Sözleşmesi ve

1967 yılında protokolünü açıklanmasının ardından bir sene sonra Türkiye tarafından onaylanmıştır. Bu çerçevede 1994 yılında düzenlenen Yönetmelik ve 2006 yılında Uygulama talimatı göç ve iltica mevzuatı oluşturulmuştur (Güçer ve ark. 2013).

2013 yılında Resmî Gazete’de yayınlan 6458 YUKK (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu) yürürlüğe sokulmuştur. Bu kanun kapsamında uluslararası koruma, göç, düzenli ve düzensiz göç kavramları açıklanmaktadır. Mülteci statüsü yalnızca Avrupa ülkelerinden gelenler için verilmektedir. Avrupa ülkeleri dışından gelen ve geri dönmesi halinde şiddet riski olan kişiler için ise şartlı mülteci statüsüne yer verilmiştir. Bu statüdeki kişiler bir başka ülkeye yerleştirilene kadar ülke içerisinde kalabilmektedir. Bu statülerden biri kişiye verilene kadar, kişi koruma başvuru sahibi olarak değerlendirilmektedir. Türkiye’de göçmen kanunları içerisinde uluslararası düzeyde yaygın olarak kullanılan sığınmacı kavramına yer verilmemiştir.

2.1.2 Toplumlar arası insan hareketlerinin mülteci ve yerel halk üzerindeki etkileri

Günümüzde oluşan insan yer değişimlerinin ve etkilerinin ele alınıp bu nedenle ortaya çıkan hak kayıpları ve devamındaki ortaya çıkan toplumsal sorunlara, mülteciler ve bölge halkı arasında “toplum bilinci” kavramı yardımıyla öneriler getirmeyi amaç edinen bu çalışmada insan hareketlerinin mülteciler ve bölge halkı üzerindeki etkisinin bir arada incelenmesi gerekmektedir. Ekonomi, sosyal, yerel ekoloji ve altyapı üzerinde görülen bu etkiler; ekonomik etkiler, sosyo-kültürel etkiler, fiziksel ve mekânsal etkiler alt başlıklarında incelenmiştir.

Ekonomik etkiler: Mülteci akışı ev sahipliği yapan ülkelerin ekonomik hayatı üzerindeki etkilerinin bazı “olumlu” yönlerinin olabileceği kabul edilmekle birlikte, çok sayıdaki mültecinin varlığı her zaman ev sahibi ülkeler için ağır bir yük oluşturmaktadır.

Mülteciler, toprak, su, barınma, beslenme, sağlık ve eğitim hizmetleri gibi temel ihtiyaçlar için yerel vatandaşlarla rekabet etmektedir. Zaman içinde, onların varlığı doğal kaynaklar, eğitim ve sağlık tesisleri, enerji, ulaşım, sosyal hizmetler ve istihdam konularında daha büyük taleplere yol açmaktadır. Bu rekabet fiyatlar üzerinde enflasyonist baskılara neden olabilmekte ve hatta yerel vatandaşların maaşları üzerinde

azalmaya yol açabilmektedir. Bazı durumlar, ülke ekonomisine etki etmekte, ev sahibi ülkelerin ödeme dengesi üzerinde etki gösterebilmektedir. Piyasadaki bozulmalara örnek vermek gerekirse, mülteci durumuna yanıt olarak sadece gurbetçiler için değil, aynı zamanda yerel olarak çalışan personel için de ofis ve konut amaçlı konaklama kiralama ihtiyacı doğmakta ve buna yerel halkı olumsuz yönde etkileyen kira artışları eşlik etmektedir. Aynı şekilde, gıda ve diğer satışta olan mallara olan talebin artması, yine en yoksul kesime fayda sağlamadığı halde, yerel ekonomik aktiviteyi teşvik edecek olan piyasada fiyat artışlarına neden olabilmektedir (Anonim 1997).

Üçüncü dünya ülkelerinden gelen vatandaşların, yaşadıkları bölgelerde aldıkları eğitimin yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Düşük eğitim seviyeleri sadece mültecilerin sosyal dışlanmasına ve yoksulluğuna neden olmakla kalmamakta, aynı zamanda göç alan ülkeleri için de önemli potansiyel maliyetler yaratmaktadır. Göç alan ülkelerin göçmenlere yönelik eğitim faaliyetlerine yapacakları yatırımlarda sosyal eşitlik kavramı ön plana çıkmaktadır. Bu tarz yatırımların ülke ekonomisini olumsuz etkileyen göçmenlerin gelecek için potansiyel oluşturduğu görülmektedir (Lecca 2017). Ekonomi alanında Nobel ödülü sahibi James Heckman bu durum hakkında;

“Adalet ve sosyal adaleti teşvik eden politikalar, ekonomide ve genel olarak toplumda verimliliği artıran nadir kamu politikası girişimleridir. Dezavantajlı küçük çocuklara yatırım yapmak bu şekilde bir politikadır” (Heckman 2006).

Bu doğrultuda göçmenlerin ekonomi üzerinde olumsuz etkilerinin yanında doğru politikalar izlendiğinde olumlu etkiler oluşturulacağı görülmektedir (Lecca 2017).

Sosyal etkiler: Göçten kaynaklı nüfus artışı, kentlerde ekonomik, sosyal ve siyasal alanda yeni bir paylaşım sorunu ortaya çıkarmaktadır. Bu paylaşım sorununun zemin hazırladığı rekabet ortamı, sahip olduğunu kaybetme algısı ve korkusuyla yükselen mikro ve etnik düzeyli bir milliyetçilik duygusunun oluşumunu beraberinde getirmektedir. Bu tür milliyetçi duygular kentlerdeki toplumsal kutuplaşma ve gerilimleri besleyerek, gerilim ve kutuplaşma düzeyi yüksek dışlayıcı bir siyasallaşma sürecinin yaşanmasına altyapı hazırlamaktadır. Bu tür bir siyasallaşma sürecinin yaşanması da kentlerde ve

ülkede demokratik kültür, yapı ve işleyişin oluşum ve gelişimine engel olmaktadır (Ekici ve Tuncel 2015).

Mültecilerin sahip olmadığı hizmet veya hakları kazandıklarını görmek yerli nüfus için, özellikle de fakir olan bir halk için, hoşnutsuzluk kaynağı olmaktadır. Örneğin, doğu Kivu, Zaire'deki mülteci sağlık hizmetlerinin etkisi gözden geçirildiğinde ajansların yerel sağlık otoritelerine danışma ve koordine etmekte başarısız olmaları gibi birkaç sorun tanımlanmıştır. Mülteciler varlıklarını ve yerel halkın yararına kullanılabilecekleri bilgi ve becerilerini yeni yaşadıkları bölgeye getirebilmektedir. Bu beceriler değişkenlik gösterirken çoğu zaman, sağlık personeli ve öğretmenler gibi daha sınırlı alanlarda önemli bir katkı sağlayabilmektedir. Mülteciler tarafından getirilebilecek ek bir beceri yelpazesi, yerel ekonomiyi teşvik edebilen veya daha önce konuk alan alanlar için bilinmeyen yenilikçi tarım teknikleri sunabilen bir işletme kültürü içerebilmektedir (Anonim 1997).

Fiziksel ve mekânsal etkiler: Hızlı göç hareketleri, kentlerdeki yerleşim alanlarında genişlemeye neden olmaktadır. Yeni yerleşim yerine duyulan ihtiyaç, bu ihtiyaca kamu otoritesinin karşılık verememesi ve bunun sonucunda plansız yeni yerleşim yeri açılması yeni birçok durum ve sorunun ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır (Kıray 1998) Çarpık kentleşme ile kaçak yapılaşma gibi altyapı sorunlarının yanında yaşanan kentlileşememe durumu, süreci daha sorunlu bir hale getirmektedir. Yerleşik insanın kentle ilişkisinin göçle gelenlerden farklı olması, kentlerin fiziki yapısı yanında kimyasının da bozulmasına neden olmaktadır (Ekici ve Tuncel 2015).

İnsan atıklarının imhası yerel yeraltı sularını kirletebilmekte ve hastalıkların yayılmasına neden olabilmektedir. Ev sahibi bölgelerdeki yollar, gıda ve diğer ürünleri tedarik etmek için artan kullanımdan dolayı ağır bozulmaya maruz kalırken, sağlık, eğitim ve su tesisleri gibi kamu hizmetleri de büyük ölçüde etkilenmektedir. Büyük mülteci nüfusunun eko sistemler üzerindeki ve bir ev sahibi ülkenin altyapısı üzerindeki yıkıcı etkisine örnek olarak İran İslam Cumhuriyeti Afgan mültecilere ev sahipliği yapma deneyimleri gösterilebilir. Çadırli kamplar köylere dönüştürüldükçe ve ahşap kereste ihtiyacından dolayı ormanlık kaynaklar üzerinde daha fazla baskı uygulandığı için ahşap kaynakları hızla tükenmiştir (Anonim 1997).

2.1.3 Toplumlar arası insan hareketleri: Dünya genelindeki tarihsel süreci

Tarihe bakıldığında birçok kere insanların çeşitli nedenler ve zorunlu sebeplerden dolayı doğdukları yerleri terk ederek yer değiştirmek zorunda kaldıkları görülmüştür. Tarihteki ilk kitlesel yer değiştirme hareketleri, 4. yy. meydana gelen Kavimler Göçü olarak bilinmektedir. Çin'in sınırlarını geliştirmesi sonucunda batıya kaçan Hun'ların Karadeniz'in kuzeyine gelmesi ve buradaki yaşayan Cermenleri Avrupa'ya hareket etmesini neden olmuştur. Bu göç sonucunda bugünkü Avrupa devletlerinin temeli atılmıştır (Kınık 2010).

14. ve 19. yüzyıllar arasındaki Sanayi Devrimi ve Amerika kıtasının keşfi ile insan hareketliliği okyanus ötesine ve kıtalar arasında görülmeye başlanılmıştır. 16. yy'dan sonra Avrupa'dan Amerika kıtasına insan kitleleri yeni bir dünya hayalleri ile göç etmiştir. Bu dönemin en büyük hareketliliğini ise modern emek göçünün temeli olan Transatlantik Köle Ticareti oluşturmuştur.

Bu zaman diliminde tahmini 15 milyon insan Avrupalı tüccarlar tarafından köle yapılarak Güney Amerika'ya taşınmıştır. Bu hareketlilik ile yaklaşık üç asır boyunca Avrupa dünya üzerindeki göç hareketlerine yön vermiştir (Mutluer 2003).

Yakın tarih sayılabilecek 20. Yüzyıla bakıldığında ise yaşanan dünya savaşları milyonlarca kişiyi ana yurtlarından ayırarak bu dönemin en büyük insan hareketliliğine neden olmuştur (Giddens 2010). Bu savaşlar sonucunda imparatorlukların yıkılması ulus devletlerin ortaya çıkması uluslararası göç kavramını bugünkü haline ulaştırmıştır. Kurulan ulus devletler, nüfusları içerisinde homojenliği sağlayabilmek için farklı kökenlere sahip birçok insan üzerinde zorunlu göç politikaları uygulamıştır. Bu politikalarla 1920'li yıllarda Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan ile nüfus mübadeleleri gerçekleştirmiştir (Deniz 2014).

Dünya savaşları sonrasında Avrupa ülkeleri artan işgücü ihtiyaçları için bazı ülkelere işgücü olarak göçmen kabul etmeye başlamıştır. Almanya 1950 ve 1970 yılları arasında

Türkiye, Portekiz, İspanya ve Yunanistan'dan işçi göçü almıştır. Fransa ise Tunus, Cezayir ve Fas'tan işçi göçü almıştır (Aksoy 2012).

20. yüzyılın sonunda meydana gelen İran-Irak savaşı ve Körfez Savaşı'ndan dolayı Basra Körfezi'ndeki krizden dolayı 4 milyonu aşkın insan İran, Irak, Türkiye, Kuveyt ve Suudi Arabistan'a göç etmiştir (Deniz 2014). 21. yüzyılın başları olan günümüzde ise 2011 yılında başlayan ve etkisi hala süren Suriye krizi nedeniyle yaklaşık 4 milyon insan yaşadıkları bölgelerden ayrılarak başta Türkiye olmak üzere birçok ülkeye göç etmek zorunda kalmıştır.

Birleşmiş milletlerin 2013 raporlarına göre, terör ve savaş nedeniyle şiddete maruz kalma gibi sebeplerden dolayı 50 milyondan fazla insan dünya üzerinde yer değiştirmek zorunda kalmıştır. BMMY, 2019 yılında 68,5 milyon kişinin göç ettiğini açıklamıştır. Bu nüfusun 24,5 milyonunu kendi ülkeleri içerisinde yaşanan terör ve savaş olaylarından kaçanlar oluşturmaktadır (Anonim 2013a). Bu veriler dünya çapında terör, savaş ve çatışmaların insanlar üzerinde ne kadar ağır sonuçlara neden oluşunu gözler önüne sermektedir.

Çizelge 2.1. Dünya tarihinde bilinen büyük göç hareketleri

4. yy	Kavimler göçü - Çin baskısından dolayı Hun'ların Karadeniz'in kuzeyine göç ötmesi ve orada yaşayan germen kabilelerinin Avrupaya göç etmesi
14-19. yy	Sanayi devrimi Amerika kıtasının keşfi Translantik köle ticareti
20. yy	Dünya savaşları nedeniyle yapılan göçler Ulus devletlerinin kurulmasıyla yapılan nüfus mübadeleleri 20. yy sonlarında gerçekleşen Irak-İran savaşı ve Körfez savaşı nedeniyle gerçekleşen göçler
21. yy	Suriye İç savaşı nedeniyle gerçekleşen Suriyeli göçü

Çeşitli kaynaklardan edinilen bilgilere göre dünya tarihinde bilinen büyük göç hareketleri Çizelge 2.1'de kronolojik sıralama ile gösterilmektedir.

2.1.4 Toplumlar arası insan hareketleri: Türkiye coğrafyasına yapılan göçlerin tarihsel süreci

Osmanlı İmparatorluğu'ndan başlanılarak günümüze kadar olan zaman dilimi içerisindeki çeşitli zorunlu yer değiştirme hareketleri incelerse, devlet ve bireyin haklarına ilişkin anlayışların karşılıklı etkileşimi içinde ne biçimler aldığını ve bu biçimler doğrultusunda toplumsal sonuçların nasıl değiştiğini irdeleyebiliriz (Tekeli 2010).

Osmanlı İmparatorluğunun merkezi otokratik bir imparatorluk olma ve gaza ilkesi içerisinde sürekli büyüme içinde bulunması devlet toprakları içerisinde zorunlu yer değişimlerine neden olmuştur. Gaza ilkesi sonucu sürekli büyüme içerisinde olması ve yeni topraklarda Osmanlı hakimiyetini sürekli kılma politikası Müslüman nüfus ile Müslüman olmayan nüfusun zorunlu yer değiştirmelerin en büyük sebeplerinden birini oluşturmaktaydı. Bunun yanı sıra Osmanlı Devleti'nin farklı ülkelerden sığınma taleplerine cevap vermesi ve sığınan toplulukları tehdit bulunan yere geri göndermeme politikası bu dönemde yapılan göçlerin bir diğer sebebi olarak gösterilebilir (Tekeli 2010).

Osmanlı İmparatorluğu'na yapıldığı bilinen ilk kitlesel göç Yahudi ve Araplardan oluşan yaklaşık 100.000 ile 250.000 arasındaki kişinin 1492 yılında ilan edilen 'sürgün Fermanı' ile İspanya'nın Kadiz Limanı'ndan gemilerle Osmanlı topraklarına getirilmesidir. Bu gemilere Osmanlı donanmasına ait gemiler eşlik etmiştir. Türkiye Göç İdaresi Müdürlüğü'nün verilerine göre bu dönemde öne çıkan göç hareketlerinin başlıca örnekleri ve zamanları ile birlikte aşağıdaki Çizelge 2.2'de gösterilmektedir (Anonim 2019c).

Cumhuriyet döneminde ise Türkiye; Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya ve Romanya'dan 1923-1950 yılları arasında göç almıştır. Türkiye Göç İdaresi Müdürlüğü'nün verilerine göre mübadelelerde 384.000 kişi Yunanistan'dan Türkiye'ye 1922-1938 yılları arasında gelirken, 1923-1945 yılları arasında Türkiye'ye 800.000 kişi Balkanlar'dan göç etmiştir. Bu verileri daha detaylı bakmak gerekirse 1926 yılına kadar Yunanistan'dan mübadele yoluyla 355,635 kişi gelmiş ve 1950 yılında ise 391,753 kişiye ulaştığı görülmektedir (Tekeli 2010). Bulgaristan'dan 1923-1933 yılları arasında 101.507

kişi gelmiştir. Daha sonraki yıllarda, yıllara göre değişkenlik gösteren sayılarla bu göç devam etmiş ve 1945 yılında yaklaşık 800 bin kişiye ulaşmıştır. Bu dönemde Türkiye dışarıdan büyük göç alırken dışarıya kitle halinde büyük göç vermemiştir. Bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk iskân problemi ile karşılaştığı da görölmektedir (Anonim 2019c).

Çizelge 2.2. Cumhuriyet dönemi öncesi önemli göç hareketleri (Anonim 2019c)

1672	Thököly Ayaklanması'nın ardından matbaacılığın öncüsü İbrahim Müteferrika ile itfaiyeciliğin öncüsü Kont Ödön Seçenyi (Seçenyi Paşa)'nin Osmanlı İmparatorluğuna iltica etmeleri
1699	Macar Kralı Thököly Imre ve eşinin Osmanlı İmparatorluğuna iltica etmeleri
1709	İsveç Kralı şarl'ın beraberindeki yaklaşık 2 bin kişilik grupla birlikte Osmanlı İmparatorluğuna sığınması
1718	Pasarofça Antlaşması'nın ardından Macar Kralı II. Rakoczy Ferenc'in Osmanlı İmparatorluğuna sığınması
1830	Polonya İhtilali'nin liderlerinden bugünkü Polonezköy'ün kurucusu Prens Adam Czartorski'nin 1841 senesinde Osmanlı İmparatorluğu'na iltica etmesi
1848	Macar Özgürlük savaşını kaybeden Prens Lajos Kossuth ve yaklaşık 3 bin Macarın Osmanlı İmparatorluğu'na gelmeleri
1856 1864	Farklı istatistiki veriler bulunmakla birlikte, 1856-1864 senesinde ise Rus Ordusundan kaçan yaklaşık 1.500.000 Kafkas nüfusunun Osmanlı İmparatorluğu topraklarına kabul edilerek, Balkanlar'a ve Anadolu'nun çeşitli yerlerine yerleştirilmesi
1917	Bolşevik İhtilali'nin ardından Vrangel'in yaklaşık 135 bin kişiyle birlikte Osmanlı İmparatorluğundan koruma talep etmesi

Türkiye ve Bulgaristan arasında 1950'den sonraki yıllarda göçmenlerin yerleştirilmesi konusunda büyük sorunlar oluşmuştur. Bu sorunla üzerine Bulgaristan ile tekrar anlaşma yapılmış ve Bulgaristan Türkiye'nin vize vermediği kimseyi göndermemeyi kabul

etmiştir. Bu yıllardan sonra 150.000'e yakın insan Türkiye'ye göç etmiştir (Anonim 2019c). 1970'li yılların sonuna kadar sakin geçen göçmen hareketleri 1979 yılında İran'da yaşanan "İslam Devrimi" sonrasında, birçok insanın kaçarak Türkiye'ye sığınma girişiminde bulunmasıyla tekrar başlamıştır. 1988 yılında 51.542 Iraklı ve Körfez Savaşı'ndan sonra 467.489 Kürt mülteci Irak'tan gelerek Türkiye'ye sığınmıştır. 1980'li yılların sonlarında ise Bulgaristan komünist rejiminden dolayı 300.000'den fazla Bulgaristan vatandaşı Türkiye'ye göç etmiştir (Kirişçi 2014). 1922 yılında birçok Bosnalı ve 1999 yılında yaklaşık 10.000 Kosovalı Türkiye'ye sığınmıştır. Soydaşlar olarak nitelendirilen bu kitleye mülteci statüsü yerine misafir statüsü verilmiş ve vatandaşlığa geçişlerini kolaylaştırmak için bazı yasalar çıkartılmıştır (Anonim 2014). Son yıllarda ise Türkiye sınırında yaşanan Suriye çatışmalarına uyguladığı açık kapı politikasından dolayı 2011 yılından itibaren tarihindeki en büyük mülteci nüfusunu ağırlamak durumunda kalmıştır. Günümüzde hala devam etmekte olan göç sonucu Türkiye Göç İdaresi Müdürlüğü'nün verilerine göre 2019 yılı itibariyle 3,6 milyon Suriyeli, geçici koruma statüsüyle Türkiye'de yaşamlarına devam etmektedir (Anonim 2019c). Çizelge 2.3'te Cumhuriyet dönemi sonrası önemli göç hareketleri kronolojik sıralama ile gösterilmektedir.

Çizelge 2.3. Cumhuriyet dönemi sonrası önemli göç hareketleri (Anonim 2019c)

1922	
1923	Yunanistan ile yapılan karşılıklı nüfus mübadelesi
1938	
1945	Bulgaristan ile yapılan karşılıklı nüfus mübadelesi
1988	I. Körfez Savaşı sebebiyle Irak'tan yapılan göç
1989	Bulgaristan'dan Türk göçü
1991	I. Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan yapılan göç
1999	Kosova'dan yapılan göç
2011	Suriye İç savaşı dolayısıyla Türkiye'ye Suriyeli göçü başlangıcı

2.1.5 Türkiye'ye yapılan Suriye göçü ve Suriyeli sığınmacılar

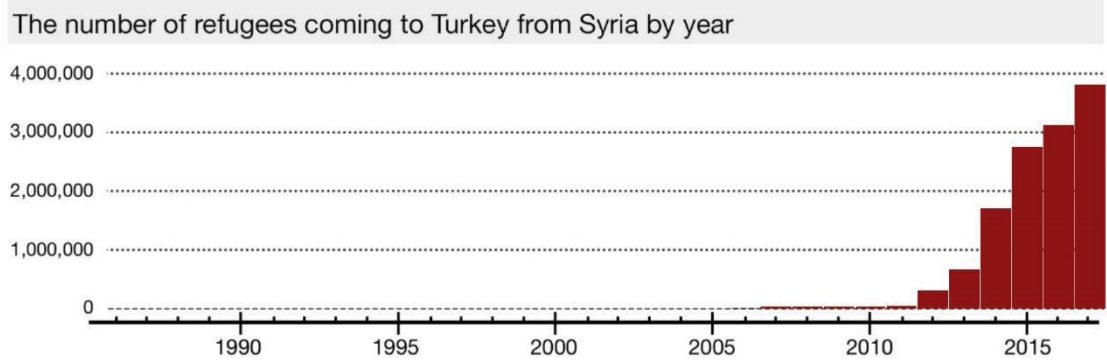
Suriye’de yaşanan çatışmalar nedeniyle kaçan insanlar 2011 yılından itibaren Türkiye aralıksız göç etmektedir. Türkiye’nin izlediği politika olan ‘açık kapı politikası’ ve sınır komşusu durumundan dolayı ulaşım kolaylığı, mülteci sayısının hızla artmasına neden olmuştur (Anonim 2013b).

Şekil 2.1. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde mülteci sıfatıyla bulunanların geldiği ülkeler (Anonim 2019a)

UNHRC’nin ‘The Refugee Project’ (Mülteci Projesi) kapsamında oluşturduğu haritaya bakıldığında Türkiye’de bulunan mültecilerin Suriye, Irak, İran, Afganistan, Somali ve Batı Şeria başta olmak üzere 62 farklı ülkeden geldiği görülmektedir (Şekil 2.1).

UNHRC’nin yayınladığı Suriye’den Türkiye’ye olan göçün zaman çizelgesi incelendiğinde, göçün 2005 yılında hissedilmeyecek boyutlarda olduğu ve ilk kez 2012 yılında yoğunlaşmaya başladığı görülmektedir (Şekil 2.2). Türkiye’de bulunan mülteci sayısı 2020 yılı başında UNHRC tarafından 3.587.266 kişi olarak açıklanmıştır.

Şekil 2.2. Suriye’den Türkiye’ye gelen mültecilerin yıllara göre sayıları (Anonim 2019a)

Türkiye’de, 10 ilde kurulan 9 çadır kent ve 11 konteynır kent bulunmaktadır. Mültecilere, “geçici barınma merkezleri” adı altında bu yaşam merkezlerinde barınma, yiyecek, sağlık, eğitim, güvenlik, sosyal aktivite, ibadet ve diğer hizmetleri kapsayan bir yaşam alanı sunmaktadır. Rakamlara bakıldığında, 2018 yılında Türkiye’de yaşayan 3,577,732 kayıtlı mülteciye sadece 178,965’inin bu merkezlerde hayatlarına devam ettiği görülmektedir (AFAD, 2018). Bu kapsamda bakıldığında mültecilerin büyük çoğunluğunun sınır illerinin iç bölgelerindeki yerleşimlere göç ettiği görülmektedir. Bu yoğunlukta bir göçün görece nüfus yoğunluğu düşük alanlarda oluşturduğu plansız baskı neredeyse yerel halkın nüfusuna yakın bir mülteci sayısına erişmekte ve bu durum çeşitli problemlere sebep olmaktadır. Bunun yanı sıra kentlere göç eden mülteciler başta sosyal uyum olmak üzere dil, kültür yaşam tarzı farklılıkları nedeniyle sorunlar yaşamaktadır. Yerel halk ve mülteciler arasında oluşan bu uyumsuzluklar, kentler ve yerleşim alanları üzerindeki baskılar sosyal ve ekonomik olduğu kadar mekânsal olarak da planlanmazsa son zamanlarda kalıcılığı tartışılan mülteci krizinin daha büyük problemler ortaya çıkaracağı düşünülmektedir.

Göç İdaresinin 2019 yılı sonu verileri UNHRC verilerini desteklemekte ve Türkiye’de bulunan Suriyeli nüfusunun 3.587.266 olduğu görülmektedir. Suriyeli nüfusunun en çok olduğu 12 şehir ve bu şehirlerdeki nüfus sayıları ve yoğunlukları aşağıdaki çizelgede gösterilmektedir. Suriyeli nüfusunun en çok olduğu il 554.458 mülteciyi barındıran İstanbul’dur. Suriyeli nüfusunun en az olduğu il ise 22 kişi ile Bayburt’tur. Bayburt’u 37 kişi ile Artvin, 46 kişi ile Tunceli takip etmektedir. Suriyelilerin yerli nüfusa oranla en yoğun yaşadığı il %81,1 oran ile Kilis’tir. Suriyeli nüfusunun yerli

nüfusa oranla en yoğun olduğu ikinci il ise 440,419 kişi ve %27,37 yoğunlukla Hatay'dır (Anonim 2019b) (Çizelge 2.4).

Çizelge 2.4. Suriyeli nüfusunun illere göre dağılımı ve yoğunluk oranları (Anonim 2019b)

Sıra	Şehirler	Suriyeli nüfusu	İl nüfusu ile karşılaştırma
1	İstanbul	554.458	%3,68
2	Gaziantep	452.419	%22,3
3	Hatay	440.580	%27,37
4	Şanlıurfa	430.049	%21,12
5	Adana	240.835	%10,85
6	Mersin	205.473	%11,32
7	Bursa	176.580	%5,9
8	İzmir	146.954	%3,4
9	Kilis	115.599	%81,1
10	Konya	110.510	%5,01
11	Ankara	95.057	%1,73
12	Kahramanmaraş	93.059	%8,13
13	Mardin	88.112	%10,63
14	Kayseri	80.774	%5,81
15	Kocaeli	55.811	%2,93

Suriyeli nüfusun en yoğun bulunduğu Kilis ilinde 115.599 Suriyeli mültecinin bulunmasına karşın yoğunluk oranlarında ikinci sırada bulunan Hatay'daki Suriyeli mülteci sayısının 440.580 olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra Hatay ilinin Suriye sınırında bulundan ilçelerinden özellikle Reyhanlı'nın %143 olan mülteci yoğunluğu Hatay üzerindeki yoğun baskısıyla dikkat çekmektedir.

Türkiye'deki Suriyelilerin %47'si 0-18 yaş aralığındadır. Yaş aralığı tablosuna göre 0-18 yaş aralığında 1.733.034 Suriyeli bulunmaktadır. 10 yaşın altındaki Suriyeli sayısı ise

(%29) 1.072.244 kişidir. 0-18 yaş aralığında olan çocuklarla, Suriyeli kadın nüfusunun toplamı ise 2.594. 371'dir. Bu sayı toplam Suriyeli sayısının 70,36'sına denk gelmektedir. 15-24 yaş aralığında ise 831.341 kişi bulunmaktadır. Suriyeli genç nüfusun oranı %22,55'tir (Çizelge 2.5).

Çizelge 2.5. Türkiye’de bulunan Suriyelilerin yaşlara göre dağılımı (Anonim 2019b)

Yaş aralığı	Erkek	Kadın	Toplam
0-4	298.546	278.927	577.483
5-9	254.779	239.982	494.761
10-14	199.894	184.891	384.785
15-18	152.129	123.867	276.005
19-24	324.320	231.016	555.336
25-29	206.797	146.624	353.421
30-34	169.429	124.199	293.628
35-39	119.448	94.518	213.966
40-44	78.737	69.917	148.654
45-49	58.345	55.865	114.210
50-54	47.174	45.361	92.535
55-59	32.835	33.253	66.088
60-64	22.629	23.740	46.669
65-69	14.995	15.752	30.747
70-74	8.442	9.140	17.582
75+	9.022	11.952	20.974

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin yaş ortalaması 22,54 ve Türkiye’nin yaş ortalaması 31,70 olduğu düşünüldüğünde mülteci nüfusunun ne kadar genç nüfusu sahip olduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Bu genç nüfusun dil problemi nedeniyle eğitim hizmetleri yetersizliğinden eğitim hayatlarına devam edememesi, erken yaşta düşük ücretlerle çalışmaya başlaması gelecek için büyük sorunlar teşkil etmektedir.

2.1.6 Suriyeli göçünün Türkiye'ye etkileri ve sosyal entegrasyon problemi

2011 yılında başlayan ve dokuzuncu yılına girmesine rağmen devam eden Suriye iç karışıklıkları ve çatışmaları Suriye halkının büyük çoğunluğunu etkilemeye devam etmekle birlikte, sınır komşusu konumunda bulunduğumuz çatışmalar Suriyeli mülteci nüfusu sayısını 3,6 milyon seviyesine ulaştırarak Türkiye üzerinde büyük etkiler oluşturmaya devam etmektedir. Çatışmaların ve karışıklığın etkisinin beklenenden çok daha uzun sürmesi nedeniyle başta “geçici” veya “kısmen kalıcı” başlıkları altında ele alınan sorunlar günümüzde ‘kalıcı’ sıfatıyla gündeme gelmeye başlamıştır. Yapılan ve yapılacak olan çalışmaların temelini bu sorunlara çözüm arayışlarının oluşturması gerekmektedir.

Dünyanın başka yerlerindeki tarihteki göçler de incelendiğinde, sığınmacıların yaşamaya başladıkları ülkelerde geçirdikleri sürelerin üç-dört yılın üzerine çıkmaya başladığı durumlarda bulundukları ülkelere tutunmaya başladıkları görülmektedir. Özellikle de kendi ülkelerinde terör ve savaş ortamı varsa veya bu ülkeler daha kötü koşullara ve düşük refah düzeyine sahipse sığındıkları ülkelere bağlılıklarının arttığı görülmektedir. Bu doğrultuda sığınmacıların ülkelerindeki barış ve huzur ortamı sağlandığı takdir de geri döneceklerini ifade etseler bile süreci uzaması ile birlikte büyük çoğunluğunun bu eylemi gerçekleştirmeyecekleri aşıkardır. Ülkemizde bulunan Suriyeli sığınmacıların da büyük çoğunluğunun geri dönmeyeceklerini kabul etmek gerekmektedir. Toplumsal kabul ve uyum süreçlerinde yıllar geçmesine rağmen problemler çıkmaya devam etmesi yeni çözüm arayışlarına bizi itmektedir. Bu durumun üstesinden gelinebilmesi için yerel halkın ve sığınmacıların beklentilerini ve tedirginliklerini anlamak gerekmektedir.

Bu çalışmada AFAD'ın yaptığı araştırmalar ve yayınladığı raporlar, Göç İdaresi Müdürlüğü'nün yaptığı çalışmalar, UNHRC ve BMMYK'nın verileri başta olmak üzere çeşitli kurumların açıkladığı resmi rakamlar, sivil toplum örgütleri ve araştırma merkezlerinin yaptığı çalışmalar sonucunda oluşturduğu rapor ve saha araştırmalarından elde edilen bilgiler referans olarak ele alınmış ve çıkarımlar yapılmaya çalışılmıştır.

Yerel halkın beklentilerine ve tedirginlikleri incelendiğinde ekonomik ve sosyo-kültürel olayların öne çıktığı görülmektedir. Artan mülteci nüfusunun ucuz iş gücü oluşturması

nedeniyle işlerini kaybetme kaygısı ve yaşanan konut sıkıntısı nedeniyle kiraların artması yerel halkın tepkisini çekmektedir. Reyhanlı gibi bölgelerde yerli nüfusundan fazla Suriyeli sayısı başta sağlık ve eğitim olmak üzere birçok hizmetin yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Yapılan çalışmalarda Suriyelilerin suça karışma oranının yerel halkın suç oranından çok daha düşük olmasına rağmen bölge halkında hırsızlık, fuhuş, gasp gibi olaylarda Suriyelilerin etken olduğu algısı yaygındır. Özellikle kültürel farklılıklar nedeni ile Suriyelilerin varlığı sorun olarak nitelendirilmektedir. Sürecin başlangıcında misafir olarak tanımlanan Suriyeliler halk arasında zulümden kaçan insanlar olarak tanımlanmaya devam edilse bile Suriyeli olarak nitelendirilerek ötekileştirildiği ve entegrasyon sürecinin tamamlanamadığı görülmektedir (Erdoğan 2014).

Diğer bir husus ise yerel halkın yeterince bilinçlendirilmediğini ve bu konuda eksiklikler olduğunu göstermektedir. Türkiye’de mülteci konusu üzerine çalışan araştırmacıların yerel halk ile yaptıkları görüşmelerin geneli incelendiğinde bölgede yaşayan Suriyelilerin sayısının halk tarafından çok fazla olarak algılanmaktadır. Erdoğan (2014)’ın Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum süreçleri adlı çalışmasında, resmi rakamlarda yaklaşık 30 bin olan Suriyeli sayısının halk arasında en az 200-300 bin olduğu söylemleri bulunduğunu belirtmektedir. Bu durumun yerel halk üzerinde psikolojik baskı oluşturmada da bilgi eksikliğinden doğmaktadır. Sonuç olarak toplumun sosyal ve ekonomik kaygılar duyarak Suriyeliler ile aralarına mesafe koydukları görülmektedir. Kamu hizmetlerine Suriyelilerin yük getirdiği ve yerel halkın mağdur olduğu düşüncesi hakimdir.

Suriyeli sığınmacıların beklenti ve tedirginlikleri incelendiğinde ise büyük çoğunluğunun öncelikle Türkiye’de bulundukları ortamda mutlu oldukları görülmektedir. Büyük çoğunluğunun kamp alanlarında yaşam standartlarının yüksek olmasına rağmen yerleşim alanlarına göç etme nedenleri kamp alanlarındaki disiplin durumu, iş imkanlarının olmaması, kadınların kamp yaşantısına uygun olmadığı düşüncesi şeklinde sıralanmaktadır.

Suriyelilerin genel beklentilerine bakıldığında ise iş, eğitim, sosyal algı başlıkları öne çıkmaktadır. DOĞAKA'nın (Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı) yaptığı araştırma incelendiğinde yasa dışı çalışma durumlarında mültecilerin emek sömürsü ile karşılaştıkları görülmüştür. Aslında bu durumun ucuz iş gücü oluşturması ve bölge halkının da iş kaybı korkularına neden olduğu dikkat çekmektedir (Anonim 2015b). En büyük problemler ise dil bilmemeleri nedeniyle çıkan sosyal sorunlardır. Bu problem günlük hayatlarında yerel halk ile entegrasyon sorunu yaşamalarının yanında Suriyeliler için tedirginliklere sebep olmaktadır. Bunlardan bir tanesi eğitimin Türkçe olmasından dolayı çocukların eğitim almalarının zorlaştığı olarak ifade edilmektedir. Hatay Büyükşehir Belediyesi'nin yaptığı çalışmada kamplarda ve kamp alanları dışında bazı eğitim kurumlarının Suriye okul müfredatıyla eğitim vermesine rağmen bunun ihtiyaca cevap veremediği görülmektedir (Anonim 2018b). Bir diğer rahatsızlık duydukları konu ise Suriyelilere bakış açısındaki dilenci imajı kaygısı olmaktadır. Bu imajın Suriyelilerin küçük bir kısmının dilencilik yapmasından dolayı oluşmasına rağmen tüm Suriyelilere mal edilmesi günlük hayatlarında zorluklar oluşturulduğu, yerel halkın güvensizliğine görülmektedir (Erdoğan 2014).

Bu bilgiler doğrultusunda yerel halk ve mülteciler arasındaki etkileşimler, bu etkileşimlerin doğurduğu fırsat ve tehditlerin daha iyi anlaşılabilmesi için ekonomik, sosyo-kültürel ve fiziksel-mekânsal etkiler başlıkları altında incelenecektir.

Ekonomik etkiler

Toplu göç alan bölgelerde genellikle iş ve kamusal hak kaybı endişeleri yerel halk arasında huzursuzluğa neden olmaktadır. Bu bölgelerdeki durum incelendiğinde ise bu kaygıların doğru olduğu durumların olmasının yanında mültecilerle gelen yeni ekonomik fırsatlar olduğu da dikkat çekmektedir (Oytun ve Gündoğar 2015).

Suriyeli krizinin ekonomiye etkisi fırsat ve tehdit kavramları yardımıyla ele alınabilir. Suriyelilerin Arapça bilgisi ve Ortadoğu ülkeleri ile ticari ilişkileri olan tüccar ve yatırımcıların varlığı dış sermaye girişi ve ticari bağlantıların Türkiye'ye taşınması açısından önem kazanmaktadır (Aslangiri ve ark. 2016).

Kamp alanlarında yaşayan Suriyelilere ve çatışma bölgelerine yapılan yardım malzemelerin çoğunluğunun yerel firmalar tarafından sağlanması göçün yerel ekonomide canlılık oluşturan ekonomik etkileri arasında gösterilmektedir. Tekstil ve gıda sektörleri için bu etki önemli fırsatlar sunmaktadır. Özellikle sınır illerde üretim ve ihracatta önemli artışlar olduğu ifade edilmektedir (Anonim 2015a).

İşgücü artışının yatırımcılara sağlayıcı katkı, Suriyeli küçük işletmecilerin üretime katkı sağlaması ve Suriyelilerin yarattığı ekonomik hareketlilik diğer olumlu yanları olarak ele alınabilir. Ekonomik etkinin en zayıf yönünü mülteci krizinin yüksek maliyetli harcamalara neden olması oluşturmaktadır. Suriyeli göçü sonrası AFAD'ın açıkladığı rakamlara göre Türkiye 5,6 milyar dolar harcama yapmıştır. BM ve diğer uluslararası örgütlerin Türkiye'ye destekler bu harcamaların yalnızca on yedide 1 oranını olmuştur (Oktay 2014).

Kaçak işletmelerin artması ve yasal olmayan yollardan çalışan insan sayısının artması vergi kayıplarının yanında yerel halkın iş kayıplarına sebep olmaktadır. Bölgedeki art niyetli üreticiler ve firmalar Suriyelilerin düşük ücretler karşılığında çalışmasını fırsat bilerek yerel halk yerine mülteci çalıştırmayı tercih etmektedir. Bu durum toplumsal gerginliğe yol açmaktadır (Erdoğan 2014).

Sınır illerindeki kira bedellerinin artışı, artan nüfus ile kiralık ev bulmadaki sorunlar (aynı zamanda plansız yerleşim alanlarının oluşmasına da neden olmaktadır), hayatın pahalılığı ve enflasyon artışı, Suriyeli esnaf ile yerel esnaf arasındaki haksız rekabet ise diğer olumsuz etkileri arasında sayılabilir. Bu nedenlerle, yerel halk arasında Suriyelilerden dolayı ekonominin zarar gördüğü, Türkiye'de yoksul halk varken Suriyelilere yardımların yoğunlaşması algısı oluşmakta ve bunun sonucunda huzursuzlukların doğduğu görülmektedir.

Sosyo-Kültürel etkiler

Yerel halk ve mülteciler arasındaki toplumsal kabul ve uyum süreci her iki topluluğu yakından ilgilendirmektedir. Bu süreç karşılıklı olarak gerçekleşmesi gereken bir süreçtir.

Toplumsal kabul belirli görüş ve önerilerin toplumsal gruplar tarafından onaylanması olarak tanımlanabilir. Bu kabul sürecini olumsuz etkileyen en büyük nedenlerin sosyo-kültürel farklılıklar ve dil problemi olduğu görülmektedir. Sosyo-kültürel farklılıklar mülteci bireyin dışlanmasına, ayrımcılıklara uğrayarak ötekileştirilmesine ve sosyal yapı ile bağ kuramamasına neden olmaktadır (Mütevellioglu 2006).

Jenson (1998) sosyal kabulün yapısını beş unsura dayandırmaktadır. Bu unsurlar aidiyet-izolasyon, kabul edilme-dışlanma, pasiflik-katılım, uyum sağlama-reddedilme ve meşrugayri olarak sıralamaktadır. Yine aidiyet duygusunu ortak değerleri paylaşma kapasitesine dayandığını ifade etmektedir. Katılım unsurunu karar alma mekanizmalarının içerisinde bulunma durumu belirlerken, farklılıklara karşı tolerans düzeyinin kabul görme unsurunu karşıladığı belirtmektedir.

Sosyo-kültürel farklılıklara rağmen Türkiye’de Suriyelilere karşı kabul sürecinin çok yüksek olduğu ortaya koyulmaktadır. (Erdoğan 2014). Ancak bu yüksek orana rağmen yerel halkın bazı konulara olan tavrı araştırmalarla ortaya çıkartılmıştır. Erdoğan (2014) tarafından yapılan araştırmanın bulguları;

“Toplumun Suriyeliler ile arasına çok ciddi bir kültürel mesafe koyduğunu (%45,3), Suriyeli çocukların eğitimi konusuna sıcak bakıldığını (%72,5), Suriyelilerin ekonomiye getirdiği yükün önemsendiği ve ekonominin zarar gördüğü düşüncesinin hakim olduğunu (%70,8), halkın yarıya yakının sürekli çalışma iznine sıcak bakmadığını (%47,4), geçici çalışma izni konusuna nispeten daha sıcak bakıldığını (%32), Suriyelilere vatandaşlık verilmesine sıcak bakılmadığını (%84,5), Suriyelilerin güvenlik riski oluşturduklarının düşünüldüğünü (%62,3), toplumun yarıya yakının Suriyelerin ülkelerine geri dönmelerini beklediğini (%45,1), Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlayacaklarına inanmadıklarını (%66,9)” ortaya koymaktadır (Tunç 2015).

Bu çalışmalar neticesinde toplumsal kabul ve uyum sürecinde olumlu ilerlemeler görülse de yerel halkın Suriyelilerin kalıcı olması durumunu kabul etmediği ve bunun aslında süreç karşısında problemler oluşturduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Farklı kültür ve yaşam tarzı, farklı etnik köken ve mezhepler ise uyum sürecini zorlaştıran etkenler olarak öne çıkmaktadır. Türkiye’de bulunan mültecilerle yapılan araştırmalarda Suriyelilere yönelik olumsuzlukların başında Suriyeliler ile farklı dilin konuşulmasıdır (Oytun ve Gündoğar 2015). Farklı dilin kullanılması bölge halkı arasında iletişimsizliğe neden olarak entegrasyon süreci üzerindeki en büyük engellerden birini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra Türkçe konuşamayan çocukların -özellikle eğitimine ara vermiş olanlar- eğitim almalarını zorlaştırmaktadır.

Aynı etnik köken ve mezhep, nüfusun büyük çoğunluğunun çocuk ve genç nüfustan oluşması kültürel farklılıklara uyum sağlama sürecini hızlandırmaktadır. İlk etapta olumlu olarak görülen bu etken bir tehdidi de beraberinde getirmektedir. Etnik kökenleri aynı olan gruplar arasında birbirini ötekileştirme problemi ortaya çıkmaktadır. Soyutlanan mülteciler veya aynı etnik yapı arasında gruplaşan topluluklar yerleşim alanlarının belirli yerlerinde yoğunlaşarak mülteci mahallelerini oluşturmaktadır. Bu nedenle etnik gruplaşmaların demografik yapı üzerinde sorunlara yol açtığı görülmektedir.

Fiziksel-Mekânsal etkileri

Göç olgusu en basit haliyle insanların mekanlar arasında yer değiştirmesi olarak tanımlanabilmektedir. Bu tanımda olduğu gibi göç, bir mekân değiştirme sürecini tanımlamakla birlikte sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel etkilere de sahiptir. Ancak fiziksel olan bu yer değiştirme hareketi planlanmadığı takdirde ne denli yıkıcı mekânsal sorunlar doğurabileceği açıktır. Göçün etkilerinin tartışıldığı bu bölümde yoğun mülteci akını sonucunda yerleşim alanlarında oluşan fiziksel ve mekânsal etkiler ele alınmıştır.

Yoğun göç alan bölgelerin, sahip oldukları şehir planlarının yapıldığı süreçte öngörülen nüfus artış hızından çok daha yüksek bir nüfus artışına ulaşması, şehirlerde mekânsal ve altyapısal sorunlara neden olmaktadır. Özellikle yerleşim alanlarında neredeyse yerli nüfus sayısına eşit veya daha fazla olan mülteci sayısı karşısında plansız gelişerek birçok sorunlu karşılaşmaktadır. Göç alan bölgelerde sağlıksız yapılaşma ve gece kondu semtlerinin ortaya çıkması, bu gelişmeler doğrultusunda sanayi alanlarının yerleşim alanları içerisinde kalması, yol, su, elektrik gibi alt yapıların yetersiz kalması, çevre

kirliliğin artması, yeşil alanların tahrip edilmesi bu sorunlardan sadece birkaçı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mülteciler ve yerel halk arasında kültürel uyumsuzluk ve entegrasyon süreçlerinden dolayı ayrışmalar oluşmaktadır. Bu ayrışmanın mekânsal yapıdaki ifadesi ise yerleşim alanlarının ayrışmasıdır. Mültecilerin güvende hissetme arzusunun tetiklediği kendi kültürlerine yakın ve dillerinin daha çok kullanıldığı mahallelere ve birbirlerine yakın yerlere yerleşmesi yerleşim alanları içinde mülteci mahallelerinin oluşmasına neden olmaktadır. Bu ayrışma sonucu oluşan etnik, kültürel veya sosyo-ekonomik özellikleri farklı olan mahalleler yerleşim alanları için tehdit oluştururken bir yandan da güvensiz yerleşim alanları algısını beraberinde getirmektedir.

Bauman (1999)'ın ifadesiyle, geçmiş dönemlerde yoksul olmak işsizlik anlamında kullanılırken günümüzde yeterince tüketmemek yoksulluk anlamı olarak nitelendirilmektedir. Buradan çıkarımla aslında günümüzde yoksulluk algısını oluşturan şey temel ihtiyaçlara ulaşamama ve tüketememektir. Kentsel yoksunluk, gelir yetersizliği dışında, düşük statüye sahip kentsel mekânlarda yaşama, dışlanma ve marjinalleşme, barınma, sağlık, eğitim, adalet, istihdam vb. olanaklara erişimde dezavantajlı konumda olma durumudur (Tekeli 2000). Bu doğrultuda Türkiye'ye olan yoğun göç nedeniyle hızlı artan nüfusa cevap veremeyen yerleşim alanlarında kentsel yoksunluk algısının ortaya çıktığı görülmektedir.

Kentsel yoksunluğun yanı sıra bireysel yoksulluk yeni göç etmiş ve yaşama alanına tutunmaya çalışan mültecileri genelde kira fiyatları düşük olan kenar mahallere itmektedir. Sağlıksız koşullarda ve bazen birkaç aile beraber bir evi paylaşmak zorunda kalmaktadır. Bu tarz yerleşimler her şeyden önce yerel halk ile entegrasyon probleminin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bunun yanı sıra yerel halktan olan mal sahiplerinin daha fazla kâr amacıyla evlerinin kat sayılarını arttırması, kaçak olarak arazilerde yeni yapıların yapılması, tarım alanlarına müdahalelerde bulunulması sonucunda çarpık kentleşme oran artmakta ve kentlerin geleceği için çözülmesi çok güç problemler ortaya çıkmaktadır.

Yapılan literatür araştırmalarında son yıllarda göç ve göçün mekânsal, sosyo-kültürel, ekonomik etkileri gibi problemleri irdeleyen birçok akademik çalışma yapıldığı görölmüştür. Yakın tarihli olması için 2015 sonrasında yapılması, göçün etkilerinin irdelemesi ve mülteci yoğunluğunun fazla olduğu illeri konu almasına göre belirlenen çalışmaların bir kısmı aşağıda kısaca ifade edilmektedir.

Eyinc (2015) İzmir üzerinde yaptığı çalışmada mülteci göçü nedeniyle oluşan ekonomik, psikolojik ve barınma ile ilgili oluşan problemlerden bahsetmiştir. Aidiyet kavramı doğrultusunda ele aldığı çalışmasında dünyadaki örnekleri incelemiş ve barınma temelli mekânsal öneri getirmeye çalışmıştır. Bu önerisinde mültecilerin yere bağlılık ve aidiyet duygusunun oluşmasının geri dönmemelerine sebep olabileceğinden bahsederek önerisini bu çerçevede geliştirmiştir. Bunun yanı sıra fiziksel çevrenin planlanmasının adaptasyon için yeteli olmayacağını vurgulayarak farklı ekonomik ve sosyal stratejilerle bu sürecin desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Navruz (2015) yaptığı çalışmada Konya örneği bağlamında kent mültecileri konusu araştırmıştır. Araştırma bulgularına göre mültecilere yönelik toplumsal kabul düzeyinin bazı demografik ve sosyal değişkenlere göre değişiklik gösterdiği gözlemiştir. Toplumsal kabul sürecinin alt boyutları incelendiğinde ise yerel halkın mültecileri Konya için bir kazanç olarak görmemeleri ve güvenlik, toplumsal yapı, ekonomi için zararlı olarak görmelerine rağmen yardıma muhtaç oldukları algısının hâkim olduğunu gözlemlemiştir. Yerel halkın mültecilerin geleceği ile ilgili beklentileri de yerel entegrasyon sürecinin gerçekteşmesinde bir bariyer teşkil ettiğini vurgulamakta, Suriyeli mülteciler krizinin zamanla daha kötüye gideceğine dikkat çekmektedir. Bu nedenle kent mültecilerine ve mülteci-yerel halk ilişkilerine yönelik kapsamlı çalışmaların gerçekteştilmesi gerektiğinin altını çizmektedir.

Yanar (2018) Suriyeli mültecilerin göç sürecine yönelik; yerel yönetimlerin yaklaşımlarını ve süreçteki rollerini tespit etmeyi amaç edinerek İstanbul örneği üzerinde çalışma yapmıştır. Yaptığı incelemeler sonucu İstanbul'daki belediyelerin çok azının stratejik plana sahip olduğunu ve Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye kalıcı olarak

yerleşmeye başladıklarını vurgulayarak uzun vadeli ve entegrasyon sürecini hedef alan politikalar geliştirilmesinin gerekliliğinin altını çizmektedir.

Taş (2019) Türkiye için her geçen gün büyüyen sorunlara çözüm üretme zorunluluğunu vurgulayarak, Türkiye'deki mültecileri Elâzığ örneği üzerinden ele almıştır. Elâzığ'da bulunan mültecilerin yaşamak istedikleri ülkenin Türkiye olduğu sonucuna vararak, Elâzığ ilini seçmelerinin nedeni; kenti, hem ekonomik anlamda geçim sağlamak için uygun bir yerleşim yeri olarak görmelerinden hem de büyükşehirlere göre daha yaşanılabilir bulmalarından kaynaklandığı sonucuna varmıştır. Mültecilerin çoğunluğunun kamplarda kalmadan kentlere yerleştiğini vurgulayarak artan nüfus çeşitliliği, mahallelerin ve şehrin kentsel gelişimine yansıdığını üzerinde durmuştur. Bu doğrultuda yapılacak önerilerin toplumsal huzurun sağlanarak güven ortamının oluşturulması ve toplumsal ilişkileri geliştirebilmek adına çeşitli kültürel gruplar arasındaki etkileşimi kolaylaştırmak amacıyla yerleşim alanları ve kamusal alanların tasarlanabilmesi olarak ortaya çıktığını vurgulamaktadır.

Hekmat (2019) yaptığı çalışma kapsamında Erzincan'a gelen mültecilerin yaşadıkları konutlar ve Geçitli mülteci yerleşimi planlaması incelenmiştir. Yerinden edilme süresinin uzun sürmesi durumunda çoğunlukla acil durum barınakları standartlara uysa dahi normal bir yaşantıya geçmek için yeterli gelmediği sonucuna varmıştır. Böyle durumlarda konu daha genel bir yaklaşımla ele alınarak daha kalıcı ve farklı çözümlere gidilmesi gerektiğini vurgulamakla birlikte yapılacak öneriler için mimarlar, plancılar, mühendisler, sosyal hizmet uzmanları, sağlık çalışanları ve antropologlarla sürekli olarak etkileşim içinde çalışması gerektiğinin altını çizmektedir.

2.2 Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Entegrasyon Mekanları: Türkiye’de Halkevi Örneği

Birinci Dünya savaşı sonlarında ulus kavramı ön plana çıkarak ulus-devletler oluşmaya başlamıştır. Yeni kurulan bu devletlerde ulusal anlamda homojen bir toplum oluşturmak için göç politikaları uygulanmıştır. Bu politikalarda dışında yeni devlet ideolojisini halka ulaştırmak ve ortak ulus belleği oluşturmak için yapıları çevre kullanılmıştır. Bu hareketler ve çalışmalar sonucunda ideolojik olarak üretilmiş yeni bir dil ortaya çıkmıştır. Bu dil Türkiye Cumhuriyeti örneğinde de görülmektedir. Bu dil ulusal imparatorluklarda görülen çok uluslu toplum bilincinin dışında tek ulusa ait bir toplum bilinci oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu tez kapsamında benimsenen düşünce şudur, dönemin politikaları nedeniyle ulusal amaçlar doğrultusunda izlenen politikalar bir toplum bilinci oluşturmayı amaç edinmiştir ve bu özelliğiyle günümüzde farklı etnik kökenler arasında ortak bir toplum bilinci oluşturmak için de örnek alınabilir. Bu bölümde, tez kapsamında bir sosyal entegrasyon yapısı olarak ele alınan “halkevleri” ile aynı dönemlerde dünyanın diğer ülkelerindeki benzer kurumlarla ilgili yapılmış olan araştırmalar aktarılmaktadır. Bu kapsamda, dünyadaki örnekler ve Türkiye’deki halkevleri ayrı ayrı ele alınmak yerine kuruluş aşamasındaki süreç üzerinden okuma yapılmaya çalışılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte, modernleşme ve çağdaşlaşma hareketlerine hız verilmiştir. Çağdaş uygarlıklar seviyesine ulaşılabilmesi için inkılaplar yapılmaya başlanmış, yeni devlet ideolojisi ve rejiminin halka aktarılabilmesi için çalışmalar yapılmıştır (Aslan 2007). Bu çalışmalar aslında bir ulus inşa süreci olmuş ve yeni yapı türleri ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda demokrasiyi taban yayma düşüncesi için halk eğitimine önem veren dünyadaki örnekleri ve buralardaki halk eğitim çalışmaları incelenmesi için bazı araştırmacılar görevlendirilmiştir (Aslan 2007). Avrupa ülkelerinde incelemeler yapmak için Vildan Aşır, İsveç’te bu tarz yapıları ve çalışmaları incelemesi için Selim Sırrı Tarcan görevlendirilmiştir (Çeçen 2000). Çekoslovakya’daki ‘Sokol’ kuruluşu üzerine yaptığı konuşmada Vildan Aşır, ülkemizde “halkevleri” veya “Halkın Evleri” adıyla benzer bir kuruluşun oluşturulabileceğinden bahsetmiştir (Turan 1999).

Ulus-inşa sürecinde yapılan incelemeler üzerine ihtiyaç duyulan yapıların halkevleri olduğu düşünülmüş ve işleyişini belirleyen yönetmeliği hazırlamak üzerine bir komisyon ve alt komiteler kurularak çalışmalar genişletilmiştir. Bu çalışmalar neticesinde Halkevleri ile ilgili ön tasarı oluşturulmuştur. Cumhuriyet Halk Fırkasının III. Büyük Kongresinde 10-18 Mayıs 1931 tarihleri arasında Halkevlerinin kurulmasına karar verilmiştir (Turan 1999).

Yeni rejimin ve modernleşme düşüncesinin yurdun her köşesine yayacak ve öğretecek Halkevleri ile aslında yeni rejimin temelinde halk bulunmaktaydı (Kili 1981). Halkevleri (1932-1935) dergisinde de Halkevlerinin halk arasında tekrar kaynaşmayı sağlayan ve içlerinde olan doğru ve güzel şeyleri birbirlerine aktarabilecekleri yerler olduğu belirtilmektedir (Durukan 2006).

Çeçen (2000) Halkevlerinin amaçlarını, ortak bir ideale bağlı ulus bilincine sahip bir halk kitlesi oluşturmak; ulusal birlik ve beraberliği güçlendiren kültür varlıklarını ortaya çıkartmak, köylü ile kentli, halk ile aydın arasındaki ilişkileri düzenlemek, toplumun çağdaşlaşma çalışmalarına katkılarını arttırmak olarak açıklamaktadır.

Cumhuriyet dönemi bir ulusun inşa süreci olarak tanımlanabilir. Bu süreç sosyo-mekânsal olarak gerçekleştirilmiştir. Bu sürecin mekânsal tarafını oluşturan dört temel öge bulunmaktadır. Bunlar; Ankara'nın başkent ilan edilmesi, demir yolu yapım faaliyetleri, sanayileşme programı ve halkevleridir (Kulözü 2017).

Halk evleri bu amaç ve idealler doğrultusunda 19 Şubat 1932 tarihinde resmen kurulmuştur. Açılış töreninde parti Genel Sekreteri Recep Peker yaptığı konuşmada, Cumhuriyet Halk Fırkasının halkı ulusal amaçlar doğrultusunda tekrar bir araya getirmek istediğini, bu kuruluşların parti ve politik düşüncelerin tamamen dışında ulusal çalışmalar yapacağını, kitlelerin gelecek için yetişmesinde rehber olacağını belirtmiştir (Turan 1999).

Cumhuriyet Halk Fırkası ile olan ilişkisi nedeniyle Halkevleri siyasi bir kuruluş olarak algılanmaktadır. Fakat programına bakıldığında Halkevleri kamusal bir yapıya sahiptir. Peker (1932) Halkevlerinin kamusal tarafına vurgu yapmaktadır. Bu kurumların

siyasetten tamamen ayrı, siyasi çalışmalardan tamamen uzak, fakat idare bakımından parti ile çalıştığına dikkat çekmektedir (Peker 1932).

Dünya’da ve Türkiye’de devlet ideolojisi programı kapsamında kurulan benzer yapılar anlaşılmalı ve açıklanmaya çalışılırken incelemeler genellikle dönemin politikasına dayandırılarak yapılmaktadır. Fakat bu kurumların toplumda yarattığı ve harekete geçirdiği dinamiklerin kültürel alandaki gerçekleştirdiği gelişmelerini unutmamak gerekir. Bu tez çalışmasında ise halkevlerinin ideolojik-politik boyutuna değil, yapılmış olan çalışmalarda gerekli önemin verilmediği düşünülen kültür-eğitim boyutuna ve ulus-inşa sürecindeki etkileri üzerine yoğunlaşmıştır. Halkevlerinin, yeni kurulan ve birbiri ardına gerçekleşen değişim ve dönüşümler sırasında inkılaplar-halk, köylü-kentli, aydın-cahil gibi ikilemler arasında köprü kurduğunun altı çizilmek istenmektedir. Bu ikilemler arasında bağ kurmaya çalışan halkevi yapılarında gerçekleştirilen çalışmaların temelinde ulusal kimlik bulunsa da bu çalışmaların sonucunda farklı özelliklere sahip bireylerden oluşan topluluklar arasında toplum bilinci oluşturmayı başardığı görülmektedir. Bu nedenle çalışmalarını sürdürdüğü dönemde ulusalcı politikalar izlemiş olsa da halkevlerinin tüm bu çalışmaların sonucunda bir toplum bilinci oluşturmuş olması günümüzde de önem taşımaktadır. Günümüzde Türkiye’de bulunan yoğun Suriyeli nüfusundan dolayı yerel halk ve mülteciler arasında sosyal entegrasyon problemleri yaşanmaktadır. İki farklı ulusun bir arada yaşamayı öğrenebilmesi için de ortak bir bilinç gerekmektedir. Her ne kadar halkevlerinin bu ulusalcı yaklaşımın her biri farklı bir ulusa mensup olan Türkler ve Suriyelilerin sosyal entegrasyonu için uygun olmadığı izlenimi oluşsa da, halkevlerinin yaptığı çalışmalar sonucunda toplum bilincinin oluşmasını sağlaması, aynı yaklaşımın temeline ulusalcılık yerine etnik köken fark etmeksizin insanın ve ortak değerlerinin koyulması durumunda yine toplum bilincinin sağlanabileceğini göstermektedir. Bu doğrultuda Halkevlerinin önemi incelendikten sonra programları, mekânsal örnekleri ve faaliyetleri incelenerek o döneme ait ve bu çalışmaya ışık tutacak halk eğitimi, kamusal yaşam ve mekânsal ilişkileri üzerine bilgiler edinilmeye çalışılmıştır.

2.2.1 Halkevlerinin önemi

Kültür kuruluşları olan halkevlerinin 1932 ve 1950 yılları arasındaki ilk faaliyet süreci verimliliği, devamlılığı ve toplum üzerinde oluşturduğu etkiler bağlamında araştırılması tez çalışmasının amaçları doğrultusunda önemlidir. Cumhuriyet rejimi ile birlikte hükümet, yeni rejimi benimseyecek ve geleceğe aktaracak nesiller için yasal düzenlemeler yaparken bunun yanı sıra birçok eğitim hamleleri yapmıştır (Tunalı 2013). Bu eğitim hamleleri arasında halkevleri de bulunmaktadır. Çeçen (1990) bu dönem içerisinde önemli bir vizyona sahip halkevlerinin özellikleri şu şekilde sıralamaktadır;

“Halkevleri, öncelikli olarak bilim kadar sanatın da toplum içinde yaygınlaşmasına öncülük etmiş ilk kurumlardan biridir. İkinci olarak Türkiye’de yeni bir ideolojik arayışın sorunlarına çözüm bulma çabalarının, düşünsel merkezleri olmasından dolayı modern Türkiye’nin yeni hamurunun yoğrulduğu merkezler durumundadır. Üçüncü ve son olarak ise, yeni Cumhuriyet rejiminin topluma kök salan temellerinin oluşturulmasında önemli bir misyon taşıyıcılığı görevini üstlenmişlerdir (Çeçen 1990).”

Durmuş ve Akhan (2011), halkevlerinin amaçlarını o dönemde görev yapan devlet adamlarının konuşmaları ve demeçlerinden çıkarımlar yapılarak aşağıdaki gibi sıralanmıştır;

- “Ulus bilimli, birbirini anlayan, birbirini seven, (millî) ülkeye bağlı bir halk kitlesi biçiminde örgütlendirmek,
- Kültür, (millî) ülke, amaç birliğini güçlendirerek toplumsallaşmayı sağlamak,
- Millî benliği oluşturan, millî ruhu biçimlendiren, güçlendiren kültür öğelerini ortaya çıkarıp geliştirmek,
- Köylü ile kentli, köylü ile aydınlar arasındaki ilişkileri düzenleyip arttıracak “köycülük” çalışmalarını yapmak,
- Cumhuriyet Halk Partisi’nin ilkelerini, bu ilkelerin ülkede nasıl uygulandığını halkımıza söylemek için kullanılan merkezler oluşturmak.”

Bu amaçlar doğrultusunda Halkevlerinin aslında bir toplum eğitim merkezi olarak çalıştığı görülmektedir. Bu toplum eğitim merkezinin en önemli noktalarından bazıları ise herhangi bir maddi kazanç sağlama amacı olmadan gönüllülüğe dayanan bir çalışma düzenine sahip olması, okul dışında eğitimin verileceği ve büyük yaşlara da hitap eden kurumlar olarak çalışması, katılmak isteyen herkesin istediği etkinliğe ve eğitime katılma özgürlüğünün olmasıdır (Durukan 2006). Bu maddeler incelendiğinde amaçların temeline ulusal kimliğin koyulduğu görülmektedir. Fakat bu ulusalcı yaklaşımın yanısıra halkevlerinin birer toplum eğitim merkezi olduğu ve yaptığı çalışmalar sonucunda bir toplum bilinci oluşturmayı hedeflediği görülmektedir.

Halkevlerinin etkinlikleri, dil ve edebiyat, güzel sanatlar, temsil, spor, sosyal yardım, halk dershaneleri ve kursları, kütüphane ve yayın, köycülük, tarih ve müze olmak üzere dokuz ayrı alanda yürütülmüştür. Bu etkinliklerde görev almak isteyenler kendi alanları doğrultusunda gönüllü oldukları alanlarda çalışmışlardır. Halkevlerin misyonu çerçevesinde çağdaşlaşma hareketinin halka anlatılması yanında ulusal kimliği yerleştirmeye yönelik çalışmalar da yer almaktadır. Bu çalışmalara yönelik ulusal sanat ve ulusal kültür alanlarında halkın bilinçlendirilmesi için çalışılmıştır (Tunalı 2013). Ulusal müzik, resim ve edebiyatın; işlenmesi ve geliştirilmesi gereken bir yapısı bulunmaktadır. Bu doğrultuda sanatı, ulusal düşünüş temelinde ele almak ve ulusal yaşamın çalışma ve düşünmenin kaynağı olarak değerlendirmek halkevleri tarafından benimsenmiştir (Tunalı 2013). Bu doğrultuda halkevleri her yöreye ait masal, şiir, hikâye vb. öğeleri arşivleyerek folklorik değerlerin kaybolmaması ve ulusal sanatın oluşmasında önemli roller oynamıştır. Bu çalışmalar içerisinde halkevlerinin çıkardığı dergilerin rolü yadsınamaz. Halkevleri bu özelliği ile halkın yaşayış ve kültür biçimini kamusal alana aktaran ve geliştiren bir kurumdur. Oktay (2003), yerel malzemenin kültür esasının temelini oluşturmasından dolayı milliyetçiliğin Halkevleri tarafından yükselişe geçtiğini savunmuştur (Durukan 2006)

Halkevleri, insanları bir araya getirip bir kamusal ortam yaratarak Cumhuriyet devlet ideolojisinin yaygınlaşmasını sağlayan mekanlar olmuştur. Bu şekilde belirli devlet ideolojilerini halka ulaştıran yapılar Avrupa’da da bulunmaktadır ve aslında halkevlerinin kurulmasına da bu yapılar incelenerek karar verilmiştir. Bu nedenle halkevlerini daha iyi

anlayabilmek için diğer ülkelerdeki benzer kuruluşlarla ilgili yapılan araştırmalar aşağıdaki bölümde aktarılmıştır.

2.2.2 Dünyadaki benzer kurumlar ve yapıları

Reşit Galip Ankara Halkevinin açılışında şu konuşmayı yapmıştır; “Halkevleri yönetmeliği hazırlanırken, uzak yakın birçok memleketlerin benzer örgütleri incelenmiştir. Türk Ocaklarının deneylerinden de faydalanılmıştır. Ancak bunların hiçbirisi taklit edilmemiştir (Çeçen 2000).” Bu yapılar ve halkevi benzerlikleri hakkında pek çok araştırma ve yayın bulunmaktadır. Hatta Selim Sırrı "İtalya’da Halk ve Gençlik Teşkilatı" başlıklı bir makalesi ile Bolşevik iradesiyle Faşist yönetimin bir karşılaştırmasını yapmış, İtalya’daki kimi teşkilatlardan söz etmiştir (Namal 2012). Nusret Kemal Ülkü dergisinde 1934 yılında yine "Halk Terbiyesi" başlıklı bir makale yazmış, yazısında Meksika’daki halk terbiyesi adı altındaki çalışmalardan örnekler vermiştir. Yine bu dergide Vildan Aşir, Romenlerin Strasa Tarii isimli gençlik örgütlerinin halk eğitimi kapsamındaki çalışmaları üzerinde durmuştur. 1930’lu yıllarda Rusya, Almanya, Çekoslovakya, Macaristan gibi ülkelerdeki örgütler araştırılmış ve incelenmiştir (Aşir 1939). Bu çalışmalar doğrultusunda yapılan yorumlar ve yazılarda varılan ortak nokta halkevleri ile dünyadaki benzer örgütler arasında ciddi farklılıkların olduğu noktasıdır. Avrupa’daki örneklerin Halkevlerine göre daha ideolojik temelli olduğu, kaydolmanın ve çalışmanın zorunlu olduğu kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’deki halk evlerinin ise daha programatik ve daha kültürel kurumlar olduğu görülmektedir. Fakat bu farklılıklarının yanı sıra devletin başında olan partinin ideolojisini benimseyen bir kültür kolu olması ve özerk olmayan örgüt yapısı dünyadaki örneklerle benzerlikler göstermektedir.

Bozdoğan (2002) yaptığı çalışmalar ve çeşitli yazarların yorumlarından yola çıkarak ‘Modernizm ve Ulusun İnşası’ kitabında bu konuyu şu sözlerle anlatmaktadır;

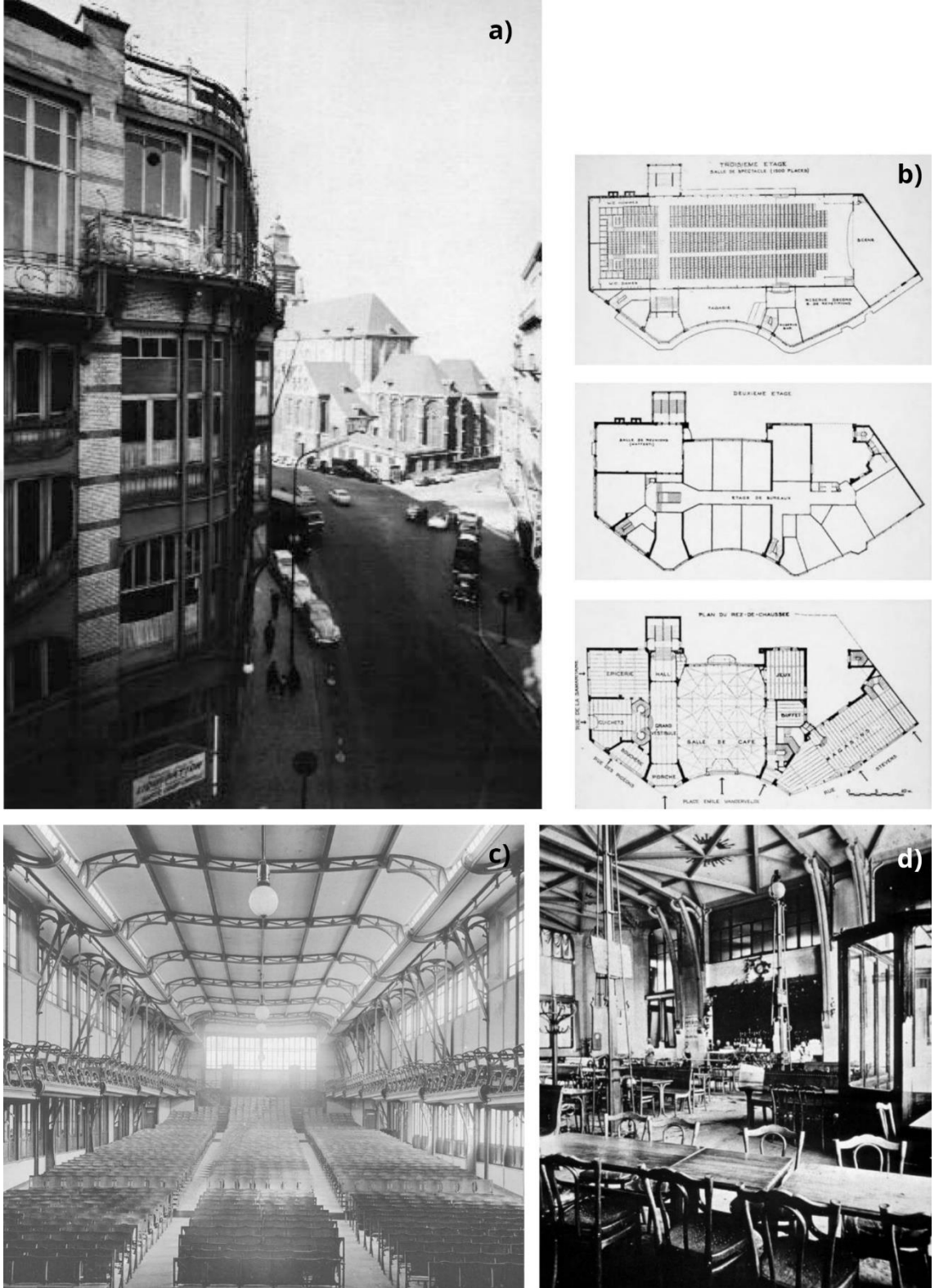
‘...Anıl Çeçen, Halkevleri teşkilatı hakkındaki kapsamlı çalışmasında, bunların köklerini, Fransız Devrimi’nin Jakoben kulüplerinden çar Rusya’sındaki narodnik hareketine kadar, diğer devrimci rejimlerdeki benzer teşkilatlarda bulur. Gelgelelim Halkevleri en belirgin biçimde, Ülkü’deki sayısız yazıda da ele alınmış olan, İtalyan Dopo Lavoro kültürel örgütleri ve Faşist gençlik kulüpleri (erkekler

için Balilla, kızlar için Piccole) model alınarak oluşturulmuştur. ...Halkevleri, 1930'larda rasyonalist mimarların idealleriyle otoriter rejimler arasında kısa bir süre yaşanan örtüşmenin en özli ifadesi olan, İtalya'daki case del fascio'nun Türk muadilleriydi. Simgesel olarak, en önemli laik toplantı ve sosyalleşme merkezleriydi, caminin hem geleneksel toplumsal işlevini hem de kent düzeni içindeki mimari önceliğini devralmışlardı. ...'

Diğer ülkelerde de Halkevlerine benzer kuruluşlar bulunmaktadır. Bunlara Fransa ve Belçika'da bulunan **“Maison du Peuple”** “halkın evi”, İtalya'da bulunan **“Casa del Fascio”** “faşizmin evi”, Almanya'da bulunan **“Volkshochschule”** “halk yüksek okulu” veya **“Volkshaus”** “halkevi”, İngiltere'de bulunan **“Community center”** “toplum (halk) merkezi” örnek verilebilir (Durukan 2006).

Belçika, Brüksel, Maison Du Peuple (1897-1899)

19. yüzyılda endüstriyel ve ticari gelişimin neden olduğu sosyal karışıklıkların olduğu bir ortamda yapılan Maison du Peuple, yeni sosyal ilişkilerin getirdiği sınıf ihtiyaçlarına yanıt olarak şekillenmiştir. Ekonomik, kültürel ve politik direnişin yeri, tehlikeli varoluş koşullarına tepki olarak, aktivist bir sosyal proje olarak yapılmıştır. 2 nisan 1899'da hizmete açılmış, 1965 yılında yoğun protestolara rağmen yıkılmıştır. Kooperatif-Sendikalizm-Sosyalist Parti ittifakının sonucu olarak doğan proje sosyalizmin idealleri için bir propaganda yeri olması amaçlanmıştır (Scascighini 2009). Şekil 2.3'te yapının kat planları, genel görünümü, salon ve iç mekân görünümü görülmektedir.

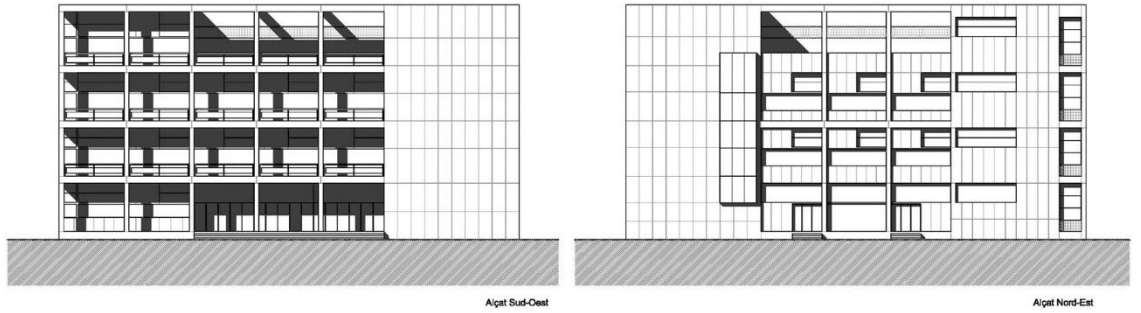

Şekil 2.3 Brüksel, Maison Du Peuple (1897-1899) a) genel görünümü, b) kat planları, c) salon görünümü, d) iç mekân görünümü (Anonim 2016)

İtalya, Como, Casa del Fascio (1932-1936)

Como Katedrali'nin önünde yer alan Casa del Fascio, İtalyan Faşist mimar Giuseppe Terragini'nin eseridir. Yerel Faşist Parti'nin merkezi olarak inşa edilen bina savaştan sonra Casa del Popolo olarak Odeğiştirilmiş ve o zamandan beri Carabinieri istasyonu ve vergi dairesi de dahil olmak üzere bir dizi kuruma hizmet etmiştir. Anti bürokratik bir şekilde tasarlandığı iddia edilen faşist parti binasının, İtalyan halkı ve liderleri arasında hiçbir bariyer veya engel olmaması için kurulduğu savunulur (Etlin 1991) (Şekil 2.5).

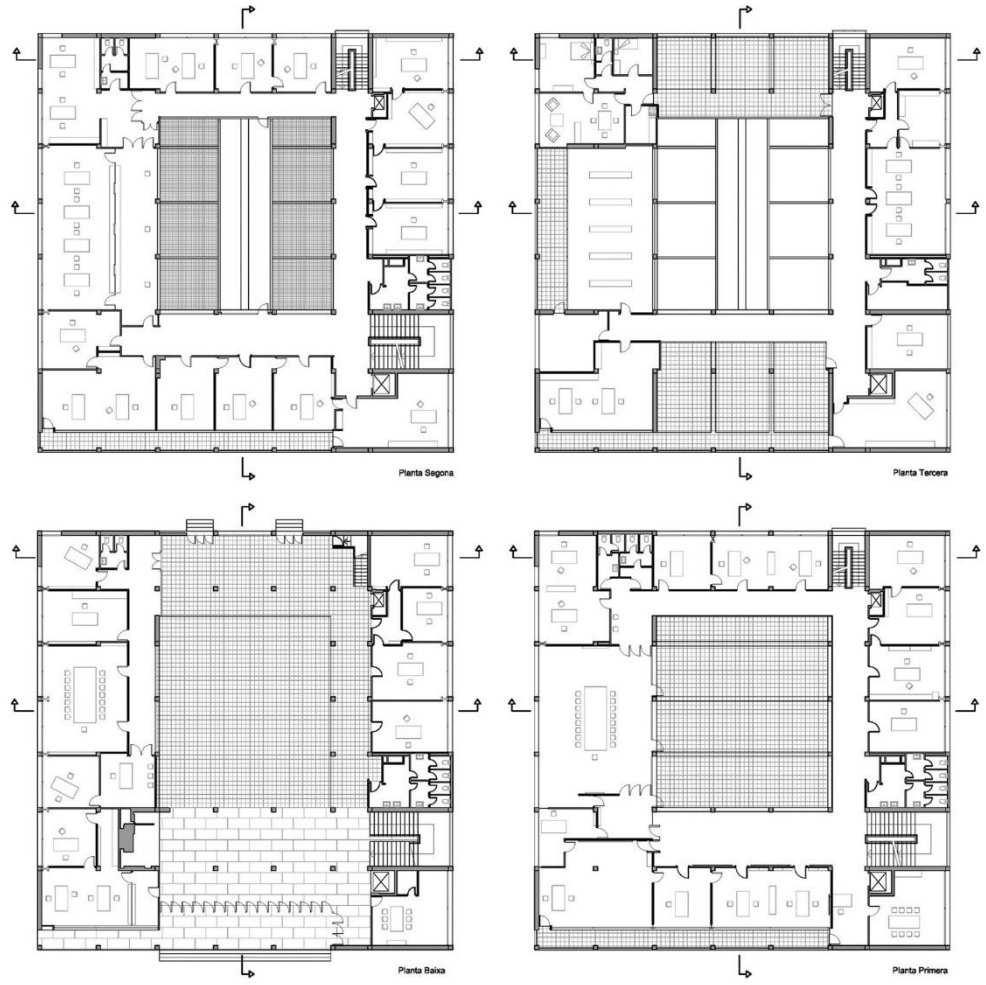
Sharp'a (1991) göre oranları ve hatları ile İtalyan Rasyonalizminin başarısını gösteren binalardan biridir. Bina, üç tarafı çevrili bir avlu, yarım küp şeklinde yükselen strüktürü, 33 metre cephe uzunluğuna ve 16,5 metre yüksekliğe sahiptir (Şekil 2.4). Avlu çift kat yükseklikte, yapının merkezinde yer alırken büyük bir toplantı yeri olması amacıyla düzenlenmiştir. Şekil 2.6'da yapının planları, Şekil 2.7'de yapının kesitleri görülmektedir.

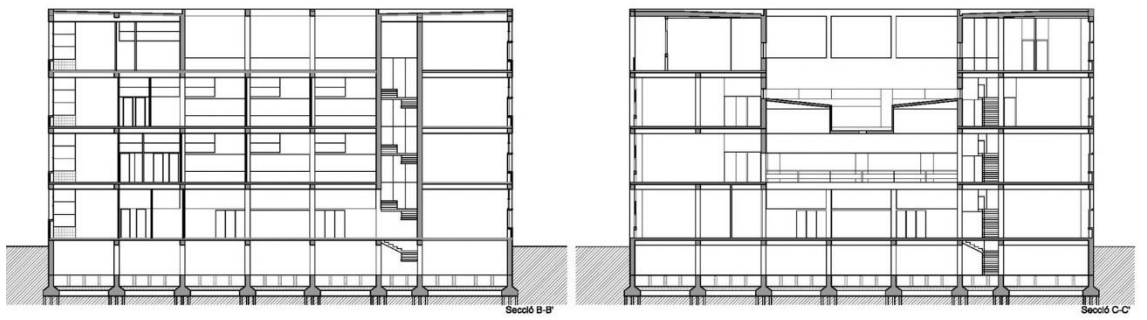
Şekil 2.4. Casa del Fascio cephe çizimleri (Anonim 2013c)

Şekil 2.5. Casa del Fascio'nun dışında toplanan kalabalık. Dial, Ekim 1936 (Storchi 2007)

Şekil 2.6. Casa del Fascio kat planları (Anonim 2013c)

Şekil 2.7. Casa del Fascio kesitleri (Anonim 2013c)

2.2.3 Halkevlerinin program ve etkinlikleri

Halkevlerinin amaçlarını özetlemek gerekirse; ulusal kimliği temel kabul ederek dil, edebiyatı, tarih ve folklor üzerinde çalışmalarını sürdürmek, halkın kültür seviyesini yükselterek çağdaş bireyler yetiştirmek, ulusal bayramlar ve önemli günlerde kutlama programları hazırlamak, konferanslar, geziler, spor faaliyetleri düzenlemek, halkı eğitmek için kurslar açmak, insanlara destek olmak için sosyal yardımlar yapmak ve aydınlarla halkı buluşturmak için yayınlar yapmak sayılabilmektedir (Alaca 1938). Halkevleri “*CHF Halkevleri Talimatnamesi*” adını taşıyan bir yönetmelik doğrultusunda çalışmalarını şekillendirmiştir (CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932). Bu talimatnameye göre Halkevleri faaliyetlerini 9 ayrı şubede sürdürmüştür. Namal (2012), bu şubeleri aşağıdaki gibi sıralar:

- Dil ve Edebiyat Şubesi
- Güzel Sanatlar Şubesi
- Temsil Şubesi
- Spor Şubesi
- Sosyal Yardım Şubesi
- Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi
- Kütüphane ve Yayın Şubesi
- Köycülük Şubesi
- Tarih ve Müze Şubesi

Halkevleri, bulundukları bölgelerdeki halkını dil ve edebiyat, güzel sanatlar alanında eğitmeyi, yine bu insanların temsil şubesiyle fikirlerini, sporla bedenlerini, sosyal yardımla duygularını eğitmeyi, kütüphane ve yayın şubesiyle eğitilen beyinlerini beslemeyi, köycülük şubesiyle köylüyü eğitmeyi, tarih ve müze koluyla da geçmişlerini öğretmeyi hedeflemişlerdir. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi ise halkevlerinin eğitim alanında halkı doğrudan eğiten şubesi olmuştur (Ergun 1997). Bu şubelerin yaptığı çalışmalar ve etkinlikleri incelemek halkevlerinin çalışma şeklinin ve sonuçlarının anlaşılması için önem kazanmaktadır.

Dil ve edebiyat şubesi

Halkevleri çalışmalarına başladığı dönemde ulusal edebiyat üzerinde önemli etkileri olan sosyal ve kültürel bir kurum haline gelmiştir. Dil ve Edebiyat Şubesi'nin amaçlarının arasında halk sanatlarını, gelenek ve göreneklerini araştırmak, Türk dilinin unutulmuş söz varlıklarını derleyerek ulusal kimliği temel haline getirmek vardır. Başlıca diğer amaçları ise Türkiye'nin önde gelen insanlarını anmak, edebiyat alanında çalışmalar yapmak, milli ve geleneksel halk bayramlarında kutlama programları oluşturmak, bölgelerindeki genç ve yetenekleri keşfetmek, yayınlar yapmak, Türk gelenekleri üzerine araştırmalar yapmak bulunmaktadır (Namal 2012). Halkevlerinin edebiyat alanında bütün folklor çalışmaları dahil edilerek örf, adet, gelenek ve görenekleri 'halktan alma' ve daha sonrasında ise derleyerek 'halka verme' çalışma prensibini benimsemektedir (Tunalı 2013).

Halk evlerinin dil ve edebiyat şubesinin yaptığı çalışmalar arasında en dikkat çekenini Türk önde gelen insanlar için düzenlediği anma geceleridir. Bu gecelerin düzenlenmesindeki amaç, Türk büyüklerinin tanıtmanın yanı sıra bu insanlar aracılığıyla milli ve birleştirici bir etkinlik yapma amacı vardır. Bu anma gecelerine örnek olarak Cemal Nadir, Namık Kemal ve Mehmet Akif Geceleri verilebilir (Aslan 2007). Bu şubenin dikkat çeken bir diğer çalışması ise dilde özleşme çalışmalarıdır. Bu çalışmalar doğrultusunda kurslar verilirken aynı zamanda konferanslar düzenlenmiştir. Dilde özleşme konusuna yine yapılan yayınlarda yer verilmiştir. Buna örnek olarak Bursa Halkevinin çıkardığı Uludağ Dergisi'nin faaliyetleri incelendiğinde dilde özleşme konusunda Türk Dilinin değerlerin toplandığı ve kaynakların genişletilmesi konusunda birçok yazı olduğu görülmektedir.

Güzel sanatlar şubesi

C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi incelendiği bu şubenin görevlerinden bazıları şunlardır. Müzik, resim, heykeltıraşlık, mimarlık diğer birçok sanat alanında amatör değerleri bir araya getirmek, genç yetenekleri desteklemek, güzel sanatlara halkın ilgisini çekmek, halk ve sanat geceleri tertip etmek, çağdaş müziğin ülkemizde tanınmasını sağlamak, kırsal kesimlerde ve çalışma yapılan bölgelerde halkın geleneksel sanat değerleri, şarkı ve türkülerini derlemektir (Aslan 2007). Güzel Sanatlar Şubesinin genellikle müzik,

resim, fotoğrafçılık ve sanat başlıkları olmak üzere dört kol olarak çalışmalar yaptığı görülmektedir.

Halkevleri müzik dalında çağdaş müzik tekniklerini uygulayarak Türk musikisini yaşatma ideolojisine sahiplenmiştir. Bunun için uluslararası musikiye gerekli önemin verilmesi gerekmektedir (Uygur 1936). “Halkevlerinde Musiki” adlı çalışmada dikkat çekilen en önemli husus “Türk’ün özelliklerinin kaybolmaması” olarak belirtilmiştir (Saygun 1940). Resim faaliyetlerinde ise benimsenen amaç, yerel resimleri bulmak, halk ressamalarını tanıtmak, ulusal resim anlayışının oluşmasını sağlamak ve bunun için sergiler açmak gerektiğini söylemektedir. “Halkevlerinde Milli Resim” Türk resim gelenekleri arasında geleneğe ulaşmak amaç edinilmiştir. Bunun için eskiden yeniye birçok halk ressamının eserlerin yerel masal, efsane ve anlatıların incelenmesi gerektiği savunulmuştur (Baltacıoğlu 1950).

Temsil şubesi

Yetenekli kişilerin keşfedilerek tanıtılması bu şubenin amaçlarından bir tanesidir. Diğer amaçları arasında gençleri temsiller aracılığıyla düşünmeye yönlendirmek, güzel konuşmalarının yanında hitap güçlerini artırmak, kadınlara yapılan temsillerde roller vererek toplumun içerisinde kadını güçlendirmek bulunmaktadır. Ayrıca il ve ilçelerin tiyatro ihtiyaçlarını gidermek ve bu çalışmalarla yeni oluşturmak istenilen toplum yapısının düşüncelerini halka anlatmak olduğu görülmektedir (Zeyrek 2006)

Şimşek (2002),1932 yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip bu şubenin tiyatro çalışmaları hakkında yaptığı açıklamayı şu şekilde aktarmaktadır;

“Halkevleri temsil şubelerini bu teşkilatın en mühim cihazlarından biri sayıyoruz. Halkevi sahnesi, bir milli kültür mektebi olacaktır. Orada çalışan, milli müdafaa için emek veren mücahitler sayılacaklardır. Halkevi sahnelerinde yalnız milli tezleri müdafaa eden piyesler temsil edilir... Bizim mevzularımız umumi Türk tarihi ile milli mücadelenin her biri bir millete ebediyen şeref ve iftihar seviyesi olabilecek sayısız safhaları, Türk’ün güzel ahlakı, yüksek faziletleri, Türk

ruhundaki maddi, manevi sonsuz kudretler gibi membalardan alınacaktır. Saltanat ile Cumhuriyetin, irtica ile inkılabın, modern mektep ile köhne medreselerin, iyi vatandaş ile fena vatandaşın, umumi cemiyet menfaatleri ile şahsi menfaatlerin mukayesesi gibi daha sayılabilecek mevzular da Halkevlerinin temsil mesaisine zemin teşkil edeceklerdir.”

Halkevlerinin her şubesinde olduğu gibi temsil şubesinde de ulusal kimliği yakalama amacı ön plana çıkarken bunun yanı sıra üyelerine tiyatro eğitimi vermek halka tiyatro kültürünü aşlamak ve yeni yetenekler oluşturmak diğer amaçlarıdır.

Spor şubesi

Atatürk, sporu çok önemli bir konu olarak görmekte ve her zaman Türk gençliğini spora yönlendirmiştir. “...Her çeşit spor faaliyetlerini, Türk gençliğinin milli terbiyesinin ana unsurlarından saymak lazımdır” sözleri bu konuya verdiği önemi göstermektedir (Aslan 2007). Atatürk’ün verdiği bu önem spor şubesinin ana prensibi haline gelmiştir. Şubesinin amaçları arasında ulaşabildiği gençlere beden eğitimini öğretmek, halka ile spor sevgisini buluşturmak, ulusal ve yerel spor kurumlarına yardım etmek, sporun bilimsel temellerle ve planlı olarak yapılabilmesi için araştırma ve hazırlıklar yapmak, jimnastik ve beden hareketlerini yaygınlaştırarak öğretmek, spor bayramları ve konferanslar düzenlemek ve yurdun çeşitli yörelerinin tanıtılması ve gezilmesi için geziler düzenlemek olduğu görülmektedir. Spor şubesi, bulundukları çevrelerdeki gençlerin spor alanındaki faaliyetleri ile ilgilenmiş, yeni kulüpler açılmasına, modern ve zamanına uygun sahalar yapılmasına, çeşitli sporların ve özellikle güreş gibi ulusal sporların ülkemizde gelişimine çalışmıştır (Çeçen 1990).

Sosyal yardım şubesi

Sosyal yardım şubesinin görevlerinden bazıları şunlardır. Halkın şefkat ve yardım duygularını beslemek, hayır kuruluşlarını ve derneklerini desteklemek, onlarla iş birliği yaparak, yoksullara, yetimlere, kimsesizlere, işsizlere yardım, hasta ve muhtaç köylülere şehirlerde bakım olanağı sağlamayı amaçlamıştır. Gerçekten yardıma ihtiyacı olanları

bulunarak onlarla ilgilenilmesi ve hastalara doktor, muhtaçlara malzeme gönderilmesi, halkın sağlık bilgisini artıracak çalışmaların yapılması, çalışan ve yetenekli öğrencilerin koruma altına alınması, dilencilikle mücadele ülkede sosyal yardım düşüncesini yaymaya çalışmak, yardım çalışmalarına katılmak isteyenlerin örgütlenmesi, işsizlere iş bulunması halk için gezi ve eğlence günleri düzenlenmesidir (Çeçen 1990).

Bursa Halkevinin Sosyal Yardımlaşma Şubesi'nin yaptığı çalışmalar incelendiğinde görevlilerinin fakir ve muhtaç kimseleri tespit ederek dosyaladığı, bu insanlara iş aradığı ve kendi emekleriyle geçinmeleri sağlamasına çalışıldığı, hastalık, ölüm, yangın gibi afete maruz kalanlara yardımlar yapıldığı, kimsesizlere ve hastalara ücretsiz muayene ve tedavi uygulandığı görülmektedir (Aslan 2007).

Halk dershaneleri ve kurslar Şubesi

Halk dershaneler ve kurslar şubesinin amaçları halkın okuma, yazma alanında geliştirmek ve kurslar aracılığıyla halkı yetiştirmektir. Ele aldığı en önemli husus ise halkın okur-yazar oranını arttırmaktır. Bu kurslarda fen bilimlerinin yanı sıra; günlük hayatta kullanmak üzere birçok hobi ve zanaat üzerine eğitimler verilmektedir (Kunter 1964).

Halkevlerin kurs kolu eğitim yapıları dışında yaşı ilerlemiş bireylere okuma-yazma alışkanlığı edindirerek modern Türk insanı haline getirmeyi amaç edinmiştir. Bu kurumda eğitim verenler ise gönüllük esasıyla çalışmışlardır. Halkevleri binaları dışında bu kurs köy kahvelerine ve cezaevlerine gidererek bu amcalar doğrultusunda verilen eğitimlere bu mekanlara taşımışlardır (Ergun 1997)

Kütüphane ve yayın şubesi

Bu şube çalıştıkların bölgelerin kütüphane ihtiyaçlarını gidermek için Halkevleri içerisinde kütüphane ve okuma salonları oluşturmak ve düzenlemek için çalışmalar yapmaktadır. Bunun yanı sıra halkevlerinin yaptığı çalışmaları yayınlayarak halka ulaştırma görevini üstlenmektedir. Halkevleri çalışanları ve üyeleri ile, bölge halkın okuyabilmesi için kitap ihtiyacını giderme, hitap sergileri açarak kitapları tanıtmak, gezici

kitaplıklarla da bölgede herkese ulaşmaya çalışmak, belirli önemli görülen konularda arşivler düzenlemek ve halka açmak bu şubenin diğer görevleri arasında yer almaktadır (Çeçen 1990) (Şekil 2.8).

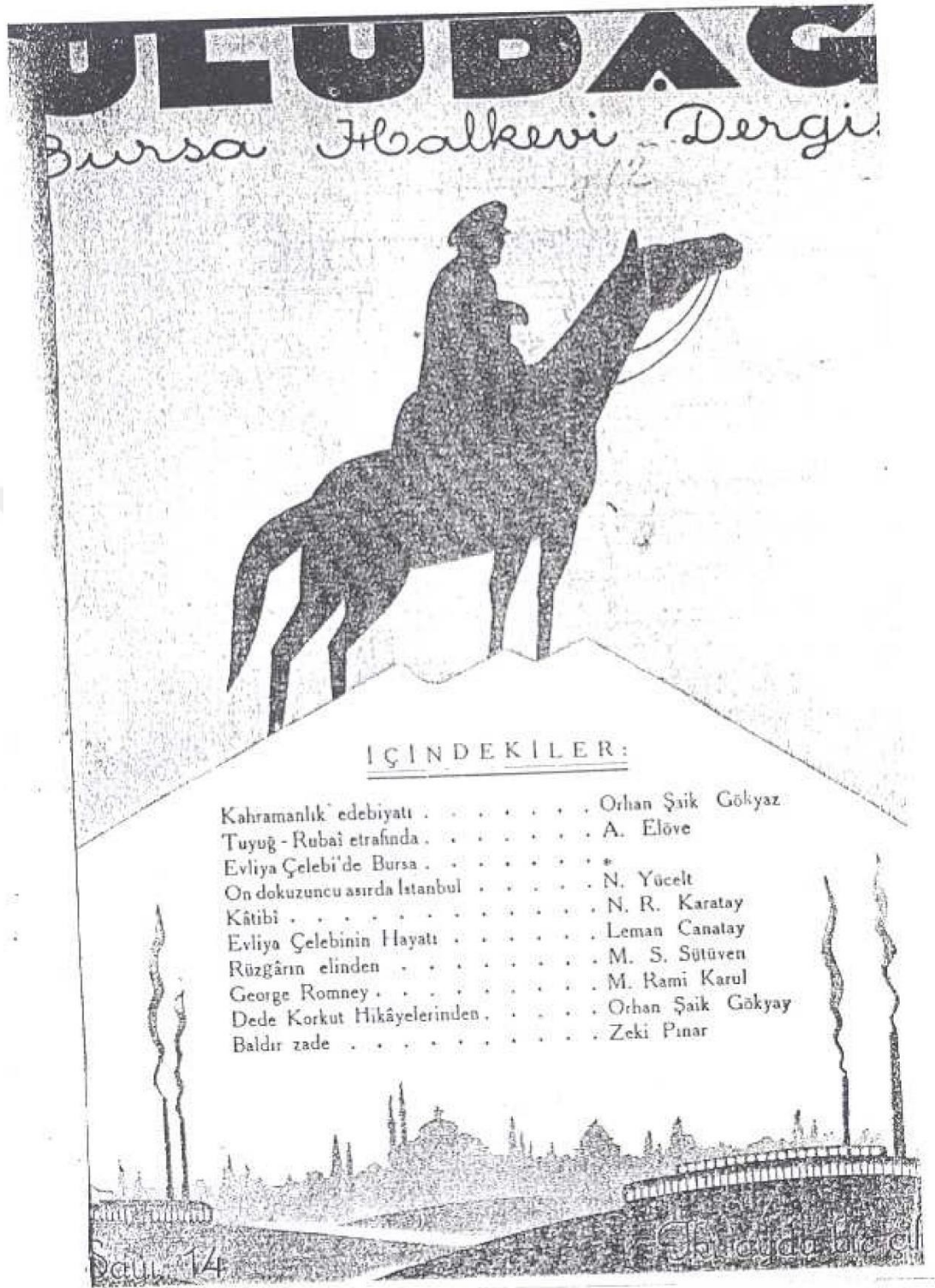
Köycülük şubesi

Bu şube köylü ile şehirli arasında köprü görevi üstlenirken, köylerin sağlık, sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda gelişmesine yardımcı olmaya çalışmaktadır. Ulaşılmaya çalışan her köyün ihtiyaçları farklılık gösterdiğinden diğer şubelerle ortak çalışarak bu ihtiyaçları gidermeye çalışmaktadır (Namal 2012).

Bursa Halkevinin Köycülük şubesinin faaliyetleri bu şubenin çalışmalarını anlamak için örnek verilebilir. Köylerde bayındırlık işleri düzenlemeye çalışılmış, çalışma ve okuma odaları inşa edilmiştir. Köylünün ilgisini çekecek ülke ve dünya gündemini konu eden etkinlikler düzenlenmiş ve ağaç dikme faaliyetleri yapılmıştır. İhtiyaç duyulan sağlık hizmetleri köylere götürülmüş, önemli gün ve bayramlarda kutlamalar düzenlenmiştir (Aslan 2007)

Tarih ve müze şubesi

Yerel tarih, bölgede bulunan tarihi yapılar ve korunması gereken eserler ve bilgiler derleme ve koruma faaliyetlerini yürütme görevini üstlenmektedir. Müze ve sergi olmak üzere iki kola ayrılarak çalışmalarını gerçekleştirmektedir. Bu kolların amacı kökenleri çok eskiye dayanan coğrafyamızın tarihsel ve kültürel zenginliklerin keşfedilmesi ve korunması, tarihi araştırarak tanıtmak ve halka tarih kültürü bilgisini vermektir. Ayrıca tarihi eserleri halka tanıtmak için sergiler ve müzeler açmak bu şubenin görevleri arasındadır (Çeçen, 1990).

Şekil 2.8. Bursa Halkevinin yayınladığı Uludağ Dergisinden bir örnek (Aslan 2007)

2.2.4 Halkevleri mimari ve mekânsal özellikleri

Halkevleri; Cumhuriyet ideolojisini halkın temeline yayma ve halkın her seviyesini kültürel anlamda yükseltmeyi amaç edinmiştir. Bu yapıların mekânsal dili, program öğeleri ve çevre ile kurduğu ilişkilerde bu amaç doğrultusunda şekillenmiştir. Çağın mimarlık hareketi olan modernizmin bu kurumların mimari biçimlenişinde etkili olması da bu amaca paralel olarak geliştiği görülmektedir. Halkevlerinin proje elde ediş süreçleri birçok farklı yöntem ile olduğu görülürken bu yöntemlerden yarışma yolu ile yöntemi dikkat çekicidir. Bu yöntem o günün Türkiye’indeki mimarlar bu yapılar üzerinde söz söyleme hakkı sunduğu için ayrı bir önem taşımaktadır. Kullanılan diğer yöntemler ise sipariş üzerine bazı mimarlara çizdirerek proje oluşturma, Birlik Mimari Şubesine Proje çizdirerek proje elde etme ve tarihi yapıların tekrar işlevlendirilmesi yöntemiyle halkevine dönüştürülmesi olarak sayılabilir. Bozdoğan (2002) Modernizm ve Ulusun İnşası kitabında şu sözlerle bahsetmiştir.

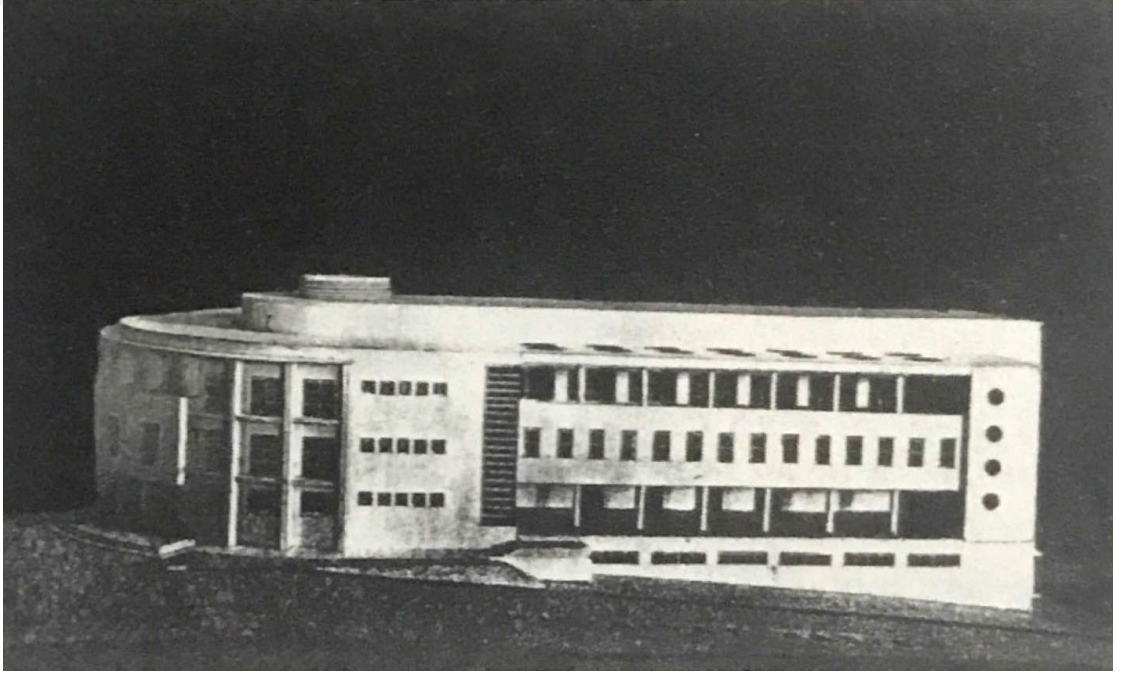
‘Halkevleri faaliyetlerine 1932’de on dört şehirde başladı, bazıları Milli Mimari Rönesans’ının civcivli günlerinde, 1920’lerde yapılmış olan eski Türk Ocağı binalarını devraldı. Yeni Halkevleri, bazen mimarlık yarışmaları açarak bazen de doğrudan bölgeden bir mimar seçerek CHP’nin yöre teşkilatları tarafından finanse edildi ve yaptırıldı.’ 1930’lar boyunca Yedigün gibi popüler dergiler, “henüz halkevi olmayan küçük kasabalar” için tasarlanan Halkevi modellerini yayımladılar. O on yılın sonuna gelindiğinde, 1939’da farklı şehir ve kasabalarda 163 Halkevi vardı; hareketin zirvesine ulaştığı 1946’ya gelindiğinde ise Halkevlerinin sayısı 455’e ulaşmıştı’

Bozdoğan (2001) halkevlerinin mimari biçimleniş hakkında, dönemin modern mimarlık akımının, çağdaş toplum projesinin pozitivist tarafıyla örtüşmesine dikkat çekmektedir. Bu örtüşme halkevi kuruluşunun işleyişi ve programlarının yanında Cumhuriyet inkılabının mimari ifadesi olduğunu ifade etmektedir (Durukan 2006).

Kayseri, Sivas, Zonguldak, Manisa gibi birçok halkevi tamamen modernist tasarım anlayışı uygun, gelenekselden uzak olarak yapıldığı görülmektedir (Şekil 2.9). Fakat

bütün halkevleri için bunu söylemek Bursa Halkevi incelendiği yanlış olacağı görülmektedir. Bursa Halkevi binasının planlanmasında görülen iç avlu, Bursa geleneksel mimarisinde sıkça görülen bir özelliktir. Bu yüzden bu yapıyı yorumlarken geleneksel mimari anlayışın modernist tasarım anlayışıyla yorumlandığını söylemek mümkündür.

Cumhuriyet ile birlikte her alanda görüldüğü gibi mimari anlamdaki modernleşme çalışmaları da Halkevleri binalarının biçimsel tasarım dili aracı olarak kullanılarak halka tanıtılmaya çalışmıştır. Bunun yanı sıra halkevlerinde kullanılan Cumhuriyet hükümetinin işaret ve sembolleri bulunması yeni sistemin halkın belleğinde yer etmesi için önemlidir.

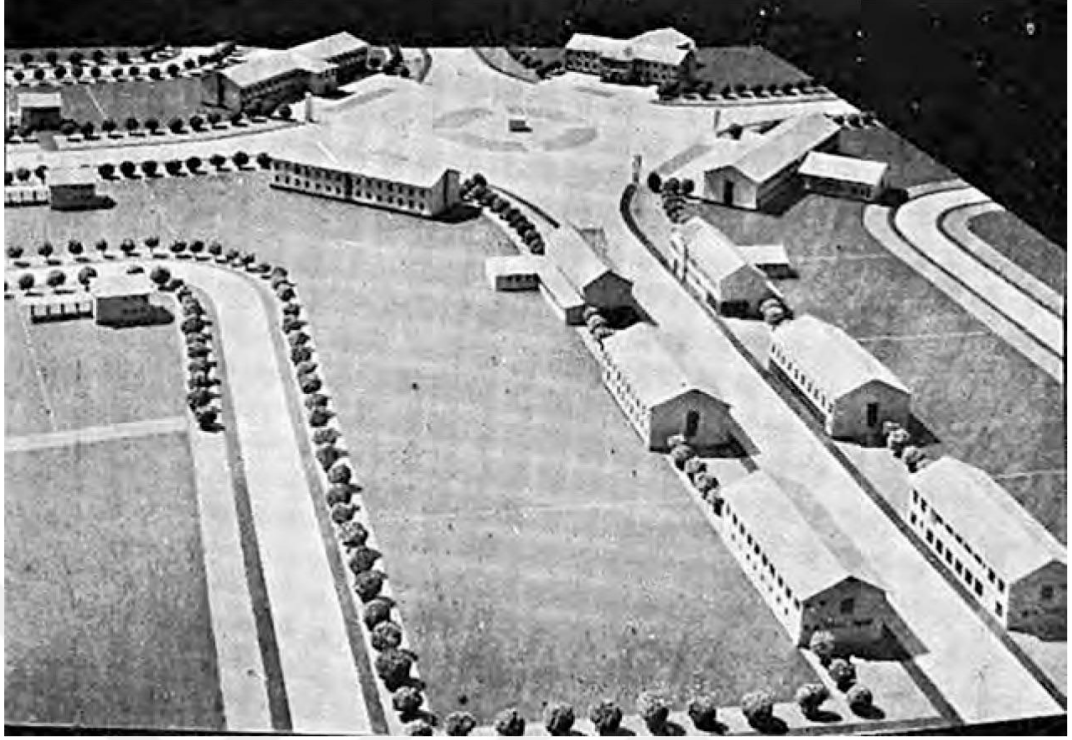
Şekil 2.9. Nazif Asal ve Emin Necip Uzman'a ait Sivas Halkevi (Bozdoğan 2002)

Halkevlerinin konum ve çevre ilişkileri

Halkevleri modernist mimarileriyle erken Cumhuriyet döneminde hükümetin varlığının ve gücünün kamusal alanda temsili olmuştur. Bunun yanı sıra kentsel ölçekteki önemi ise kentin önemli akslarında ve Cumhuriyet meydanının çevresinde konumlandırılmasıyla dışa vurulmaktadır. Kentsel ölçekteki bu tavrın aslında 1930’lu yıllarda benimsenen imar politikaları ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Bu politika her şehirde önemli bir aks konumunda “Gazi bulvarı” veya “Atatürk Caddesi” açılmasını ve bu aks üzerinde “Cumhuriyet Meydanı” konumlandırılmasını öngörmektedir. Ayrıca Gazi bulvarı üzerinde yine ilkokul, belediye binası, hükümet konağı ve halkevi binaları yapılmasını içermektedir (Durukan ve Uraz 2008). Halkevlerinin bu yapıların yanında yer alması yapının devlet dairesi veya kamu yapısı olarak algılanmasına, bu algı ise halkevi yapılarının resmi yapı imgesiyle bütünleşmesine neden olmuştur

Zonguldak, Kars, Isparta, Sivas, Konya, Bartın, Karamürsel, Kayseri, İzmit, Adana, Yalova, Mersin ve Bursa Halkevleri Cumhuriyet meydanı üzerindeki halkevlerine örnekler oluşturmaktadır. Bu dönemde kentsel planlaması yapılan Erzurum Halkevinin de Cumhuriyet meydanında olması planlanmıştır. Kentin omurgası olarak planlanan, Cumhuriyet caddesinin sonunda Cumhuriyet meydanı konumlandırılmıştır. Yeni oluşturulan bu kamusal meydana inşa edilen halkevi şehrin modern yüzünü simgelemektedir (Kulözü 2016) (Şekil 2.10).

Halkevlerinin; Cumhuriyet meydanı üzerinde ve çevresinde kamu yapılarının yer almasından dolayı resmi bir bina olarak algılanması bazı eleştirileri sebep olmuştur. Buna paralel olarak dönemin Başbakanı Saraçoğlu (1945), “Biz bir halkevinin bulunduğu çevreye göre uğrak bir yerde, fakat geniş bir bahçe içinde, yüksek ağaçlar arasında, kullanışlı, islemeye, gelişmeye elverişli, sade bir güzellikte yapılmış olarak görmek isteriz. Denemelerimiz bize bu yoldaki yapıların halkevi ihtiyaçları bakımından daha elverişli olduğunu göstermiştir” (Saraçoğlu 1945). Bu sözler bahsedilen şekilde konumlandırılan halkevlerine Düzce Halkevi ve Kırıkkale Halkevi örnek olarak verilebilir.

Şekil 2.10. Erzurum Cumhuriyet Meydanı ve Cumhuriyet Caddesi Maket Görüntüsü (Karakaya 2011)

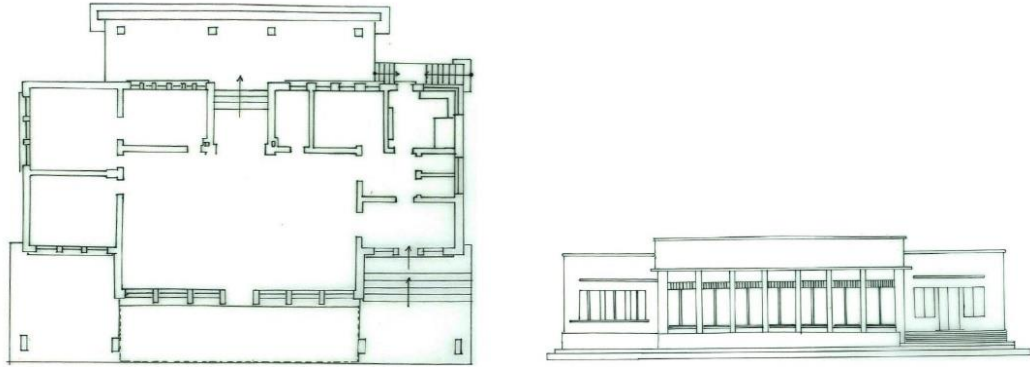
Özetle, Halkevlerinin yapısal çevre ile ilişkileri incelendiğinde yapının konumlandığı alanın genellikle imar politikaları nedeniyle yapıya verilen kamusal alanın etkili olduğu görülmektedir. Görece daha küçük yerleşimlerdeki halkevi yapılarının ara caddelerde, bahçe veya park içerisinde ve yine görece daha büyük yerleşimlerdekilerin ise Cumhuriyet meydanı üzerinde inşa edilmesi yine politik nedenlerin yeri seçimlerini belirlediğini desteklemektedir. Cumhuriyet meydanları üzerinde yer alan halk evleri çevreleriyle daha resmi ve ideolojik bir bağ kurarken bahçe veya park içerisinde yapılan Halkevlerinin diğerlerine nazaran daha kültürel bir bina olarak bağ kurduğu görülmektedir.

Halkevleri mekânsal programı ve plan düzeni

Halkevleri dil ve edebiyat, güzel sanatlar, temsil, spor, sosyal yardım, halk dersaneleri ve kursları, köycülük, tarih ve müze olmaz üzere 9 kol üzerinden planlayarak faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Bu kollar mekânsal programın büyük bölümünü belirlemektedir. Halkevi bina programı kurulduğu dönemin talimatnamelerinde belirtilmiştir.

Temsillerin, konferansların yapıldığı ve halkevlerinin en büyük birimini oluşturan salon, yöneticilerin kullanımına ait bölüm olarak idari kısım, partiye ait odaların yer aldığı parti kısmı, kütüphane ve okuma salonu, halk eğitimi veren kursların bulunduğu derslikler, spor aktiviteleri için spor alanı, Atatürk'ün veya devlet adamlarının konakladıkları konaklama bölümü ve bazı halkevlerinde müze temel birimleri bulunmaktadır (Durukan 2006).

Halkevlerinin tasarımlarında dönemin mimari akımı olan modernizmden etkilendiği görülmektedir. Yine modernizme ait fonksiyondan doğan kütle anlayışı bu kurumların planlarının şekillenmesinde etkili olmuştur. Mimari program dahilindeki bölümler farklı şekillerde bir araya getirilerek plan şemaları oluşturulmuştur. Başlıca 'L' plan şeması olmak üzere, 'I', 'T', 'U' plan şemalarının sıklıkla kullanılmıştır. Küçük tip projelerde ise klasik dikdörtgen plan şemasının kullanıldığı görülmektedir. Birkaç örnek doğrultusunda bu plan şemaları ve plan düzenini incelenmiştir.

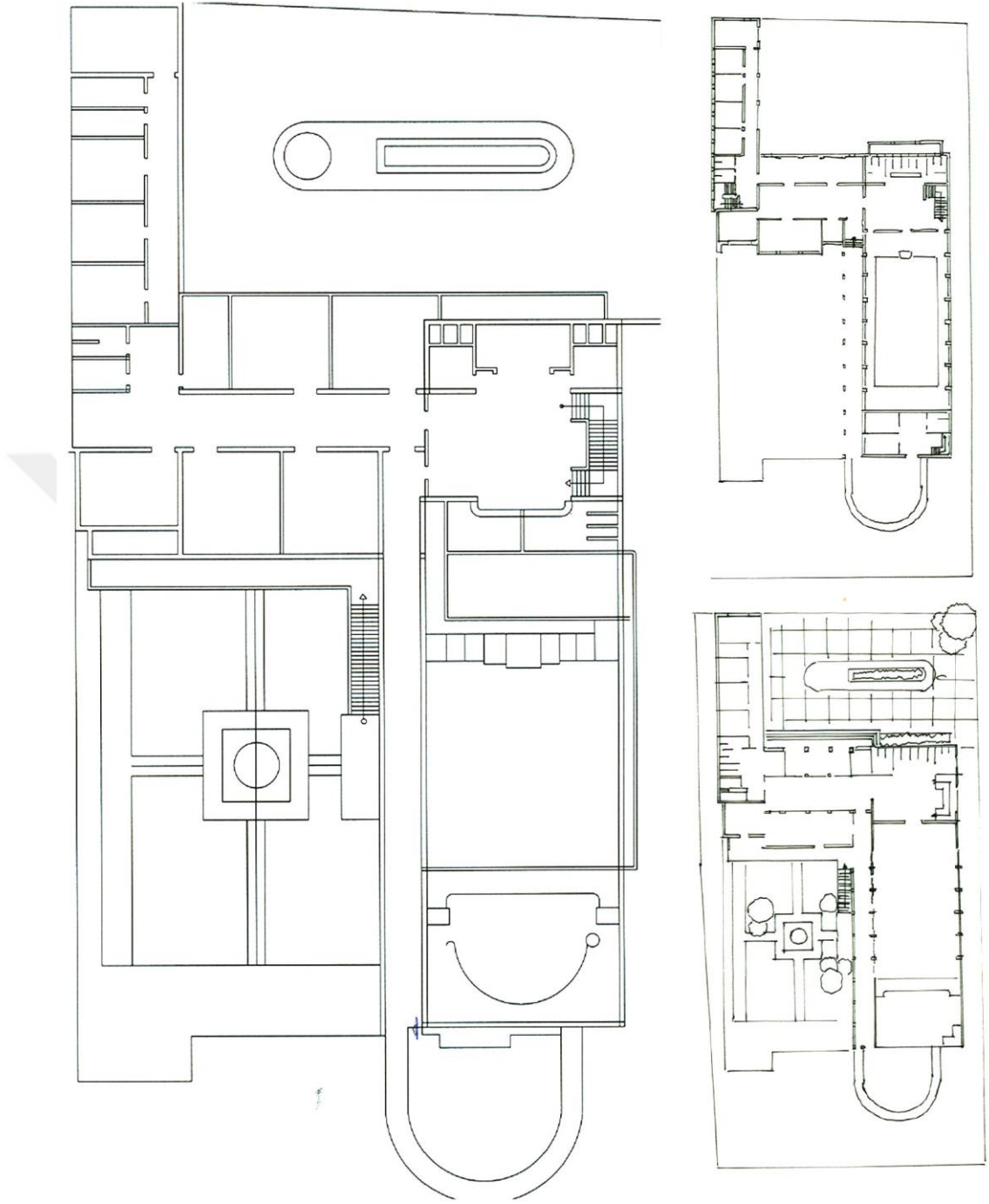
Şekil 2.11. Küçük kasabalar için tip Halkevi projesi plan ve görünüşü (Durukan 2006)

Şekil 2.11’de görülen dikdörtgen plan şemalı Halkevi projesi küçük kasabalar için maliyeti düşük olması göz önünde bulundurularak tasarlanmıştır. Binada bulunan üç girişten birincisi konferans salonuna ait iken, ikinci giriş salonu yan tarafında bulunmaktadır. Üçüncü giriş ise bahçe açılacak şekilde yapının arka cephesinde konumlandırılmıştır. Salon yüz kişilik olarak planlanmıştır. Salonun çevresinde okuma salonu, toplantı odası, büfe, yemek odası ve idari bir oda bulunmaktadır. Sol kısımda ise hizmet birimleri yer almaktadır. Yapının arka kısmında geniş bir alan bahçe etkinlikleri yapılabilmesi için ayrılmıştır.

Şekil 2.12. Rüknettin Güney’e ait Kadıköy Halkevi (Bozdoğan 2002)

Şekil 2.12’ de görülen yapı ise Rüknettin Güney’e ait Kadıköy Halkevi projesidir. Yapıda modernizmin etkileri net bir şekilde okunabilmektedir. Bina girişi cadde üzerinden olduğu için geri çekilerek önünde bir meydan oluşturulmuştur. Halkevi idare kısmı, parti kısmı, tiyatro, toplantı ve spor bölümleri zemin katta olacak şekilde planlanırken, bu alanlar iki tarafa manzaralı, havuzlu avluya yerleştirilmiştir. Yapıdaki salon 800 kişilik tasarlanırken farklı işlevlerde kullanılabilmesi için amfi düzeni tercih edilmemiştir. Spor salonu önünde terası ile yine birinci katta planlanmıştır. Binanın en üst katında ise misafir odası, banyosu ve terasındaki pergolasıyla misafir katı yer almaktadır (Durukan 2006) (Şekil2.13).

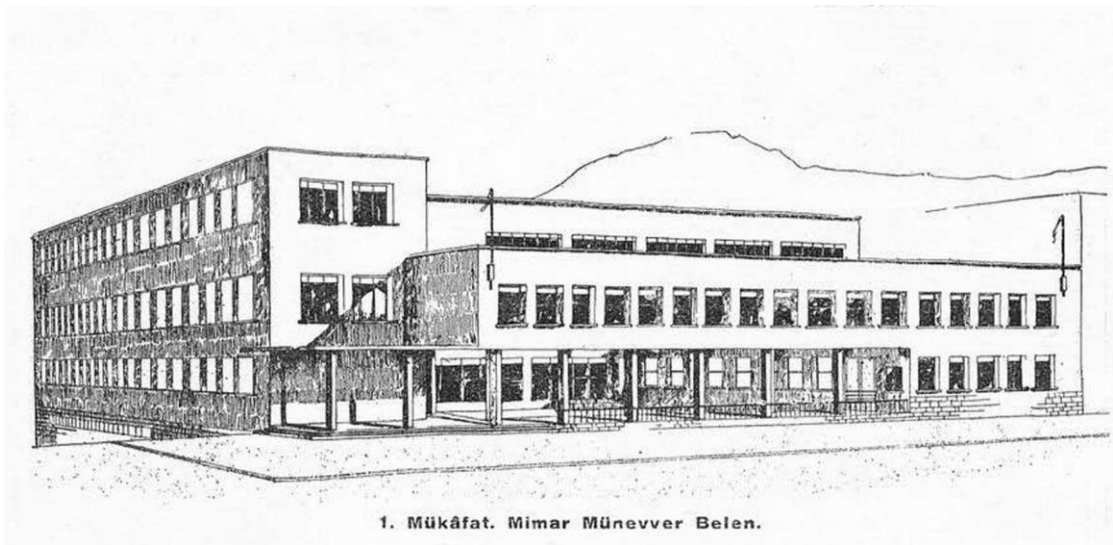
Şekil 2.13. Kadıköy Halkevi Projesi Planları (Durukan 2006)

2.2.5 Halkevi Örnekleri

Bu başlık altında Bursa halkevi, Sivas halkevi ve Hatay halkevi olmak üzere üç farklı halkevi incelenmektedir. Bursa halkevinin ele alınmasının nedeni yarışma yoluyla elde edilmiş olması ve Cumhuriyet meydanı ile kurduğu ilişkinin vurgulanmak istenmesidir. Sivas halkevinin seçilmesinin nedeni ise yarışma şartnamesinde meydan ile kuracağı ilişki hakkında yer alan maddeye dikkat çekilmek istenmesi ve meydanların halkevleri için öneminin anlaşılmasını sağlamaktır. Hatay halkevi ise Hatay'ın anavatana katılması sürecinde üstlendiği görev ve yaptığı çalışmalar için önem kazanmaktadır. Farklı etnik kökenli insanlara ev sahipliği yapan Hatay'da çalışmalarını sürdürmesi ve hizmetleri devam ettiği süreçte ortak bir toplum bilinci oluşturmaya çalışması dikkat çekmektedir. Hatay halkevi, bu tez kapsamında ele alınan Suriyeli mülteciler ve yerel halk arasındaki toplum bilincini oluşturmaya yönelik amaçlar için önemli bir örnek oluşturmaktadır.

Bursa Halkevi

Bursa Halkevi binası yeni yapılan Cumhuriyet meydanı ve parti binası üzerine yapılması planlanmış ve projesi yarışma yoluyla elde edilmiştir. Yarışma ile elde edilecek proje için mevcut parti binası ile uyumlu olması şart koşulmuştur. Sekiz projenin katıldığı yarışmada Münevver Belen ile Abidin Mortaş'ın projeleri birinci olmuştur

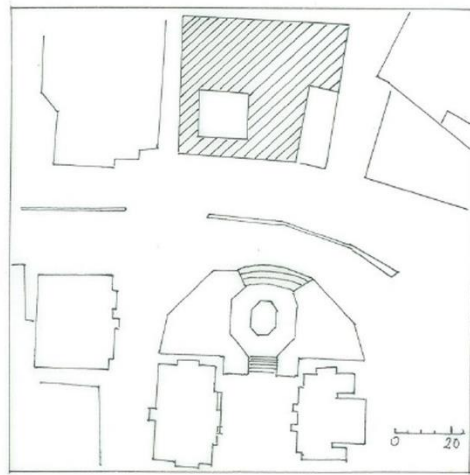

Şekil 2.14. 1. Ödül, Münevver Belen'in Halkevi projesinin ön perspektifi (Anonim1938)

Münevver Belen'in projesi incelendiğinde yarışmada belirtilen parti binası ile uyumlu bir halkevi projesi şartı için yapının esas cephesi mevcut parti binası ile bir hizaya getirilmiş, her iki bina, önlerine yapılan geniş terasla birbirine bağlanarak tek bir bina tesiri temin edilmiştir (Şekil 2.14). Bunun yanı sıra mevcut parti binası cephesinde küçük ölçekli tadilatlar önerilmiştir. Bursa halkevinin geleneksel Bursa mimarisiyle yorumlanarak oluşturulan avlulu bir projeye sahip olması diğer halkevleri projelerinde görülen modernist dilden projeyi ayırmaktadır. (Anonim 1938). Bursa halkevinin Cumhuriyet meydanı ile kurduğu mekânsal ilişki Şekil 2.15 ve Şekil 2.16'da gösterilmektedir.

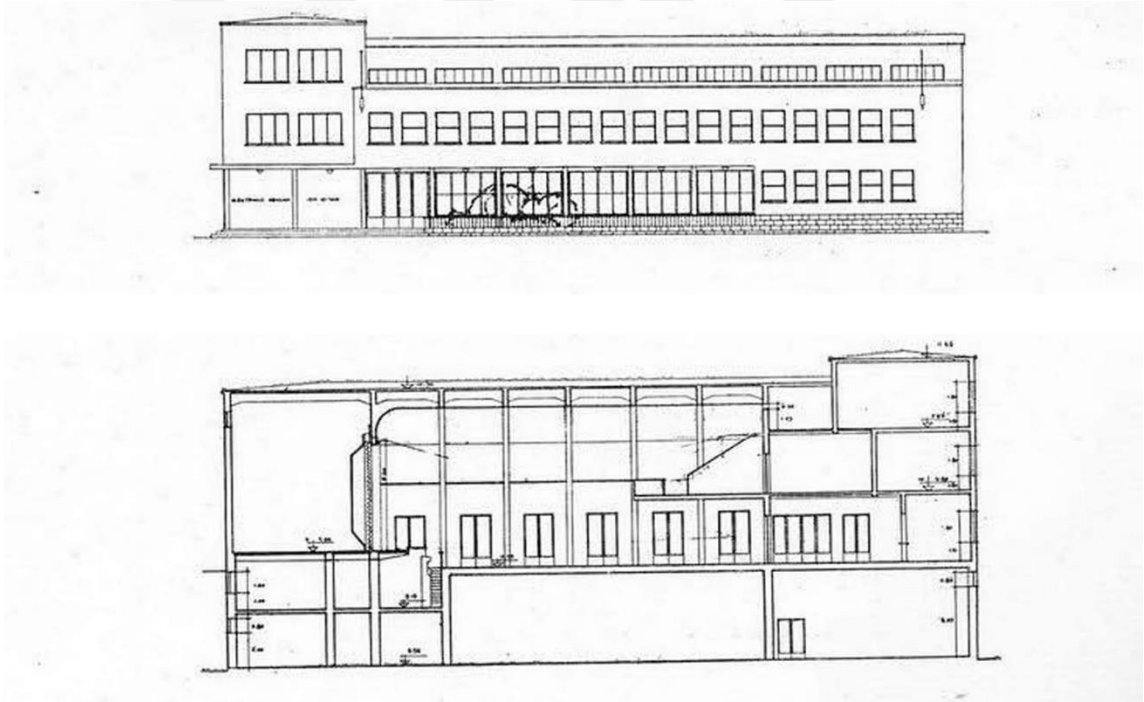

Şekil 2.15. Atatürk Meydanı ve Bursa Halkevi proje arazisi (Anonim 1938)

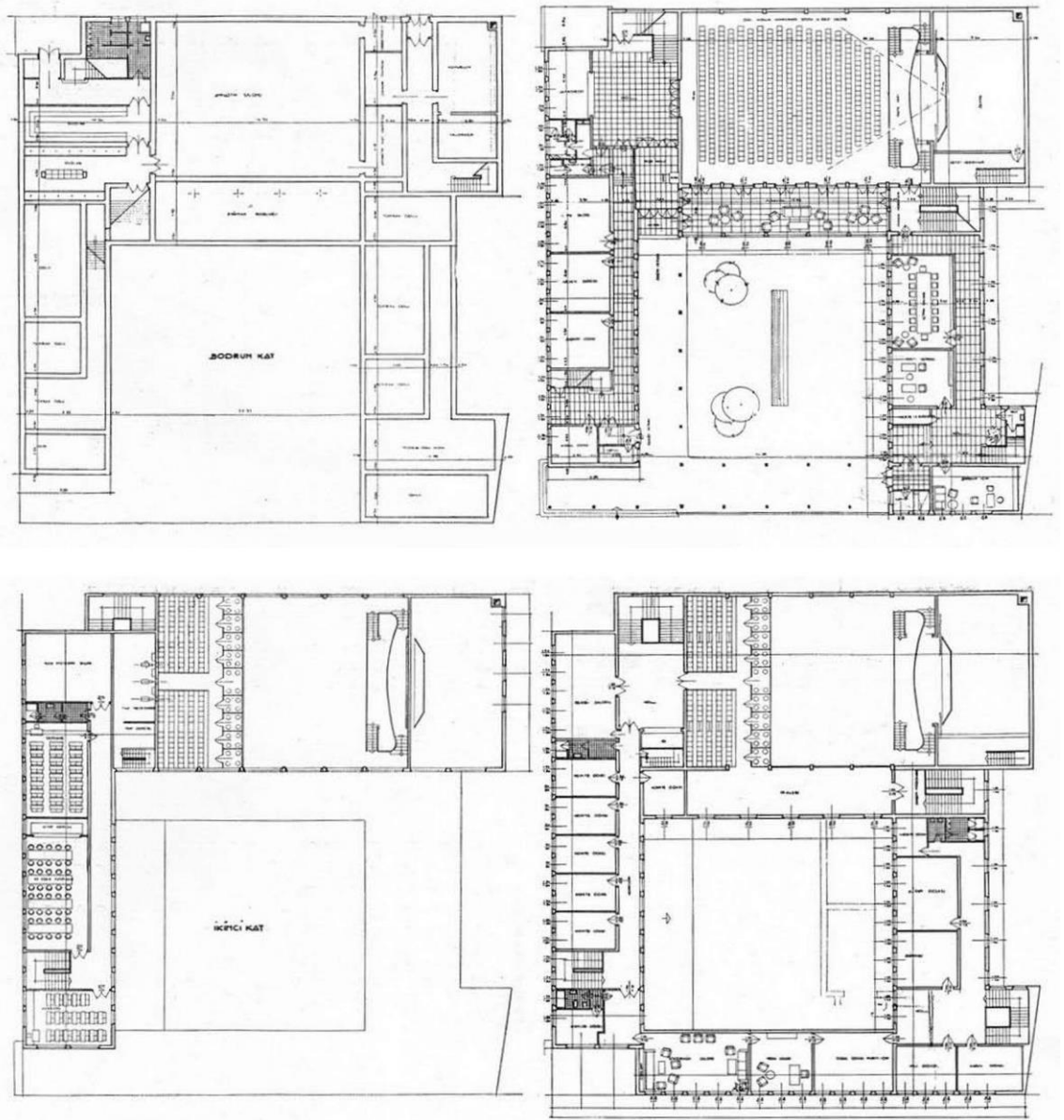

Şekil 2.16. Bursa Halkevi proje vaziyet planı (Anonim1938)

Projenin Cumhuriyet meydanına bakan ön kısmı üç kattan oluşmaktadır. Üst kat Atatürk'ün ziyaretlerinde kullanabilmesi için Atatürk katı olarak tasarlanmıştır. Bu kat içerisinde kabul salonu, yatak odaları ve banyolar bulunmaktadır. Bu kat aynı zamanda devlet büyüklerinin ziyaretlerinde kullanılabilecekleri hususi bir konaklama yeridir. Kabul salonunun önünde bulunan büyük teras halk seslenişleri için tasarlanmıştır. Orta katta ise idari bölümlere yer verilmiştir. Zemin kata ise halkın düz ayak olarak kullanabileceği esas antre, ders salonları, kütüphane, müsamere salonu ve bunlara hizmet eden hacimler yerleştirilmiştir. Arazinin meyilli olmasından dolayı yan ve arka sokaklara bakan kısımlarda bodrum kat, ikinci bir zemin kat olarak kullanılmış ve sinema antresi bu kata konmuştur. Bu antreden gişe holüne girilmekte ve geniş bir merdivenle üst kata çıkılabilmektedir. Sinema salonun altında konumlandırılan jimnastikhane denilen spor salonu orta avlu seviyesinde tasarlanmış ve açık hava kullanımına müsait hale getirilmiştir (Anonim1938) (Şekil 2.18). Şekil 2.17 de yapının cephe görüşlerine ve kesitlerine yer verilmiştir.

Şekil 2.17. 1. Ödül, Münevver Belen'in Halkevi projesi kesit ve görünüşleri (Anonim 1938)

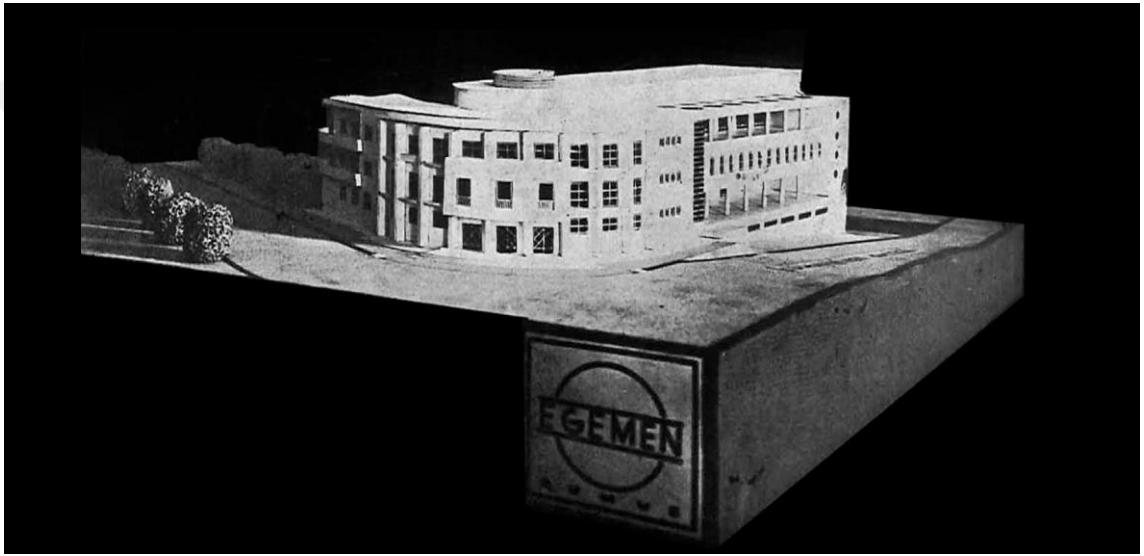

Şekil 2.18. 1. Ödül, Münevver Belen'in Halkevi projesi kat planları (Anonim 1938)

Bursa Halkevi 1932 yılında talimatnamede belirtilen dokuz şubeyi oluşturmaya rağmen bütün şubeleri aynı anda kuramamıştır. 1932 yılı içerisinde farklı zamanlarda spor komitesi, güzel sanatlar komitesi, köycülük komitesi, halk derşaneleri ve kurslar komitesi, dil tarih komitesi, sosyal yardım komitesi, kütüphane komitesi kurulurken 1938 yılında müze ve sergi komitesi kurulmuştur (Akkuş 2004). Bu şubelerin yaptığı çalışmaları halka anlatmak, öğretmek ve halka duyurmak için 'Uludağ Dergisi'ni çıkartmıştır. Bu dergi yaptığı çalışmalar ile ülke genelindeki en meşhur halkevi dergileri arasında yer almaktadır.

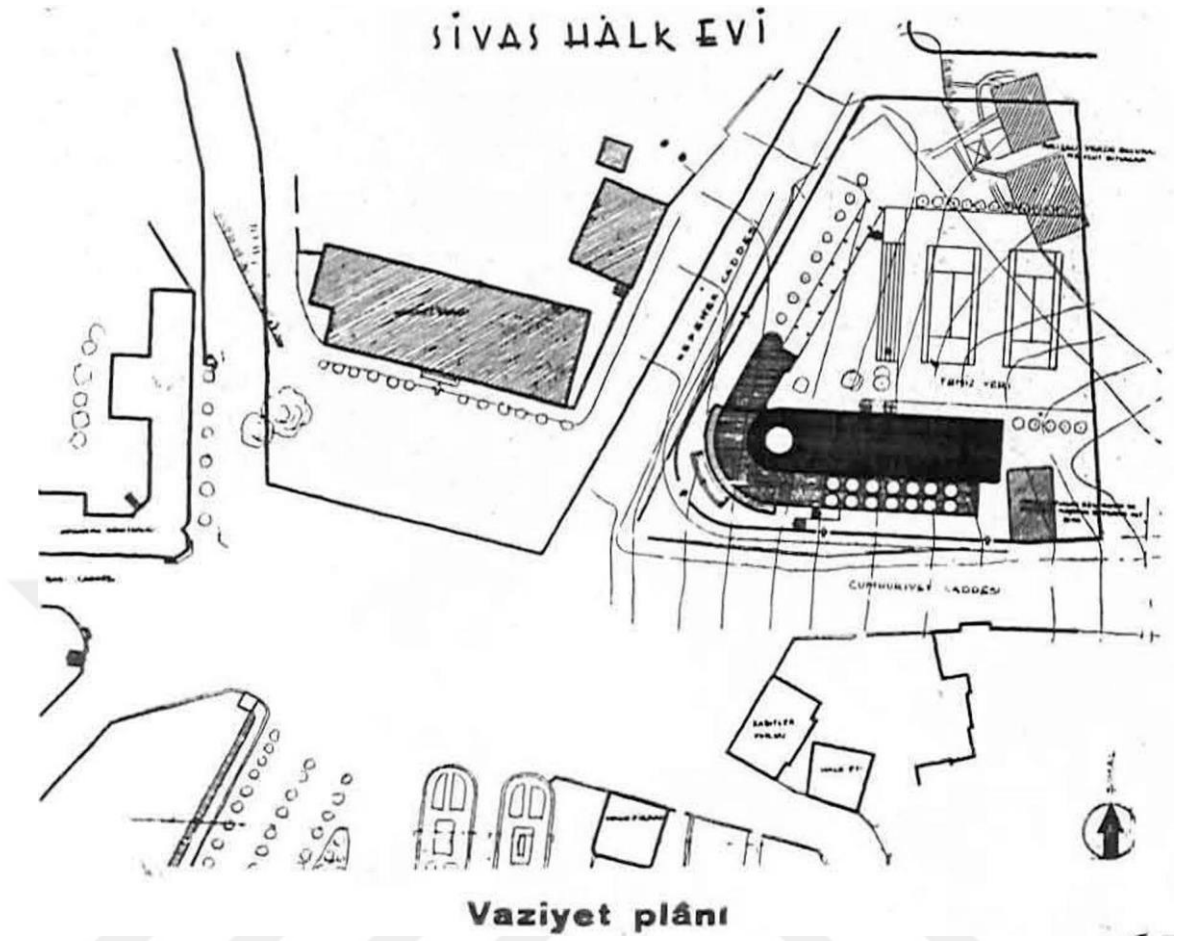
Sivas Halkevi

Sivas Halkevi binasının diğer birçok halkevinde olduğu gibi 30’lu yılların imar politikalarından dolayı yapılan Sivas Cumhuriyet meydanı üzerindeki arazi üzerinde inşa edilmesine karar verilmiştir. Projenin yarışma yoluyla elde edilme kararı bu dönemde resmi veya gayri resmi birçok binanın yabancı mimarlara tasarlatılmasından dolayı Türk mimarları için önemli bir adım olmuştur. On üç mimarın katıldığı yarışmayı Nazif Asal ile Emin Necip’in birlikte tasarladığı proje kazanmıştır (Anonim 1939) (Şekil 2.19).

Şekil 2.19. Sivas Halkevi projesinin ön perspektifi (Anonim 1939)

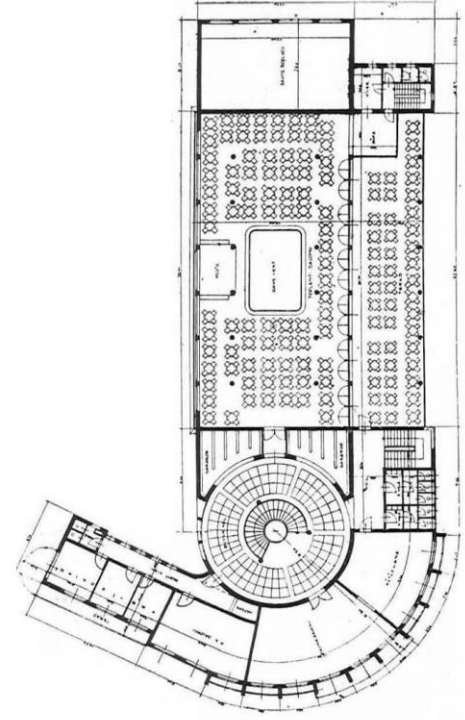
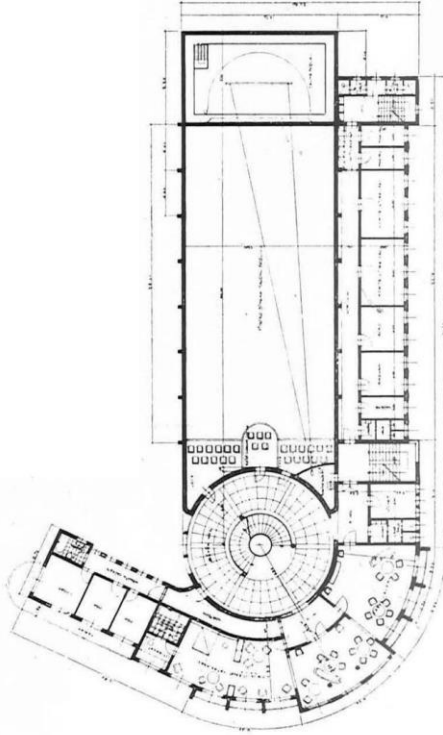
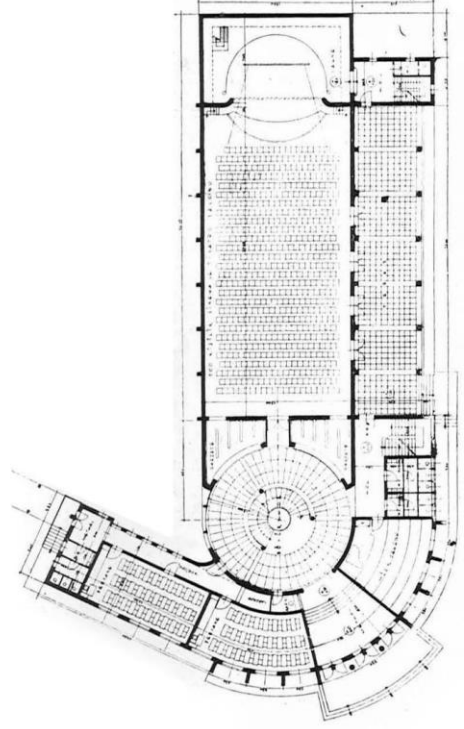
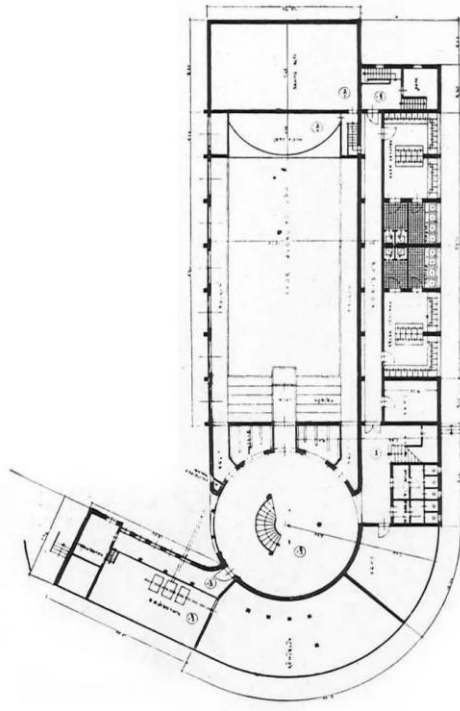
Erken Cumhuriyet dönemin Halkevleri dönemin ideolojisinin mekanlaşmasını sağlarken aynı zamanda yeni rejimin varlığını ve gücünü temsil eden kurumlar olmuştur. Bu temsili önemini de kentin en önemli sokağında ve Cumhuriyet meydanına bakan yerlerde inşa edilmesiyle dışa vurmuştur. Dolayısıyla Cumhuriyet yönetimi, ulus-devlet ve modernleşme ideolojisini Cumhuriyet Meydanları ile kent mekânlarına yansıtırken, Bursa, Zonguldak ve Sivas Halkevleri de bu meydanlarda yer alarak halka ulaşmakta araç olarak kullanılmıştır. Sivas Halkevi yarışmasının şartnamesinin ilk maddesinde bulunan “Bina, arsanın haritasında gösterildiği veçhile 50 derecelik had bir zaviye tahtındaki köşeye yapılacağından, iki sokak cephesi arz edecek ve mukabil arka cepheler de bahçeye nazır olacaklardır” koşul halkevi binalarında kente ve meydana hâkimiyet fikrinin göstergesi niteliğindedir (Kulözü 2017) (Şekil 2.20).

Şekil 2.20. Sivas Halkevi projesi vaziyet planı ve meydan ilişkisi (Anonim 1939)

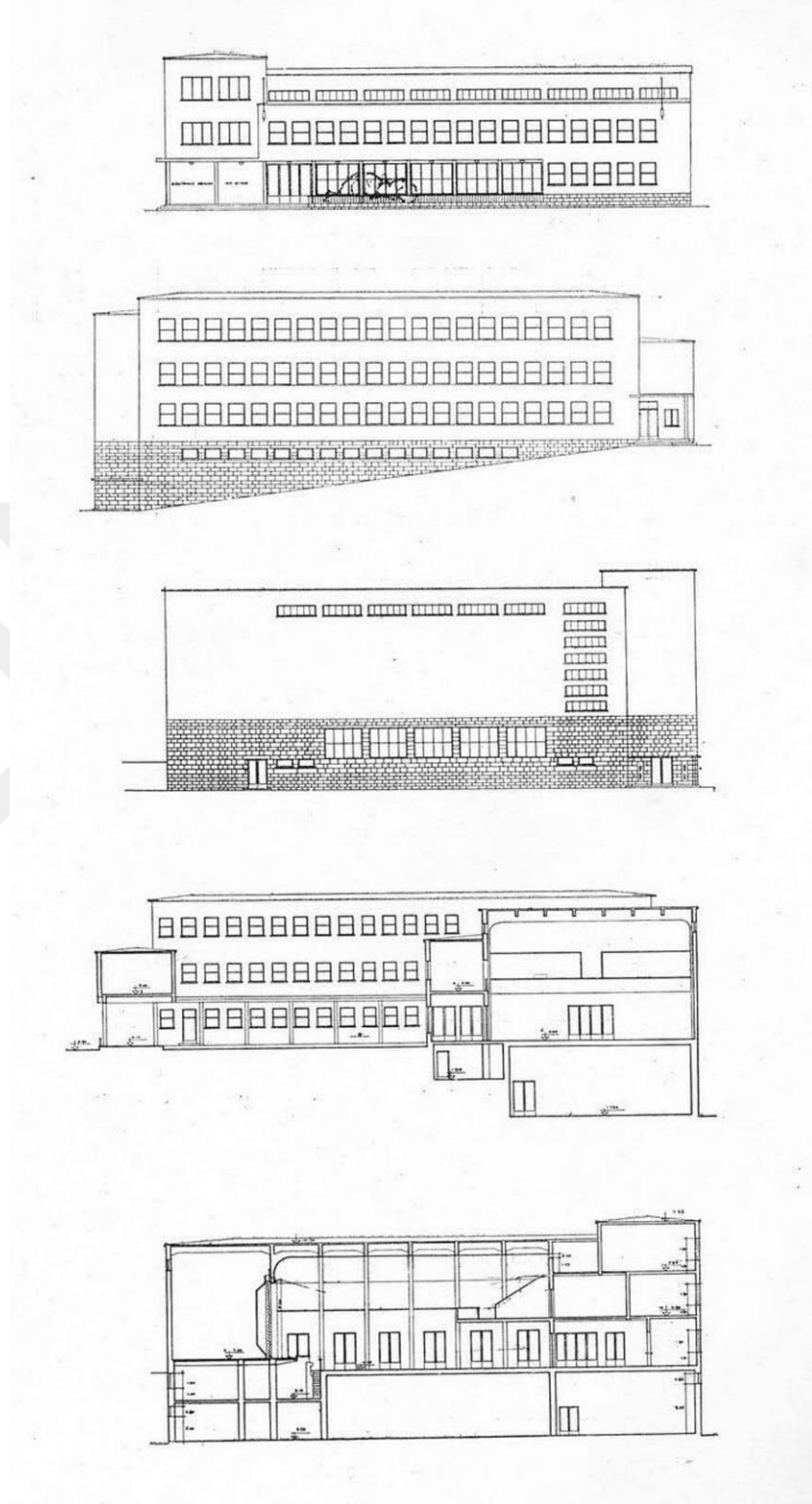
Modern mimari akımında kullanımına rastlanan dairesel formlar bazı halkevleri binalarının tasarımında kullanılmıştır. Bu tarz formlarıyla Kadıköy, Sivas, Yalova ve Kırklareli Halkevleri diğer halkevi yapılarından farklılık göstermektedir. Sivas Halkevinde dairesel form arazinin şekline bağlı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Nazif Asal ile Emin Necip'in halkevi projesinin planları incelendiğinde bodrum katında kapalı spor salonu ve çeşitli odalar bulunduğu görülmektedir. Binaya projenin çekirdeğini oluşturan daire şeklindeki geniş bir holden girilmektedir. Bu hole daire şeklindeki bir merdiven konumlandırılmıştır. Bursa Halkevi projesinde bulunan Atatürk katı, bu projenin de üst katında bulunmaktadır. İkinci katta toplantı salonu, teras, okuma salonu ve kütüphane bulunmaktadır (Şekil 2.21).

Şekil 2.21. Sivas Halkevi projesi kat planları (Anonim 1939)

Cephe küçük dikdörtgen ve daire formundaki pencerelerle oldukça sade tasarlanmıştır. Giriş cephesinde kirişler ön plana çıkartılarak anıtsal bir etki oluşturulmuştur (Şekil 2.22).

Şekil 2.22. Sivas Halkevi projesi cephe görüşleri ve kesitleri (Anonim 1939)

Hatay Halkevi

Kurtuluş mücadelesinin tamamlanması ardından Türkiye milli sınırları dışında İskenderun bağımsız bir sancak olarak varlığını sürdürmesine uluslararası anlaşmalar ile karar verilmiştir. Fakat Fransa bölgede misyonerlik faaliyetlerine devam etmiş ve Fransız kültürünün halk arasında yaymak için çalışmalar yapmıştır. 1930'lara gelindiğinde ise II. Dünya savaşının çıkma ihtimalinin bölgesel dengeleri değiştirmesinden dolayı Fransa bölgede çekilmeye başlamış Bağımsız Suriye ve Lübnan devletlerinin kurulması ve İskenderun sancağının Suriye'ye bağlanması için çalışmalar yapmıştır. Bunun üzerine İskenderun Sancağı problemi ortaya çıkmıştır. Fransa'nın bu tutumu üzerine İskenderun Sancağındaki Müdafaa-i Hukukçular ve Türkiye tarafından Hatay Millî Mücadelesi için fikri seferberlik çerçevesinde kültürel propagandalara hız verilmiştir. Yine bu dönemde 1932 Türkiye'sinde ülkenin yeni rejimini halka anlatması, halk arasında milli kültür bilincinin tekrar oluşması için kurulan Halkevleri, İskenderun Sancağındaki Türk milli kültür bilincinin oluşması ve propaganda çalışmalarının tek elden yürütülmesi için gerekli görülmüş ve kurulmasına karar verilmiştir (Duman ve Payaslı 2013). Bu misyonla ortaya çıkmış bir kurum olan Hatay Halkevi diğer halkevlerinden ayrılmaktadır. Yaptığı çalışmalarla elde ettiği sonuçlar bu bölüm kapsamında incelenmiş ve Halkevlerinin milli kültür ve toplum bilinci oluşmasında ne denli etkili olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Dönemin Halkevleri Başkanı Abdülgani Türkmen'in kızı Şueda Bereket o yıllarda yaşadığı ortamı şu sözlerle anlatmaktadır;

"Halkevi bizim evimizdi. Babam bu teşkilatın başkanıydı. Tahminimce 1936 yılında Atatürk'ün istemi üzerine kurulma çalışmalarına başlanmıştı. Halkevinde pek çok oda vardı. İki bölümden oluşuyordu. Selamlık bölüm Halkevinin giriş bölümüydü. Burada müsamereler, tiyatro oyunları, temsiller, gece dersleri, kurslar, toplantılar, eğlenceler, kutlamalar ve daha pek çok kültür sanat faaliyeti düzenlenirdi. Tiyatrolar özellikle Ankara'dan gelirdi. Merkezden gönderilen bu oyunlarla gençlerin önemli bazı değerlere, dil, tarih gibi kültürel öğelere yakın olması bunları koruması, geliştirmesi amaçlanır, Türkiye ile kültürel bağların bu şekilde canlı tutulması amaçlanmaktaydı. Halkevlerinde gerçekleştirilen bu

kültürel etkinliklerle Türkiye ile bir köprü kurulmuştu. Her tür haber, talimat buralara gelir ve buradan da Türkiye'ye gönderilirdi. Halkevi bir okul gibiydi. Bu oluşum Halk Partisinin kuruluşu için bir ön hazırlık olmuştu. Böyle bir sanat kültür faaliyeti ile uğraşan bir teşkilat Fransızlar açısından önemsenmedi. Bir kültür sanat derneği gibi görüldü. Ancak bu teşkilatın bir partinin kuruluşuna zemin olacağı bilinseydi muhakkak izin verilmezdi. Nitekim burada Cumhuriyet Halk Partisinin kurulduğunu öğrendiklerinde ertesi sabah Fransız askerleriyle Halkevi'ni basmışlardı ben o günü iyi hatırlarım." Duman ve Payaslı 2013.

Şekil 2.23. 1937-1938'de açılan Aktepe Halkevi. (Adil Çetin Arşivinden aktaran Payaslı 2013)

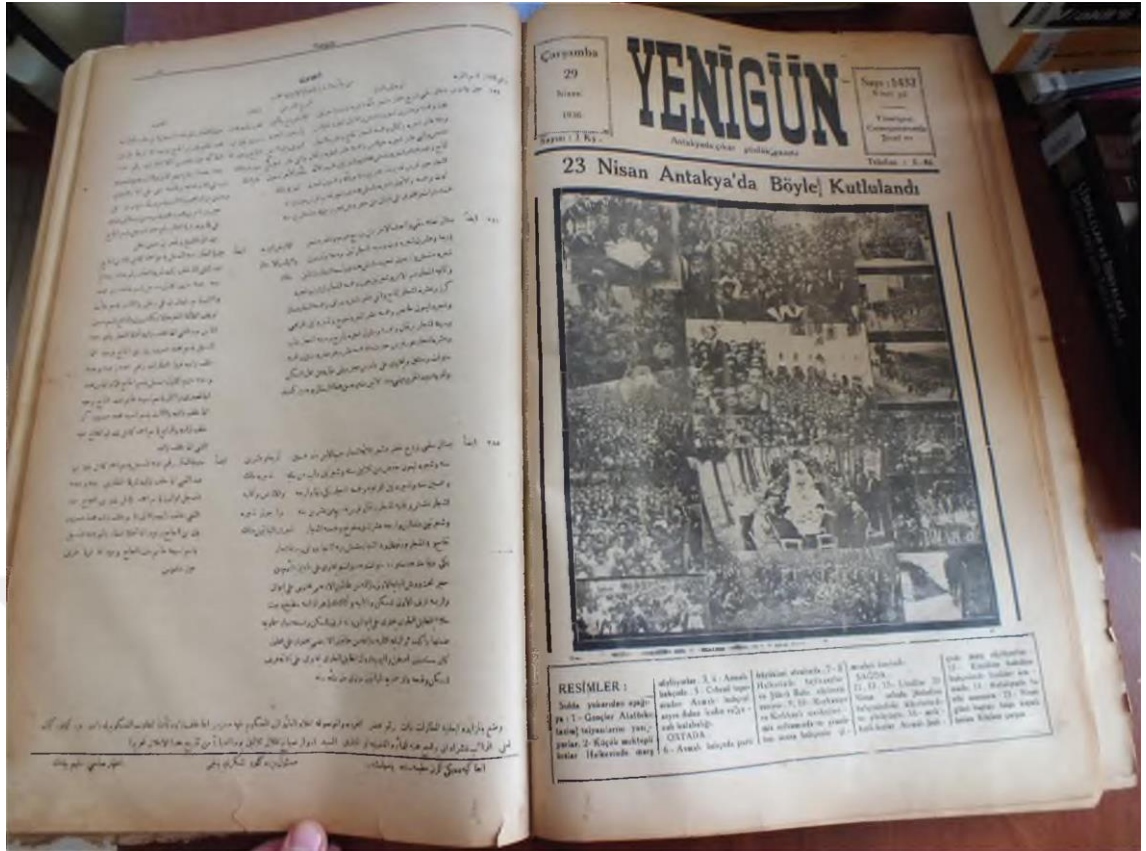
Hatay'da kurulan Halkevi, İskenderun sancağında siyasi oluşumlarının kurulmasına izin verilmemesi nedeniyle genellikle dokuz kolda hizmet veren halkevlerinden farklı olarak üç kolda hizmet vermiştir. Bu kollar; içerisinde Türkiye'den gelen polislerinde bulunduğu emniyet kolu, yine içerisinde Türkiye'den gelen hukukçuların bulunduğu ve vatandaşlar arasındaki davalara bakan Hukuk kolu, şehir içinde ve köylerde yapılacak olan halk oylamasında halkı seçimlere hazırlayan propaganda kolu bulunmaktadır. Bunlar haricinde Matbuat kolu, İnzibat kolu, Sıhhat kolu, İskân ve İaşe kolu, Propaganda kolu,

Adliye kolu, Nüfus dairesi olmak üzere yedi alt kol da olduğu bilinmektedir (Payaslı 2013)

Matbuat kolu gazete, dergi, kitaplardan sorumluyken aynı zamanda bunları halka ulaştırmak görevleri arasındadır (Şekil 2.24). İnzibat kolu, bir grup gençten oluşmakta ve halk polisi olarak görev yapmaktadır. Sıhhat kolu, köylerde ve şehirlerde hastalara bakarken aynı zamanda ilaç dağıtmaktadır. İskân ve İaşe kolu, Türkiye’den oylarını kullanmak üzere Hatay’a gelen insanları yerleştirmektedir. Propaganda kolu, seçimlerde oy kullanacak halka Türkiye’nin yeni rejimini ve yeni oluşturulan kültürel ortamını öğretmek için yapılan çalışmalardan uğraşmaktadır. Adliye kolu, Türkler arasında gerçekleşen davalara bakmaktadır. Nüfus dairesi, Türklere ait nüfus kayıtlarını tutmaktadır (Duman ve Payaslı 2013).

Halkevleri bir yandan köylere öğretmen göndererek köylüye okuma-yazma öğretmekte bir yandan yapılacak seçimlerde halkın Türkiye lehinde oy vermesi için faaliyette bulunmaktaydı. Ana amacı ise halka okuma-yazma öğretmek ve Türkiye lehine oy vermeleri için Türk kültürünü bölgede tekrar canlandırmaktı. Bunun için Türkiye’den alanında uzman kişiler çağırılarak halka konuşmalar yaptırılmış, temsil kolu ile halka gösteriler yapılmış ve köylere öğretmenler gönderilmiştir. Bunun yanı sıra basın yolu aktif olarak kullanılarak yapılan çeşitli konferanslar yayın haline getirilene ve güçlü yazarlara kitaplar yazdırılarak insanların düşün dünyasında ufuklar açılmaya çalışılmıştır. Çıkarılan dergilerle özellikle bölgenin tarih, coğrafya ve arkeolojik varlığına dikkat çekmeye çalışılmış, bu konuda fikir geliştiren yazı ve haberlere geniş yer vermiştir. Hatay’da halk müze, müzecilik ve arkeolojik eserler hakkında bilinçlendirilmeye çalışılmıştır (Duman ve Payaslı 2013).

Türk Hükümetinin desteğiyle açılan bu kültür kurumun asıl amacına engel olmaya çalışan bölgedeki Araplar Hatay halkevinin kapatılması için çalışmasının yanında benzer kurumlar açmışlardır. Bunlara Antakya Araplık Kulübü (Nadi al Uruba), Antakya Güzel Sanatlar Kulübü (Nadi al Funun Al Jamilah), Antakya Alevi Diriliş Okulu (Maktab al-Nandah Al Alawiyyah), Arap Diriliş Okulu (Maktab al-Nandah Al-Arabiyyah)” örnek olarak verilebilir (Payaslı 2013).

Şekil 2.24. Yenigün 29 Nisan 1936 (Duman ve Payaslı 2013)

İzlenen siyasi politikalar ve Hatay halkevlerinin çalışmalarının ardından halkoylaması sonucunda Türklerin çoğunlukta olarak kazanması ile sonuçlanmıştır. Daha Sonra 2 Eylül 1938 tarihinde Hatay Devleti kurulmuş ve 23 Haziran 1939 Fransa'nın Hatay'dan vazgeçmesiyle Hatay Türkiye sınırlarına dahil edilmiştir (Melek 1991). Bu süreçten sonra Hatay halkevi dokuz şube ile faaliyetlerine devam etmiş ve tüm halkevleri gibi Türk kültürünün canlanması, ulusal değerlerin korunması, yeni rejimin ve çağdaşlaşma çalışmalarının halka tanıtılmasında görevler almıştır.

Türk kültürünün Hatay'da geliştirmesini sağlamak için 1939 yılında Rahmi Apak görevlendirilmiştir. Apak İskenderun, Kırıkhan ve Reyhaniye gibi ilçelerde de halkevi kurulması için çalışmaları bulunmuştur. Ankara'dan gelen maddi destek ile bölgedeki halkevlerinin tek bir yerden organize edilebilmesi için 34 Aralık 1939 yılında Hatay'ın Antakya ilçesinde Vali Konağının yanında halkevi binası inşa edilmiştir (Payaslı 2013). (Şekil 2.25). Hatay Halkevi, 1952 yılına kadar çalışmalarını sürdürmüş, halkevlerinin kapatılma kararı ile kapatılmıştır. 1953 yılında bina Sağlık Bakanlığına devredilerek,

Hatay Doğum ve Çocuk Bakımevi olarak tekrar kullanılmaya başlanmıştır. 1987 yılına kadar bu işlevini sürdüren yapı günümüzde İl Sağlık Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır (Anonim 2020b) (Şekil 2.26).

Bina sahibi	<i>Husniye Kaya</i>		No.	Mevcut Planlar
Kira			1.	Vaziyet planı Mikyas
Binanın cinsi (kâğır, yarım kâğır, ahşap)	<i>Kâğır</i>		2.	Zemin kat » » » <i>vardır</i>
Binanın kıymeti	<i>16000 Lira</i>		3.	Bodrum » » » <i>vardır</i>
Yapılma tarihi	<i>1939</i>		4.	1 inci » » » <i>vardır</i>
Tadil olunduğu tarih ve bedeli			5.	2 inci » » » <i>vardır</i>
Kalorifer tesisi	<i>vardır</i>		6.	Makta » » »
Elektrik »	<i>vardır</i>		7.	Cebheler » » »
Sihhi »	<i>vardır</i>		8.	
Sahne »	<i>vardır</i>		9.	
Bahçe durumu	<i>Bahçe, traş, duvar, paravanklıkla çevrili</i>	10.		
Arsa ölçüsü m.²	<i>5706 m.²</i>	11.		
		12.		
		13.		
		14.		
		15.		
		16.		
		17.		
		18.		
		19.		
		20.		
		21.		

Binanın bulunduğu şehir veya köy : *İzmit*

Esas Cephe

Proje sahibi

İnşa bedeli

İkmal tarihi

Ne gibi tahsisatla yapıldığı

Şekil 2.25. 1939 yapılan Hatay Halkevi (Payaslı 2013)

Şekil 2.26. 2019 İl sağlık müdürlüğüne dönüştürülen eski Hatay Halkevi binası (Anonim 2020c)

Sonuç olarak Hatay Halkevi, Hatay'ın bağımsızlığında, Hatay'da kültürün ve aidiyetin oluşmasında ne denli etkili olduğu görülmektedir. Hatay Halkevi bölgede Türk milli değerlerinin ve kültürel öğelerinin koruyucusu olmuştur. Bunun yanı sıra halkın eğitilmesi ve çağdaşlaşma yolunda bilinçlendirilmesine katkılar sağlamıştır. Türk Tarihi, dili, edebiyatı, geleneksel töre ve genel terbiye, ahlak, ananeler vb. birçok konuda koruyucu ve toparlayıcı olurken aynı zaman bölgede ulus bilincinin tekrar oluşmasını sağlamıştır.

2.3 Bölüm Sonucu

Türkiye'nin 2011 yılında uygulamaya başladığı açık kapı politikasıyla 'misafir' sıfatı ile ağırlanmaya başlanan mülteciler Suriye iç savaşının dokuzuncu yılının sonunda devam etmesi nedeniyle 'kalıcılık' tartışmalarına konu olmaktadır. Bu konu Türkiye için büyük bir tartışma gündemi oluşturmaktadır. Gün geçtikçe artan ve artmaya devam eden mülteci nüfusu Türkiye'yi sosyo-kültürel, ekonomik ve fiziksel ve mekânsal birçok alanda etkilemektedir. Sayılarının dört milyona ulaşacağı tahmin edilen Suriyeli mültecilerin kamplarda yaşamak istememesi ve kentlere yerleşmesi ile yerel halk ve mülteciler arasında entegrasyon süreci üzerinde önemli problem oluşmakta ve bunun yanı sıra kentlerde alt yapı, kamu hizmetleri yetersizliği, farklı sosyal ayrışmalar, ekonomik tedirginlikler oluşturmaktadır. Yerel halk; dil, yaşam tarzı ve kültürel farklılıklar nedeniyle mülteciler ile uyum sağlamakta güçlük çekmektedir.

Dünyadaki ve ülkemizdeki bu tür farklı toplumların birleştiği birleşmek zorunda kaldığı yerleşimler incelendiğinde entegrasyon süreçlerinin önündeki en büyük etken dil ve kültür farklılığı olduğu görülmektedir. Dil insanların iletişiminde ve kültürel farklılıkların paylaşarak ortak bir payda sağlanmasındaki en önemli araçtır. Aynı dili kullanamayan insanlar arasında uyum probleminin ortaya çıkması ve buna bağlı olarak karşılıklı güvensizlikler ve dışlanmaların gerçekleşeceği, toplum içinde ayrışmalar oluşacağı bilinmektedir. Özellikle Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteci profiline bakıldığında nüfusun yaş ortalamasının 22,4 olduğu görülmektedir. Bu genç nüfusun dil farklılığı nedeniyle eğitim hayatlarının aksaması da göz önünde bulundurulduğunda yaşanan sorunların artarak devam edeceği düşünülmektedir.

Dil ve kültürel farklılıkların dışındaki diğer önemli sorunların birkaçı ise, ekonomik dengesizlikler, iş kaybı tedirginlikleri, kamusal hizmetlerin yetersiz kalması, barınma sorunu dolayısıyla doğan kira artışları ve gecekondü mahallerinin oluşması olarak sıralanabilmektedir. Suriyeli mültecilerin yoksunlukları ve erken yaşta çalışma hayatına başlamaları ucuz iş gücü oluşturmakta ve art niyetli firma ve iş verenler tarafından fırsat olarak görülmektedir. Bu durum mültecileri mağdur ederken yerel halkın işsiz kalmasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra özellikle görece küçük yerleşimlerde mülteci nüfusu yoğunluğun çok artması eğitim, sağlık gibi kamu hizmetlerinin yetersiz kalmasına ve yerel halk üzerinde tedirginlikler oluştururken aslında yerleşim alanları için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Yine talebin fazla olmasından dolayı artan kira geliri ekonomik kaygılara yol açmasının yanı sıra gecekondü mahallelerin oluşmasına, şehrin plansız büyümesine ve şehir içinde etnik kökene bağlı gruplaşmaların olduğu yerleşimler oluşturmaya sebep olmaktadır. Bu plansız gelişim entegrasyon süreci önünde problemler oluştururken, kente karşı oluşan tehditler mekânsal önlemler alınmadığı takdirde gelecek için de problemler oluşturacaktır.

Bu doğrultuda dil ve kültür farklılıklarını gözetken, mekânsal yaklaşımlı çözümlerle kültür arasında köprü kurma amacına sahip halk eğitiminin gerçekleştirildiği ve yeni bir toplum bilincinin oluşması için tarihteki örnekler incelenmesi gerekmektedir. Bu tarz yapılara örnek olarak Belçika’da bulunan ‘Maison du Peuple’, İtalya’da bulunan ‘Casa del Fascio’, Almanya’da bulunan ‘Volkshochschule’, İngiltere’de bulunan ‘Community Center’ ve Cumhuriyet döneminde ülkemizde kurulan ‘halkevleri’ bu kamusal mekanlara örnek teşkil etmektedir. Bu mimari yapılar aynı zamanda ulus devletlerin kurulmasıyla devletlerin halkları arasında toplum bilincini oluşturmaya çalıştığı kurumlardır. Türkiye’de kurulan halkevleri ise yeni rejimin düşüncelerini halk tabanında yaygınlaşmasını sağladığı, modernite projesi ile halkı eğittiği fakat bunların temelini ulusal tarihten ve ulusal kimlikten aldığı yapılar olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda halkevlerinin çalışmaları, temelinde ulusal kimlik konularak halk eğitimi çalışmaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan çalışmaların sonucuna bakıldığında toplum içerisindeki farklı yaşam tarzı ve karakterlere sahip topluluklar arasında ortak bir toplum bilinci oluşturduğu görülmektedir. Hatay Halkevi ve yaptığı çalışmalar bu durumu kanıtlar niteliktedir. Bu nedenle halkevleri çalışmalarını sürdürdüğü dönemde ulusalcı

politikalar izlemiş olsa da çalışmaların sonucunda bir toplum bilinci oluşturmaya günümüz için de önem kazanmaktadır. Günümüzde Türkiye’de bulunan yoğun Suriyeli nüfusundan dolayı yerel halk ve mülteciler arasında sosyal entegrasyon problemleri yaşanmaktadır. İki farklı ulusun bir arada yaşamayı öğrenebilmesi için de ortak bir bilinç gerekmektedir. Halkevlerinin ulusalcı yaklaşımının her ne kadar bu iki topluluk arasında bir anlam ifade etmiyor olsa da halkevlerinde yapılan çalışmalar sonucunda toplum bilincinin sağlanması, aynı yaklaşımın temelinde ulusalcılık yerine etnik köken fark etmeksizin insanın ve ortak değerlerinin yer almasıyla yine toplum bilincinin sağlanabileceğini göstermektedir. Bu doğrultuda tez kapsamında, bugünkü yerel halk ile mültecilerin entegrasyon sürecini kolaylaştırmaya yönelik bir mimari tasarım önerisi için halkevleri yaklaşımının izlenebileceği düşünülmüştür. Bu kapsamda yerel halk ve mülteciler arasında sağlanması gereken sosyal, halkevi yaklaşımı ile ele alınarak mekânsal bir tasarım önerisi geliştirilmiştir.

Şekil 2.27. Entegrasyon sürecinde halkevi yaklaşımını öngören kavramsal çerçeve

Bu araştırmanın temelini aslında kökeni ne olursa olsun iki topluluk oluşturmaya ve bu topluluklar arasındaki entegrasyon süreci ele alınmaktadır. Bu yüzden bu iki topluluk arasındaki benzeşimler incelenmeli ve bu incelemede mekânsal veriler de yer almalıdır. Çalışmanın referansları buradan yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bu sorun üzerinde Halkevleri yaklaşımı bir örnek model olarak ele alınarak, bu doğrultuda iki topluluğun birlikte üretebilecekleri, birlikte yaşayabilecekleri ve birlikte sosyal ihtiyaçlarını giderebilecekleri mekân kurguları oluşturulması önerilmiştir. Bu mekanlar dil ve kültür farklılıklarının giderebileceği, toplumların geleneksel zanaatlarını ve alışkanlıklarını birbirlerine öğretebilecekleri, ekonomik tedirginliklerin yerine birlikte çalışmalarını teşvik eden, onları bir araya getiren halk eğitim mekanlarıdır. Bu birlikteliğin entegrasyon ve adaptasyon sürecini hızlandırıp toplum bilincinin oluşmasını sağlayacağı öngörülmektedir (Şekil 2.27).

3. MATERYAL VE YÖNTEM: MEKANSAL ÇÖZÜM ÖNERİSİ İÇİN HATAY, REYHANLI ALAN ÇALIŞMASI

Tez çalışması üç aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada gerçekleştirilen literatür araştırmaları sonucu Türkiye’de bulunan Suriyeli mülteciler ve yerel halk arasındaki entegrasyon problemleri ortaya koyulmuştur. Elde edilen bulgulara dayanarak yaşanan sosyal entegrasyon problemlerine yönelik sorun temelli mekânsal bir çözüm önerisi geliştirmek amaç edinilmiştir. Bu amaçla, tarih içinde benimsenmiş yaklaşımlar da incelenerek halkevi yaklaşımı benimsenmiştir.

İkinci aşamada, bu yaklaşımla getirilecek olan mekânsal öneri için örnek alan olarak Hatay ili Reyhanlı ilçesi belirlenmiştir. Bu seçimin nedenlerinin başında Hatay’ın Türkiye-Suriye sınırında olması ve kolay ulaşılabilirliği nedeniyle aldığı yoğun göç ve özellikle sınır ilçelerinden Reyhanlı ilçesinin aşırı mülteci yoğunluğuna sahip olmasıdır. Hatay’ın tarihinde her zaman farklı uluslara ev sahipliği yapması, Cumhuriyet döneminde yaşadığı sürecin bugünkü sosyal entegrasyon süreci için benzer özellikler taşımasıyla mekânsal çözüm önerisi için halkevi yaklaşımının model olarak ele alınmasına uygun bir alan olması diğer bir nedendir. Ayrıca, Reyhanlı bölgesindeki mülteci yoğunluğunun yarattığı problemler nedeniyle bölgeyle ilgili çözüm önerileri için çalışmalar yapılması gerektiği düşünülmektedir. Tezin ikinci aşamasında alan çalışmasının gerçekleştirildiği Hatay ili ve Reyhanlı ilçesinin mevcut durum analizleri yapılmıştır. İlk olarak Hatay’ın fiziksel ve mekânsal analizleri yapılmıştır. Bu başlık altında literatür ve arşiv analizleri ile ilin coğrafik ve iklimsel özellikleri, idari durumu, mekânsal ve altyapısal görünümü ele alınmıştır. Daha sonra Hatay’ın sosyo-ekonomik analizleri yapılmış ve bu kapsamda da ilin tarihteki yeri ve demografik yapısı incelenmiştir. Her iki analiz yapılırken de ilde bulunan mültecilerin etkisi göz önünde bulundurulmuştur.

Tezin üçüncü aşamasında bir önceki aşamada yapılmış olan fiziksel, mekânsal ve sosyo-kültürel analizlerden elde edilen sonuçlar doğrultusunda mimari ve kentsel tasarım yoluyla bir mekânsal çözüm önerisi geliştirilmiştir. Yapılan mekânsal öneri, fiziksel ve mekânsal yapı kullanım, barınma ihtiyacını karşılama ve ekonomik kalkınmayı sağlamaya yönelik stratejiler içermektedir.

3.1 Hatay'ın Fiziksel ve Mekânsal Analizi

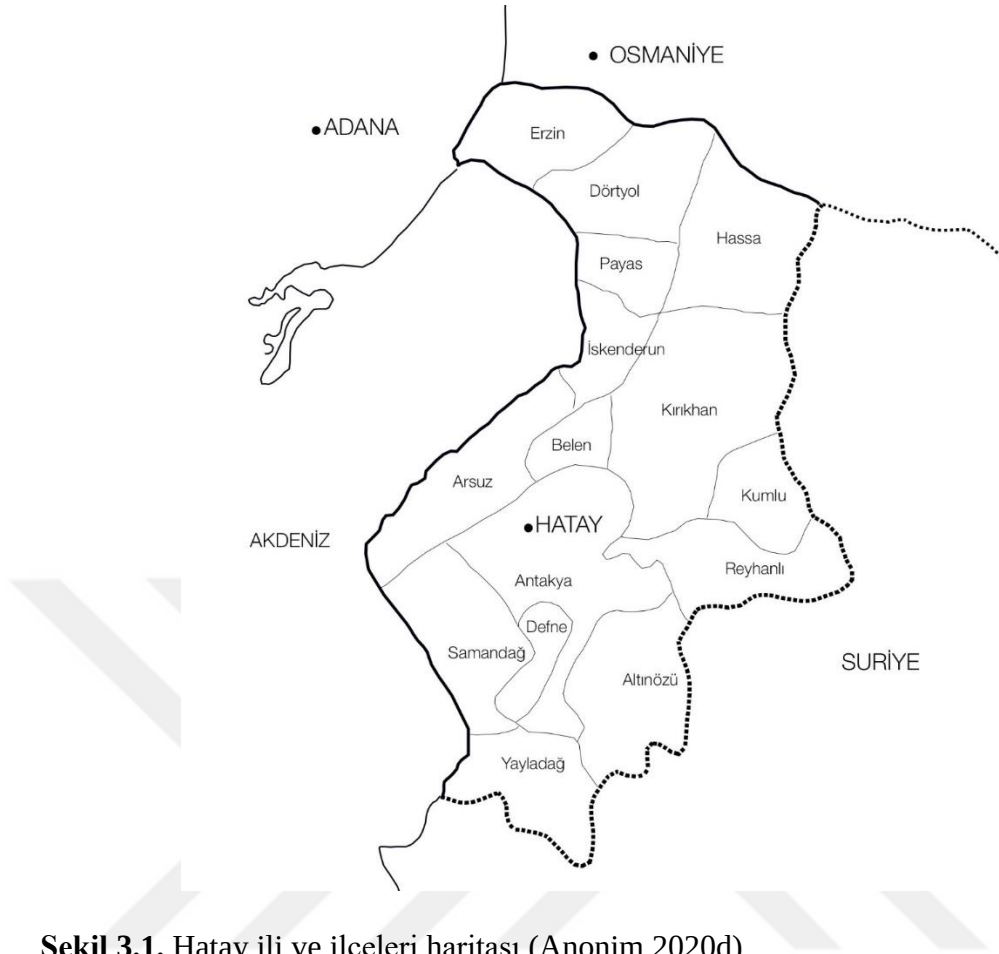
Hatay Türkiye'nin güneyinde, Akdeniz'in doğusunda bulunmaktadır. Hatay ilinin mülteci nüfusunun fazlalığı ve bazı sınır ilçelerinde bulunan aşırı mülteci yoğunluğu Suriyeliler ve yerel halk entegrasyon sürecinde problem oluştururken mekânsal olarak yerleşimler için tehditler de oluşturmaktadır. Bu problemlerin netleştirilebilmesi için öncelikle bu başlık altında Hatay'ın coğrafyası, iklimi idari durumu ve mekânsal ve altyapısal görünümü ele alınmıştır.

3.1.1 Hatay'ın coğrafyası, iklimi ve idari durumu

Hatay ili yaşamı kolaylaştıran iklimi ve verimli topraklarıyla kökeni paleolitik çağa dayanan 5,403 km² yüz ölçümüne sahip bir yerleşim yeridir. Anadolu'yu Çukurova yoluyla Suriye ve Filistin'e bağlaması, Mezopotamya topraklarından Akdeniz'e çıkmak için kullanılan limanlarıyla tarihi boyunca çeşitli medeniyetlerin dikkatini çekmiş ve her dönem göç alan bir yerleşim yeri olmuştur. Türkiye'nin güneyinde bulunan yerleşim batıdan Akdeniz, güney ve doğudan Suriye, kuzeybatıdan Adana, kuzeyden Osmaniye ve kuzeydoğudan Gaziantep ile çevrilmiştir (Şekil 3.1) (Anonim 2019f).

1.618 milyonluk nüfusu ile Türkiye'nin en kalabalık on üçüncü ili konumunda bulunurken nüfus yoğunluğuna bakıldığında altıncı sıradadır. Antakya, İskenderun, Defne, Dört Yol, Samandağ, Kırıkhan, Reyhanlı, Arsuz, Altınözü, Hassa, Erzin, Payas, Belen, Yayladağı ve Kumlu olmak üzere on beş ilçeye sahip ilin nüfus bakımından en kalabalık ilçesi Antakya iken en az nüfusa sahip ilçesi Kumlu'dur. Yüz ölçümüne bakıldığında ise en büyük ilçesi Kırıkhan, en küçük ilçesi Defne'dir (Yeşil ve Eskiocak 2018).

Akdeniz Bölgesi'nde faaliyet göstermekte olan kalkınma ajansları tarafından hazırlanan bölge planları, bölgelerin sosyo-ekonomik ve mekânsal durumu ile bölge içi alt bölgelerin değerlendirilmesi, kaynak ve potansiyellerinin analizlerinin yapılarak yerel talep ve ihtiyaçlar doğrultusunda gelişme eksenlerine yönelik amaç ve önceliklerin belirlenmesi için TR63 Bölge Planı 2014- 2023 stratejisi oluşturulmuştur (Anonim 2015b).

Şekil 3.1. Hatay ili ve ilçeleri haritası (Anonim 2020d)

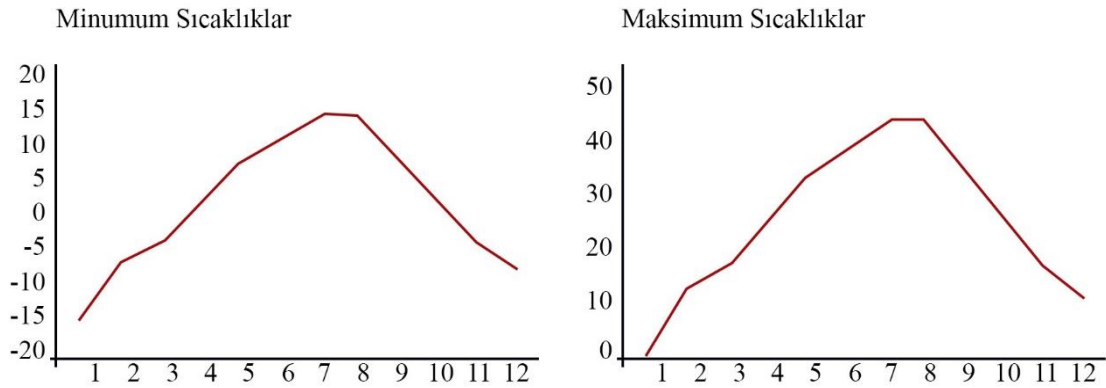
Hatay, TR63 Düzey 2 (Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye) bölgesinin de bir alt bölgesidir. Bu çalışma ile TR63 Bölgesi'nin kaynak ve potansiyellerinin ilçe ölçeğinde tespit edilmesi, bu kaynak ve potansiyellere yönelik fırsat ve tehditlerin analiz edilmesi ve muhtemel gelişme stratejilerinin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu çalışma doğrultusunda TR63 Bölgesi genelinde beş ana gelişim merkezi, beş alt gelişim merkezi, beş ikinci düzey alt gelişim merkezi ve on dört az gelişmiş merkez ortaya çıkmıştır. Bu beş ana gelişim merkezi arasında Hatay ve Hatay'ın ilçelerinden İskenderun ilçesi bulunmaktadır. Bu merkezler bölgede yenilikçilik, iş kurma olanakları ve nitelikli işgücü gibi fırsatlara sahip alanlardır. Ana Gelişim Merkezleri ayrıca fonksiyonel ilişki analizine göre ekonomik ve sosyal sektörlerde çevresinde yer alan ilçelerin ihtiyaçlarını karşıladıkları için çekim merkezi konumundadırlar. Hatay'ın ilçelerinden Dört Yol ve Kırıkhan ise alt gelişim merkezleri arasında yer almıştır. Yapılan çalışmaya göre bu merkezler eğitim, sağlık ve ekonomik alanlarda yer alan göstergelere göre diğer şehirlerin ortalamalarının üstünde değerlere sahip ilçeler konumundadır. Reyhanlı ilçesi ise alt

gelişim merkezleri olma niteliği taşımamakla birlikte belirli gelişme düzeyi ve potansiyeli bulunan ilçeler arasında değerlendirilmiştir. Hassa, Kumlu, Altınözü, Yayladağı, Belen ve Erzin ilçeleri ise ekonomileri büyük ölçüde tarıma dayalı, ekonomik ve sosyal sektörlerdeki ihtiyaçlarının önemli bir kısmını diğer merkezlerden sağlayan yerleşimler olarak tanımlanmaktadır (Anonim 2015b) (Şekil 3.2).

Şekil 3.2. TR63 Bölgesi ilçelerinin gelişim düzeyleri (Anonim 2015b)

Hatay'ın yüz ölçümü göller hariç 5.403 km²'dir. Topraklarının %46'sını dağlar kaplarken, %20'sini platolar oluşturmaktadır. Akdeniz iklimin hâkim olduğu Hatay'da kışlar ılık ve yağışlı, yazlar ise kurak ve sıcaktır. Hatay'da yıllık sıcaklık ortalamaları 15-20 °C arasında değişmektedir. Doğal bitki örtüsünü ormanlar oluştururken bazı bölgeleri maki bitki örtüsü sahiptir (Anonim 2015c) (Şekil 3.3).

Şekil 3.3. Hatay'ın yıllık sıcaklık grafikleri (Anonim 2015c)

3.1.2 Hatay’ın mekânsal ve altyapısal görünümü

2011 yılı itibariyle yoğun olarak devam eden Suriyeli mülteci nüfusunun şehirlere homojen olarak dağılmaması ve özellikle sınıra yakın bölgelerde yoğunlaşması birçok mekânsal ve altyapısal soruna neden olmaktadır. Yoğun göç nedeniyle barınma, sağlık, eğitim yapıları yetersiz kalmakta ve kentsel yaşam uyum noktasında yeni mekanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bölümde Hatay ilindeki barınma başlığı altında konut sorunları, sağlık yapıları ve eğitim yapıları başlıkları altında Hatay’daki eğitim ve sağlık yapılarının yeterlilik durumu incelenmektedir. Bu bölümdeki veriler Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA)’nın yaptığı 2018 Hatay İli Sosyal Görünüm raporundan elde edilmiştir.

Barınma:

Yoğun göç alan bölgeler, şehir planları yapılırken göz önünde bulundurulmuş nüfus değişiminden çok daha hızlı nüfus değişimine maruz kalmakta ve bu değişikliklere mekânsal ve sosyal olarak cevap verememektedirler. Özellikle küçük ve orta ölçekli yerleşim alanlarında neredeyse yerli nüfus sayısına ulaşan veya daha fazla olan mülteci sayısı plansız gelişmeye ve pek çok sorunla karşı karşıya kalmaya neden olmaktadır.. Bu sorunların başında göç alan bölgelerde sağlıksız yapılaşma ve gecekondu semtlerinin ortaya çıkması, bu gelişmeler doğrultusunda sanayi alanlarının yerleşim alanları içerisinde kalması, yol, su, elektrik gibi alt yapıların yetersiz kalması, çevre kirliliğinin artması, yeşil alanların tahrip edilmesi bu sorunlardan sadece birkaçı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çizelge 3.1. Hatay’daki geçici barınma merkezleri (Anonim 2018c)

İL	GEÇİCİ BARINMA MERKEZİ	BARINMA TİPİ	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUDU
HATAY	Altınözü Konteynerkenti	2056 konteyner	8.179 Suriyeli	16.894
	Yayladağı Konteynerkenti	776 konteyner 32 betonarme bölme	3.670 Suriyeli	
	Apaydın Konteynerkenti	1181 konteyner	5.045 Suriyeli	
	Güveççi Çadırkenti	824 çadır	0	

Hatay ilinde dört adet geçici barınma merkezi bulunmaktadır. Bunların üçünde Suriyeli mülteciler yaşamaya devam etmekte ve toplam yaşayan sayısı 16.894 kişidir (Anonim 2018c) (Çizelge 3.1). Bu geçici yerleşim alanları barınma sorununa cevap vermeye çalışsa da yetersiz kalmaktadır. Bunun yanı sıra mültecilerin büyük çoğunluğu kamplarda yaşamaya olumlu bakmamakta ve mülteci nüfusunun çoğunluğu şehir içine göç etmektedir.

Eğitim yapıları:

Hatay ilinde ilk ve ortaokulda derslik başına düşen öğrenci sayısı 25 ile Türkiye 63. Sırada yer almaktadır. Benzer olumsuz tablo okul başına düşen öğrenci sayısında da görülmektedir. Okul başına düşen öğrenci sayısı Türkiye’de 195 öğrenci olmasına karşın Hatay’da bu rakam 215 öğrenci olmasıyla Türkiye sıralamasında 70. olarak yer almaktadır (Anonim 2015b).

Genel ortaöğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı 24 olarak belirlenmiş ve yine Türkiye sıralamasında 63. olarak ortalamanın altında kalmıştır. Yine benzer bir tabloyle genel ortaöğretimde okul başına düşen öğrenci sayısı ile Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır (Anonim 2015b).

Mesleki ve teknik orta öğretimde ise bu tablo çok daha kötü durumdadır. Derslik başına düşene öğrenci sayısı 28 olmasında rağmen 79. sırada yer almaktadır. Bu sıralama ile yalnızca Hakkâri ve Diyarbakır illeri Hatay ilinden daha olumsuz sayılara sahip olmuştur. TÜİK verilerine göre 15 yaş üstü yükseköğretim veya fakülte mezunu oranı %12,2 olup Türkiye’de 46. sırada yer almaktadır (Anonim 2015b).

Sağlık yapıları:

TR63 Bölge Planı’nda (2014-2023) Hatay ilinin Türkiye’de en çok Suriyeliyi barındıran 3. kent olması sonucu, sağlık hizmetleri konusunda şehrin önemli müdahaleler ihtiyaç duyduğu tespit edilmiştir. Hatay ilin söz konusu ihtiyacı gidermeye yönelik sağlık yatırımları yapılmaya devam edilmektedir. 2010 yılında 21 olan hastane sayısı 2015

yılında 24'e çıkarılmış ve 2016 yılında ise 1.050 yatak kapasitesine ulaşan bir devlet hastanesi hizmete açılmıştır.

Hatay ili 2010 yılında hastane sayısı bakımından Türkiye'de %1,50 oranında hastaneye sahipken bu oran günümüzde yaklaşık %1,60 seviyesine çıkartılmıştır. Bu süre içinde yaklaşık 400 bin geçici koruma altındaki Suriyelilerin de sağlık hizmetlerini kullanmaya başladığı düşünüldüğünde, sağlık alt yapısında çok daha fazla desteğe ihtiyaç olduğu aşıkardır. Türkiye'de her 10 bin kişiye 26,6 yatak düşerken bu oran Hatay'da 20,43'tür. Hatay'da yaşayan Suriyelilerin de hesaplamaları dahil edilmesi durumunda bu oran 16,29'a kadar düşmekte ve durumun ne denli ciddi olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra yapılan araştırmalarda illere göre hekim ortalama sayısına bakıldığında Hatay ilinin Türkiye ortalaması altında kaldığı görülmektedir (Anonim 2018c).

3.2 Hatay'ın Sosyo-ekonomik Analizleri

Hatay ve çevresinde yer alan yerleşim alanları tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, bu bakımdan tarih, hoşgörü ve medeniyet sıfatlarıyla nitelendirilen alanlar olarak dikkat çekmektedir. Başta tarımsal faaliyetleri olmak üzere, Akdeniz'e açılan sahil şeridi ve stratejik önemiyle ekonomik alanda da dikkat çekmektedir. Bu bölgeye yaşanan göç ve ardından oluşan atmosferi anlayabilmek için bu başlık altında Hatay'ın tarihteki yeri, demografik yapısı ve ekonomik durumu ve mülteci perspektifinden görünümü ele alınmıştır.

3.2.1 Hatay'ın tarihteki yeri

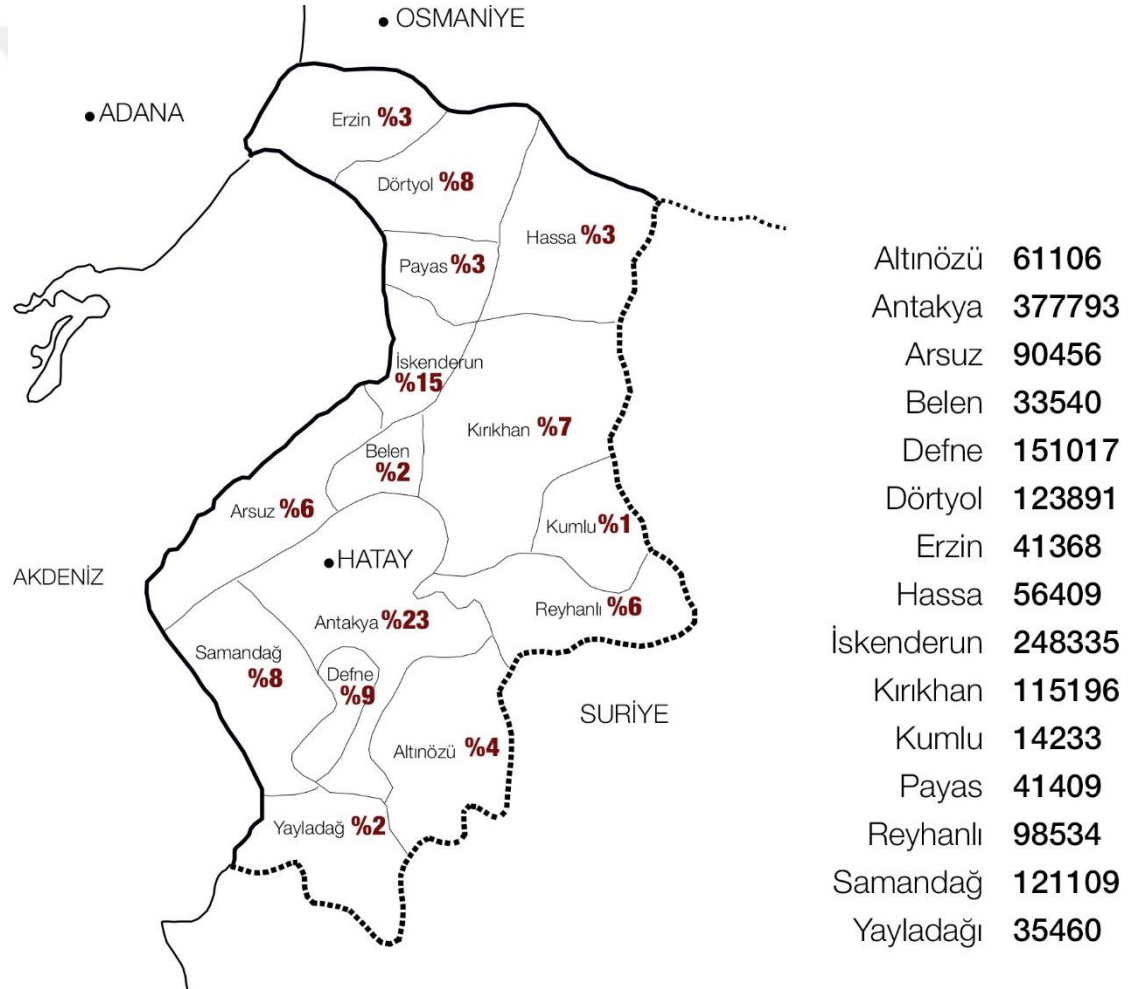
Hatay, tarihi çok eski dönemlere dayanan bir şehir olup ilk yerleşim alanlarından biridir. Hatay'da bulunan ve paleolitik çağa ait mağaralar tarihinin ne denli köklü olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra neolitik yerleşimler Hatay'ın Dört Yol ilçesinde Kinet Köyük'te görülürken, kalkolitik dönem (M.Ö 5500) ve tunç çağı yerleşim yerleri Amik ovasında karşımıza çıkmaktadır. M.Ö 300 yılında bölgede Akatları, M.Ö 2000 yılında Hurrileri daha sonra Yamhat Krallığının hüküm sürdüğü bilinmektedir. M.Ö 1800 yıllarından sonra ise Hititlerin, Mısırların, Asurluların ve Perslerin değişik zamanlarda

bölgeyi yönettiği görülmektedir. M.Ö 333'te ise Büyük İskender bölgeyi hakimiyeti altına almıştır. Hatay bölgesi ilk defa M.S 638 Yermük savaşından sonra uzun bir kuşatmayla Müslümanların eline geçmiştir. Bu hakimiyete 969 yılında Bizans son vermiştir. Bu tarihten 1084'e kadar bölgede Bizans hâkim olurken bu tarihte Memlûklüler tarafından tekrar Müslümanların hakimiyetine girmiştir. 1260 yılında ise Moğol istilasına uğramış ve 1516 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı topraklarına katılmıştır. 1918 I. Dünya savaşı sırasında ise Fransız yönetimine geçmiştir (Kara 2005).

20 Ekim 1921'de Fransa ve Türkiye arasında yapılan Ankara Antlaşması ile İskenderun Sancağı olarak bölge Misak-ı Milli sınırlarımız dışında kalarak özel yönetimli bir statüye dönüştürüldü (Şekil 3.4). Fakat bölgede yaşanan siyasi belirsizlik, 1936 yılında Hitler'in Avrupa'da yarattığı tedirginlik ve dünyanın yeni kutuplaşmalarla ikinci bir dünya savaşının yaklaştığı sinyalleri, Fransa'nın bölgeyi Suriye egemenliğine verme çabası karşısında Türkiye İskenderun bölgesi üzerinde siyasi ve milli teşkilatlanma üzerinde girişimler yapmasına neden oldu. Fransa, Suriye mandasını kaldırarak Sancak'ın yönetimini Suriye hükûmetine devredince Türk hükûmeti diplomatik yollara başvurdu. Atatürk Antakya, İskenderun ve çevrelerine 'Hatay adını vererek milli teşkilatlanma çalışmalarına hız verdi (Dayı 2002). Türkiye'nin politik girişimlerine Fransa olumsuz yanıt verse de Milletler Cemiyeti'nin de girişimleriyle 1937'de Hatay iç işlerinde serbest dış işlerinde Suriye'ye bağlı, ayrı bir anayasaya sahip hale getirildi. Bu politik girişimlerinin yanı sıra Hatay Millî Mücadelesi 'ne yönelik fikri seferberlik çerçevesinde Türkiye tarafından kültürel propagandalara hız verilmeye başlanılmıştır. Yine bu dönemde Türkiye'de 1932 yılından itibaren Atatürk'ün desteği ile ulusal kültürün canlandırılması ve Türkiye'nin hedeflediği modernleşmenin ve yeni rejimin halka anlatılması maksadıyla "Halkevleri" kurulmaya başlanmıştır. 1936 yılı itibari ile Sancak bölgesinin bağımsızlığı ile ilgili çalışmalar başladığında propagandaların tek elden planlanması ve yönlendirilmesi için böyle bir oluşuma ihtiyaç duyulmuştur. Bu doğrultuda Sancak'ta Halkevi teşkilatının kurulması için bu görev Rahmi Apak'a verilmiş, Ankara ile başlatılan temaların ardından Hatay'da Halkevlerinin örgütlenmesini gerçekleştirmek üzere Sancak'a gönderilmiş ve Sancak'ın Türkiye'ye katılımına kadar bu önemli görev için bu bölgede bulunmuştur (Duman ve Payaslı 2013). Bu girişimler sonucunda 3 Temmuz 1938'de yapılan seçimlerde 2 Eylül 1938'de Hatay Meclisi

3.2.2 Hatay'ın demografik yapısı

Hatay ve çevresi, kökenleri paleolitik çağa dayanırken Anadolu'da yerleşmenin görüldüğü ilk alanlardan biridir. Tarihteki belirli dönemlerde yoğun yerleşme ve nüfus özellikleri gösteren bölge bu özelliğiyle dikkat çekmektedir. Hatay ve çevresinin nüfus bakımından incelemelerinde sağlıklı verilere 1940 yılı ve sonrasında ulaşmak mümkündür. Hatay'ın 1940 nüfusuna bakıldığında belgelerde 246.138 kişi olduğu görülmektedir. Günümüzde ise bu rakam 1.609.856 kişiye ulaşarak yaklaşık 6.5 katına çıkmıştır (Anonim 2019d).

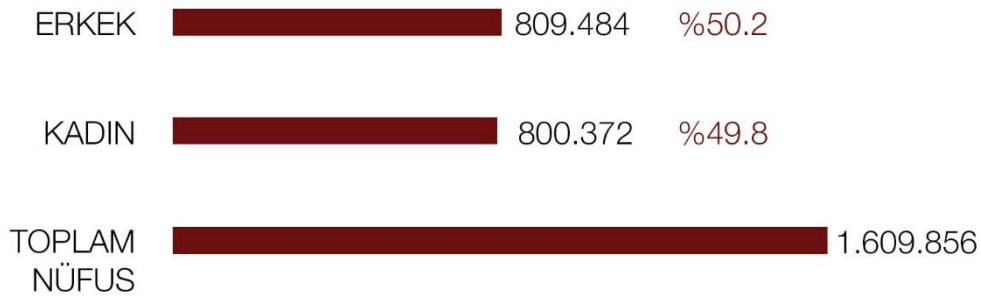

Şekil 3.5. Hatay İli ilçelere göre nüfus dağılımı ve ilçe nüfusları (Anonim 2019d)

Hatay nüfus bakımından Türkiye sıralamasında 13.'dür. Türkiye'nin yıllık nüfus artış hızı binde 12,4 olarak gerçekleşirken, Hatay'ın yıllık nüfus artış hızı binde 12,8 (2016 Binde

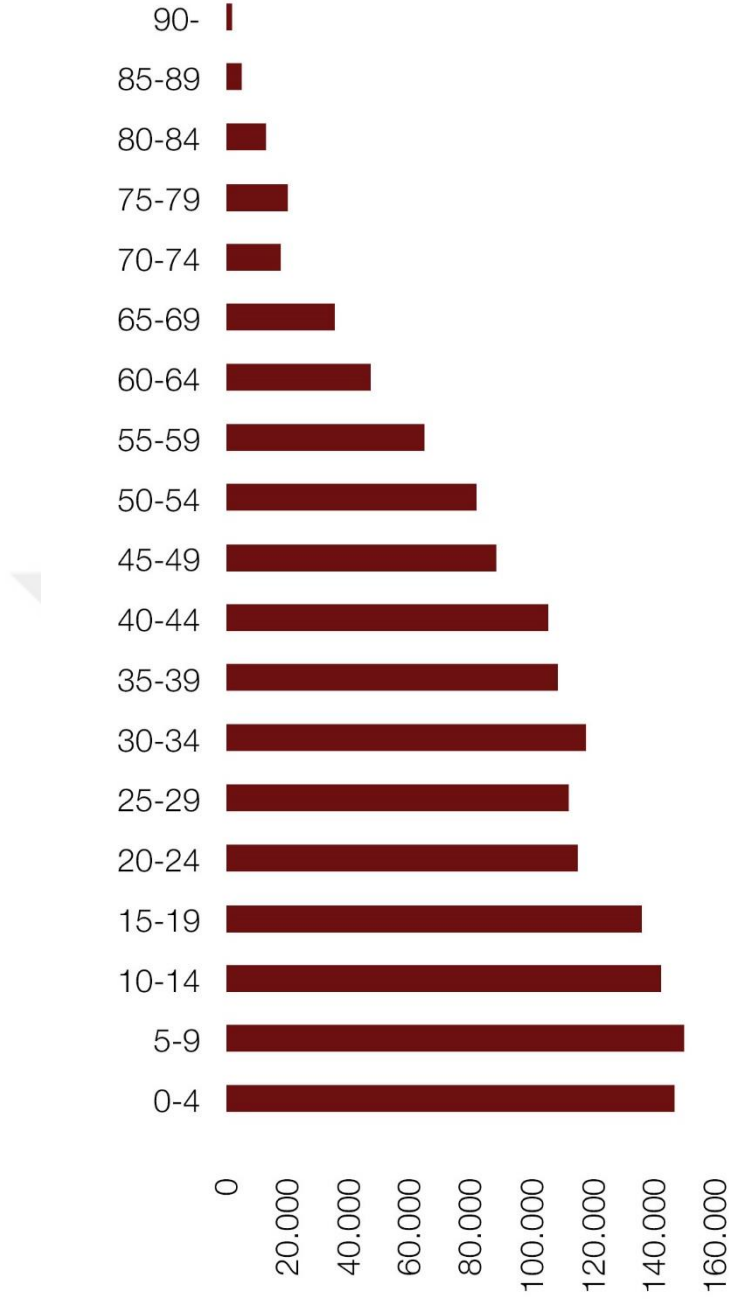
14,0) olarak gerçekleşmiştir. Nüfus artış hızı bakımından 81 il arasında 33. Sıradadır. Hatay'ın ilçelere göre nüfus yoğunluğu ve ilçe nüfusları Şekil 3.5'te gösterilmiştir. Türkiye nüfusunun %92,5'i il ve ilçe merkezlerinde %7,5'si belde ve köylerde yaşamaktadır. Türkiye'de kilometrekareye 105 kişi düşmektedir. En yüksek İstanbul'da 2.892 kişi, en düşük Tunceli'de 11 kişidir. Türkiye'de durum böyle iken, Hatay'ın nüfus yoğunluğu 270 olup, 81 il içerisinde 7. sıradadır. Hatay ilçelerinde 2017 yılında yıllık nüfus artış hızı; Reyhanlı'da binde 47,8 artarken, binde 4,5 ile Erzin'de düşmüştür. Hatay nüfusun %18,6 İstanbul'da ikamet ederken toplam nüfusun %1,95'i Hatay'da ikamet etmektedir (Anonim 2019e).

Hatay'ın ilçeleri nüfus bakımından ele alındığında en büyük ilçeleri sırasıyla Merkez ilçe Antakya, İskenderun, Defne ve Dörtyol'dur. Yüzölçümü bakımından en büyük ilçesi Kırıkhan iken nüfus bakımından en küçük ilçesi Kumlu, yüzölçümüne bakıldığında ise en küçük ilçesi Defne'dir. Bu ilçelerin nüfus dağılımına bakıldığında Antakya %23, İskenderun %15, Defne %9, Kumlu %1 olduğu görülmektedir (Anonim 2019d).

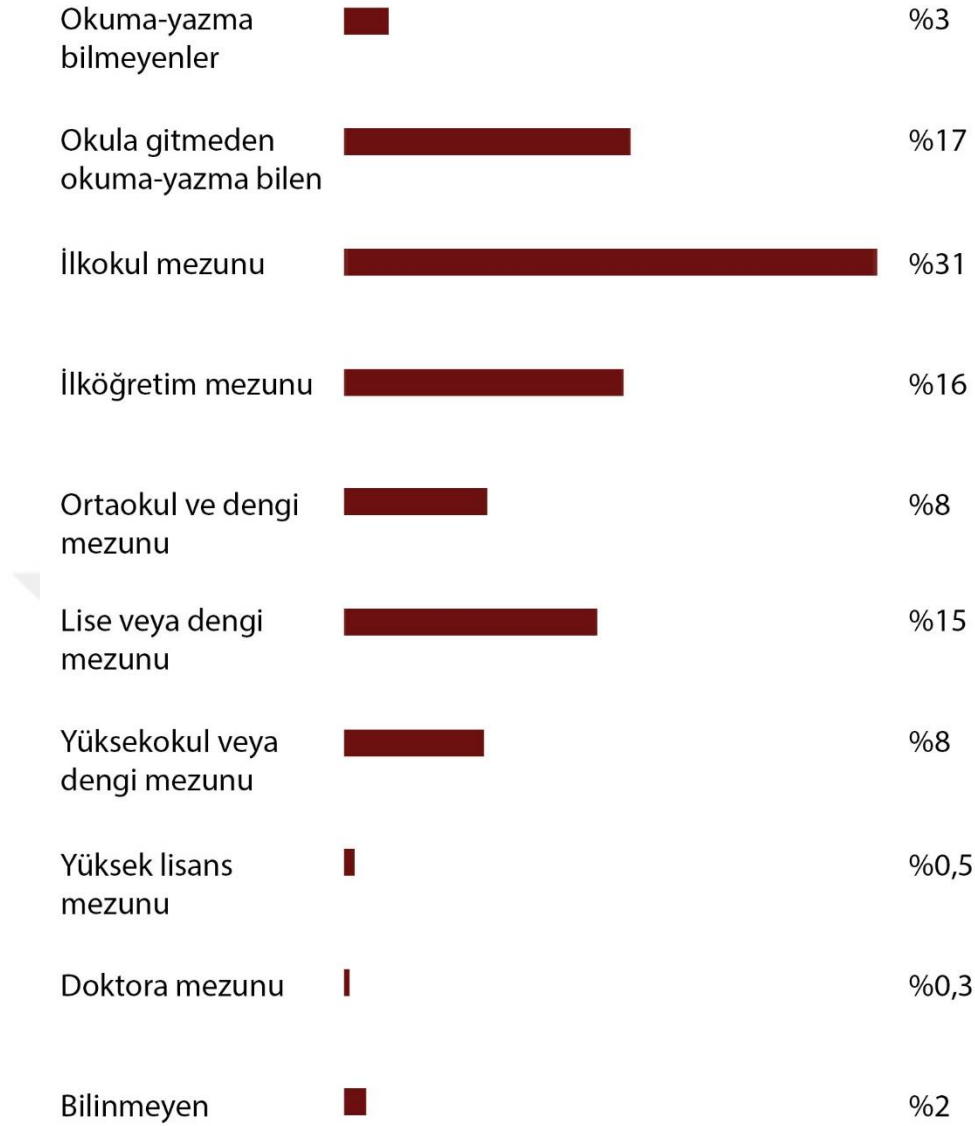
Şekil 3.6. Hatay İli toplam nüfusu ve cinsiyet dağılımı (Anonim 2019d)

Hatay'ın 1.609.856 kişilik nüfusunun %50,2'sini erkekler bireyler oluştururken, %49,8'ini kadın bireyler oluşturmaktadır. Hatay nüfusunu 809.484 kişi ile erkekler, 800.372 kişi ile kadınlar oluşturmaktadır (Anonim 2019d) (Şekil 3.6).

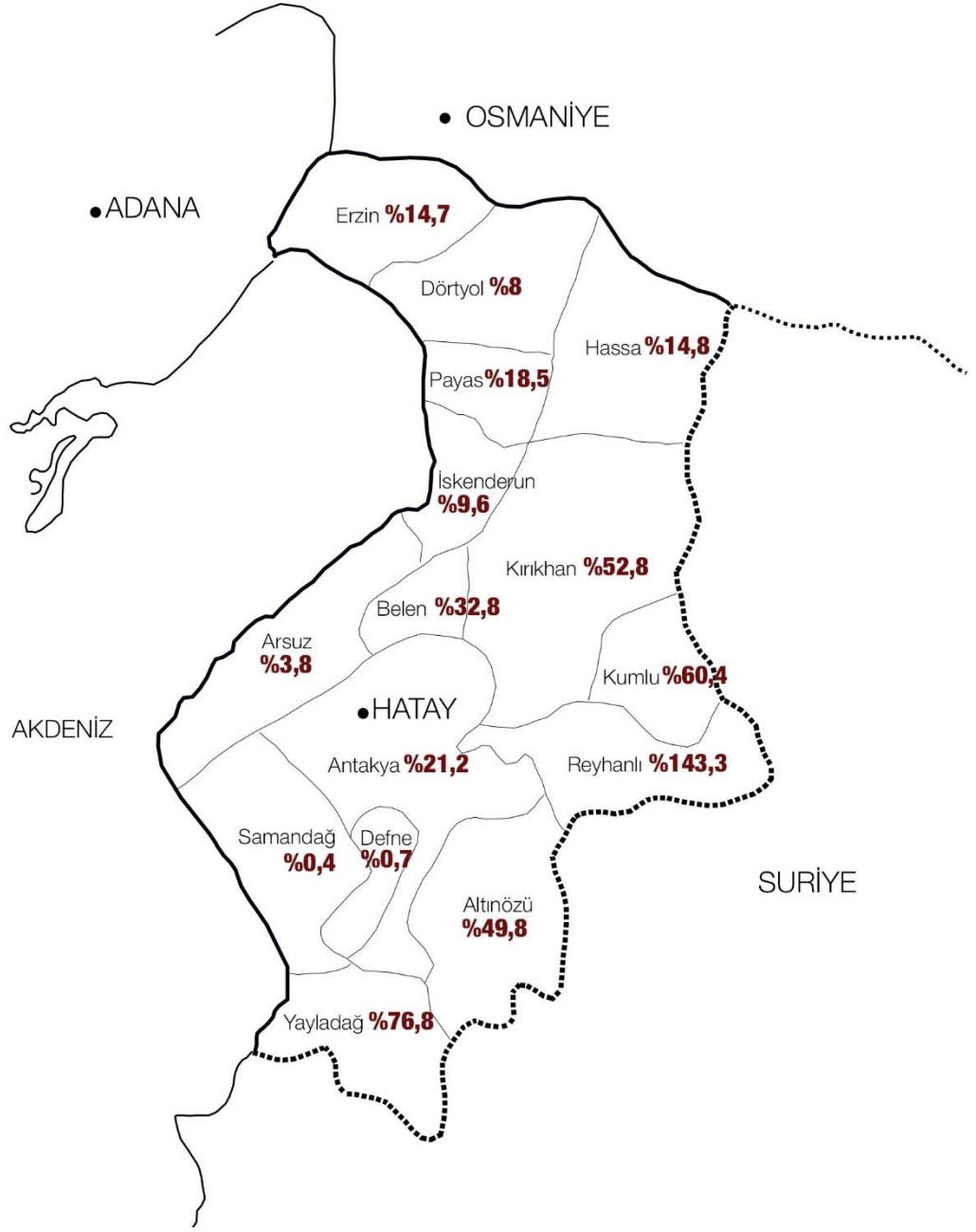
Şekil 3.7. Hatay İli yaşlara göre nüfus dağılımı (Anonim 2019d)

Türkiye nüfusunun %67,9'u 15 ile 64 yaşları arasındadır. 15-64 yaş grubunda bulunan Ülkemiz nüfusunun %23,6'sı (19.033.488 kişi) 0-14 yaş grubunda, %8,5'i ise (6.895.385) 65 ve daha yukarı yaş grubunda bulunmaktadır. Hatay'da nüfusun %64,73'ü (1.019.600 kişi) 15-64 yaş grubunda, %28,4'ü (447.280 kişi) 0-14 yaş grubunda ve %6,88'si ise (108.346 kişi) 65+ yaş grubundadır (Anonim 2019d) (Şekil 3.7).

Şekil 3.8. Hatay İli eğitim durumu (Anonim 2015c)

Hatay ili nüfusunun, %83'ü okuma yazma bilmektedir. Hatay nüfusunun %17'si okuma yazma bilmesine rağmen herhangi bir okul bitirmemiştir. Hatay ilinde ikamet eden kişilerin %31'i ilkokul mezunu, %16'sı ilköğretim mezunu, %8'i orta okul ve dengi okullardan mezun, %15'i lise veya dengi okullardan mezun, %8 yüksek okul mezunu'dur. Yüksek lisans ve doktora mezunu sayıları çok az iken nüfusun %2 si hakkında bilgiye ulaşılammıştır (Anonim 2015c) (Şekil 3.8).

Şekil 3.9. Hatay İli ilçelere göre Suriyeli yoğunluğu (Anonim 2019d)

Hatay'ın bu genel görünümünün yanı sıra 2011 yılından itibaren ülkemize olan yoğun Suriyeli göçünün sonucunda Hatay'da bulunan Suriyelilerin demografi yapıya etkileri incelemek gerekmektedir. Göç İdaresinin 21 Kasım 2019 tarihli verilerine göre en çok Suriyelinin yaşadığı 12 şehir incelendiğine en çok Suriyeli barındıran şehir 440.580 kişi ile Hatay 3. Sırada yer almaktadır. Suriyelilerin yerli nüfusa oranla en yoğun yaşadığı il %81,1 oran ile Kilis'tir. Suriyelilerin yerli nüfusa oranla en yoğun yaşadığı ikinci il ise

440,419 kişi ve %27,37 yoğunlukla Hatay'dır. Kilis'teki mülteci sayısının 115.594 olduğu düşünüldüğünde Hatay da bulunan yoğun Suriyeli nüfusu daha da önemli hale gelmektedir (Anonim 2019b). Şekil 3.9'de TR63 Bölge Planlaması kapsamında yapılan çalışmada ilçelerdeki mülteci yoğunlukları ve Çizelge 3.2'de ilçelerde mülteci nüfusları gösterilmiştir.

Çizelge 3.2. 2016 yılı Hatay ili ilçelere göre yerel halk ve Suriyeli nüfusu ve yoğunluk oranları (Anonim 2017)

İlçe	Suriyeli Sayısı	İlçe Nüfusu	Toplam Nüfus	İlçe/İl Nüfusuna Oranı (%)
Reyhanlı	131.789	91.974	223.763	143,3
Antakya	77.536	365.402	442.938	21,2
Kırıkhan	58.749	111.269	170.018	52,8
Altınözü	30.186	60.554	90.740	49,8
İskenderun	23.598	246.639	270.237	9,6
Yayladağı	22.028	28.687	50.715	76,8
Belen	10.367	31.571	41.938	32,8
Dörtyol	9.720	121.423	131.143	8,0
Hassa	8.097	54.837	62.934	14,8
Kumlu	7.958	13.172	21.130	60,4
Payas	7.525	40.784	48.309	18,5
Erzin	6.111	41.612	47.723	14,7
Arsuz	3.212	84.889	88.101	3,8
Defne	1028	143.176	144.204	0,7
Samandağ	474	119.176	119.650	0,4
Toplam	398.378	1.555.165	1.953.543	25,6

3.2.3 Hatay'ın ekonomik yapısı

Hatay ekonomisi başta tarım, sanayi ve ticarete dayanmaktadır. Bunun yanı sıra hayvancılık, ulaştırma, dış ticaret, sanayi ve turizm diğer büyük ekonomi sektörleridir. Bu bölümde Hatay ve çevresine ait işgücü durumu ve ekonomi sektörleri incelenecektir.

TR63 Bölgesi (Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye) araştırmalarında 15 yaşın üzerinde iş gücü durumuna bakıldığında işgücüne katılma oranı %43,3 olarak görünmektedir. İşsizlik oranı %15,4 iken istihdam oranı %36,7 ve tarım dışı işsizlik oranı %17,6'dır. İşgücüne dahil olmayanların nedenleri iş bulma ümidi olmama, iş aramayıp çalışmaya

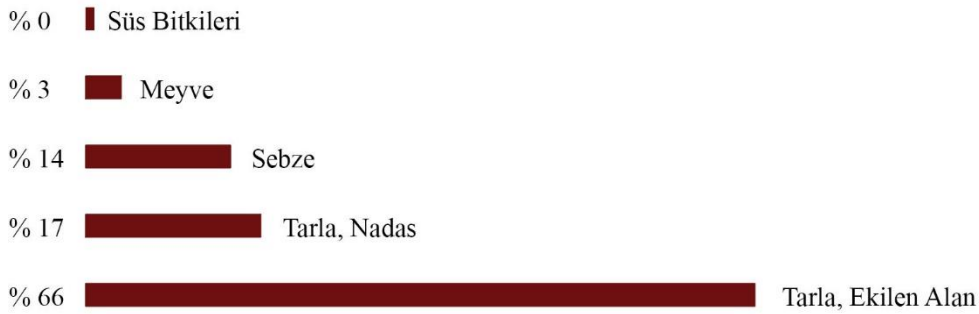
hazır olmama, mevsimlik işçilik, ev işleri ile uğraşma, öğrencilik, emeklilik, çalışamaz halde bulunmak olarak sıralanmaktadır (Anonim 2017) (Şekil 3.10).

Şekil 3.10. TR63 Bölgesi 15 yaş üzeri işgücü durumu (Anonim 2017)

Tarım: Tarımsal üretim alanında tarla ürünleri; tahıllar (buğday, arpa, yulaf), baklagiller (bezelye, nohut, fasulye, mercimek, börülce), yem bitkileri, yumru bitkiler (patates, sarımsak, soğan) üretilmektedir. Sebze üretiminde domates, biber, patlıcan, hıyar, sakızbağı, karpuz, kavun, taze fasulye başlıca yetiştirilen ürünlerdir. Başlıca meyve ürünleri ise muz, zeytin, nar, mandalina, portakaldır (Anonim 2018d).

Tarımsal üretim alanında tarla ürünleri; tahıllar (buğday, arpa, yulaf), baklagiller (bezelye, nohut, fasulye, mercimek, börülce), yem bitkileri, yumru bitkiler (patates, sarımsak, soğan) üretilmektedir. Sebze üretiminde domates, biber, patlıcan, hıyar, sakızbağı, karpuz, kavun, taze fasulye başlıca yetiştirilen ürünlerdir. Başlıca meyve ürünleri ise muz, zeytin, nar, mandalina, portakaldır. Şekil 3.11’de tarım arazilerin kullanım dağılımı gösterilmiştir.

Şekil 3.11. Hatay’daki tarım arazilerinin dağılımı (Anonim 2015c)

Hayvancılık: Çayır ve meraların tarım arazisi olarak kullanılması her ne kadar Hatay’da hayvancılıkta gerilemeye neden olsa da son senelerde geliştiği görülmektedir. Koyun, kıl keçisi ve sığır ve kümes hayvanları yetiştirilmektedir. Hatay her ne kadar sahil şeridinde sahip olsa da balıkçılık faaliyetleri yoğun olarak görülmemektedir. Hayvansal üretim ürünleri olarak yumurta, bal, süt, kırmızı et, beyaz et, ipek ve keçi kılı üretilmektedir (Anonim 2018d).

Ulaştırma: Hatay ilinin İskenderun ilçesi, kara, deniz ve demiryolu ulaşımının kesiştiği bir bölgede yer almakta ve ayrıca Hatay Türkiye’nin güneybatı ve doğu bölgeleri arasında geçiş noktası konumunda ulaşım alanında önemli kavşak noktası durumundadırlar. Hatay ili uluslararası taşımacılık sektöründeki önemli yer edinmektedir. Suriye ile sınır olan il, sahip olduğu ticari potansiyelin yanı sıra, güney ve güney batısındaki ülkelere Türkiye’nin karayolu ile erişimi için en kısa yol imkânını sunmaktadır. Suriye ve diğer Ortadoğu ülkelerine açılan Cilvegözü ve Yayladağı sınır kapılarına sahiptir. Bu konumundan dolayı; il ihracat ve ithalatı açısından oldukça gelişmiştir. Buna paralel olarak uluslararası nakliye sektörü Hatay için oldukça önemlidir (Anonim 2017).

Dış Ticaret: 2018 yılında Türkiye ihracatı bir önceki yıla göre %6,96 oranında artarken, Hatay ilinde ise 2018 yılı ihracatı bir önceki yıla göre %21,85 artarak Türkiye ortalamasına oranla daha fazla bir artış gerçekleşmiştir. 2018 yılında Türkiye ithalatı bir önceki yıla göre %4,6 oranında azalmışken, Hatay ili ithalatı %5,69 oranında artmıştır. Hatay ili 2017 yılında Türkiye ihracat rakamlarına göre en çok ihracat gerçekleştirilen 10. (2,33 milyar \$) il iken 2018 yılında 9. sıraya yükselmiştir. İthalat rakamları incelendiğinde ise 2017 yılında Hatay ili, toplam 3,85 milyar \$ ithalat gerçekleştirerek Türkiye’de 7. sırada yer alırken, 2018 yılında 4,07 milyar \$ ithalat rakamı ile bu yerini korumuştur (Anonim 2017).

Sanayi Bölgeleri: Hatay ilinde faal durumda 3 adet OSB’de 182 işletme bulunmakta ve 8.397 kişi istihdam edilmektedir. Sanayi üretim sektörleri arasında demir çelik üretim sektörü, bölgedeki gelişmiş ormancılıktan beslenen mobilya sektörü, Türkiye’nin erkek ayakkabıların %40 üreten ayakkabı sektörü bulunmaktadır (Anonim 2017).

Turizm: Hatay milattan önce dayanan tarihi, tarihi yapı ve alanları, sınır bölgesindeki konumu ve sahili ile turizm alanında Türkiye'deki önemli alanlardan biridir. Bu özellikleri ile Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından marka kent olmaya aday gösterilen iller arasında olup bu doğrultuda turizm planları yapılmaktadır (Anonim 2017).

4. BULGULAR VE ÖNERİLER

Çalışma alanı olarak seçilen Hatay ili, Reyhanlı ilçesi ülkemizin güneyinde bulunmakta, batısında Akdeniz ve doğusunda Suriye yer almaktadır. Suriye ile olan sınır komşuluğu ve bölgenin kolay ulaşılabilir coğrafyası nedeniyle yoğun Suriyeli mülteci nüfusuna sahip olması dikkat çekmektedir. Problem tespitinde ilk olarak göz önünde bulundurulana, şehrin yoğun mülteci nüfusu ve Reyhanlı gibi yaklaşık nüfusun bir buçuk katı kadar mülteci yoğunluğuna sahip ilçelerinin olması ve bu durum sosyal, ekonomik ve altyapısal konularda oluşturduğu problemler olmuştur. Bunun yanı sıra mülteciler ve yerel halk entegrasyon sürecini bu sorunların nasıl etkilediği göz önüne alınmıştır. Bu doğrultuda fiziksel ve mekânsal analiz bulguları ve sosyo-ekonomik analiz bulguları başlıkları altında yapılan çıkarımlar incelenmiştir.

4.1 Fiziksel ve Mekânsal Analiz Bulguları

Hatay, TR63 Düzey 2 (Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye) bölgesinin de bir alt bölgesidir. Bu çalışmada Hatay'ın ilçelerinden, Antakya ve İskenderun iş kurma olanakları ve nitelikli işgücü fırsatlarına sahip alanlar olarak ana gelişim merkezleri içerisinde değerlendirilmektedir. Dörtöyöl ve Kırıkhan ilçeleri demografik, eğitim sağlık ve ekonomi alanlarında yeterli koşullara sahip olan alanlar olarak alt gelişim alanları olarak nitelendirilmiştir. Reyhanlı alt gelişim merkezlerinde gelişim potansiyeli olan alan belirtilirken diğer altı ilçe ihtiyaçlarının büyük kısmını dışarıdan sağlayan ilçeler olduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda Hatay'ın ilçelerinin büyük çoğunluğunun kendi kendine yetecek düzeyde olmadığı açıkça görölmektedir. Bu ilçelerde bulunan yoğun mülteci nüfusu düşünüldüğünde eğitim, sağlık, altyapı gibi birçok alanda sorunlar oluşmaktadır.

440.580 mülteciye ev sahipliği yapan ve %27,7 mülteci yoğunluğuna sahip olması Hatay üzerinde yoğun mekânsal baskı oluşturmaktadır. Hatay ilinde bu mülteci yoğunluğundan dolayı oluşan fiziksel ve mekânsal sorunların başlıcaları şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Yoğun mülteci nüfusu ve geçici barınma merkezlerin dolayı oluşan doğal çevre tahribatı

- Konut yetersizliğinden dolayı kaçak yapılaşma
- Aynı etnik kökene sahip grupların oluşturduğu yerleşim alanları ve gecekondu mahallelerinin oluşması
- Yerleşim alanlarının düzensiz büyümesi sonucu tarım alanları ve sanayi bölgelerinin şehrin içinde kalması
- Kamu hizmetlerinin yetersiz kalması
- Eğitim ve sağlık yapılarının hızla artan nüfusa cevap verememesi

Hatay ilinde dört adet geçici barınma merkezi bulunmakla birlikte bunların biri boşaltılmış olmasına rağmen bu merkezlerde 16.894 kişi yaşamına devam etmektedir. Bu geçici yerleşim alanları barınma sorununa cevap vermeye çalışsa da yetersiz kalmaktadır. Bunun yanı sıra mülteci nüfusunun çok büyük kısmının barınaklarda değil yerleşim alanlarında yaşadığı dikkat çekmektedir. Geçici barınma merkezleri her ne kadar sorun temelli kısa vadeli çözümler olsa da bulunduğu bölgelerde ve çevrelerinde doğal yapı ağır biçimde tahrip etmektedir. Kitleli hareket eden mülteciler yaşadıkları ve geçtikleri bölgelerde özellikle tarım alanları üzerinde önemli miktarda toprak parçasını kullanılamaz hale getirmektedir. Bunun yanı sıra nehir ve dere yataklarını kirletmekte, atıklarını kontrolsüz bir biçimde doğaya bırakmakta, yakacak amacıyla fundalık ve orman alanlarını kesmektedir (Karasu 2017). Barınma sorunu dolayısıyla oluşan ihtiyaçlar kısa vadede çözüm getirmeye çalışan bu geçici barınma alanları, uzun vadede birçok sorunun temeli haline gelmektedir.

Yoğun mülteci nüfusun oluşturduğu diğer problemler ise kiralık alanlara artan talep üzerine kaçak yapılar inşa edilmesi, tarım alanlarında yerleşimler oluşması ve gecekondu alanların oluşması yerleşim alanların plansız olarak büyümesine neden olmaktadır. Bu plansız büyüme, yerleşim alanlarının geleceğini mekânsal olarak etkilemenin yanı sıra bölge içerisinde demografik olarak gruplaşmalara neden olmaktadır. Etnik kökenleri aynı olan veya sosyal olarak benzer bireylerin oluşturduğu bu gruplaşmalar sosyal entegrasyon süreci için sorunlar oluşturmaktadır.

Çizelge 4.1. Mültecilere yönelik eğitim alanındaki çalışma verileri (Anonim 2018c)

EĞİTİM HİZMETİ										
GBM	Öğrenci Sayısı				Öğrencilerin Sınıf Seviyeleri				Yetişkin Eğitimleri	
	Devlet Okulları	Geçici Eğitim Merkezleri	Açık Okullar	Toplam	Okul Öncesi	İlkokul	Ortaokul	Lise ve diğer	Mesleki Eğitim	Genel Eğitim
83.246	381.593	138.387	9.620	612.846	33.397	378.304	141.278	59.867	87.168	216.060

Fiziksel ve mekânsal etkiler incelenirken göze çarpan bir diğer en önemli sorun kamu hizmetleri ve temel ihtiyaçların yetersiz kalmasıdır. Yoğun göçe cevap veremeyen alanlarda kentsel yoksunluklara neden olduğu görülmektedir. Hatay ili mülteci nüfusundan bağımsız olarak ilk ve ortaokullarda derslik başına düşen öğrenci sayısında 63. sırada, okul başına düşen öğrenci sayısında ise 70. sırada yer almaktadır. Yine benzer bir tablo olarak genel ortaöğretimde 63. sırada ve mesleki ve teknik orta öğretimde ise derslik başına düşen öğrenci sayısında 79. sırada yer almaktadır. Bu sıralamalara bakıldığında aslında mülteci nüfusundan bağımsız olarak eğitim yapılarının Hatay ilinde Türkiye ortalamasına göre yetersiz olduğu görülmektedir. Buradaki sayılar ve oranlar Hatay’da ikamet eden yoğun mülteci nüfusunun dahil edilmediği düşünüldüğünde eğitim alanları bakımından ihtiyaçların büyüklüğünü ve kısa zamanda çözüm üretilmesi gerekliliğini vurgulamak gerekmektedir. Her ne kadar AFAD raporunda, Çizelge 4.1’de, görüldüğü gibi Türkiye genelinde mülteciler için çalışmalar yapıldığı görülse de bu çalışmalar göç eden nüfusun büyüklüğüne cevap olamamaktadır. Suriyeli mültecilerin entegrasyon sürecinin en olumsuz yanlarından biri olan bütün yaş gruplarındaki dil sorununa, zaten yetersiz olan eğitim alanlarının cevap veremediği görülmekte ve bu durum müdahaleler gerektirmektedir (Anonim 2015b). Bu nedenle dil sorununun çözülebilmesinin okullara destek olarak okul dışı eğitimlerle mümkün olduğu düşünülmektedir.

Sağlık alanındaki hizmetler incelendiğinde ise DOĞAKA’nın ‘‘TR63 bölge planı 2014-2013’’ adlı çalışmasında Hatay ili 2010 yılında hastane sayısı bakımından Türkiye’deki hastane sayısının %1,50 sahipken bu oranın günümüzde yaklaşık %1,60 seviyesine çıktığı görülmektedir. Bu süre içinde yaklaşık 400 bin geçici koruma altındaki Suriyelilerin de sağlık hizmetlerini kullanmaya başladığı düşünüldüğünde, sağlık alt yapısında çok daha fazla desteğe ihtiyaç olduğu açıktır. Yine aynı çalışmada Türkiye’de her 10 bin kişiye

26,6 yatak düşerken bu oranın Hatay’da 20,43 olduğu görülmektedir. Hatay’da yaşayan Suriyelilerin de hesaplamalara dahil edilmesi durumunda bu oran 16,29’a kadar düşmekte ve durumun ne denli ciddi olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra yapılan araştırmalarda illere göre hekim ortalama sayısına bakıldığında Hatay ilinin Türkiye ortalaması altında kaldığı görülmektedir.

Çizelge 4.2. Mültecilere yönelik sağlık alanındaki çalışma verileri (Anonim 2018c)

SAĞLIK HİZMETİ				Türkiye Geneli Sağlık Hizmetleri Verileri			
GBM’lerde Çalışan Sayısı							
Türk Doktor	Türk Sağlık Personeli	Suriyeli Doktor	Suriyeli Sağlık Personeli	Poliklinik	Hastanede Yatan	Doğum	Ameliyat
156	186	109	137	34.501.808	1.423.844	302.470	1.188.606

Yine yoğun mülteci nüfusu barındırdığı düşünüldüğünde, zaten ortalamanın altında rakamlara sahip olan Hatay ‘da sağlık hizmetindeki eksiklikler de dikkat çekmektedir. AFAD (2018) raporunda, Çizelge 4.2, görüldüğü gibi Türkiye genelinde mülteciler için sağlık hizmeti çalışmaları yapılırsa da zaten yetersiz ve Türkiye ortalamasının altında olan şartlar Hatay için tehdit oluşturmaktadır.

4.2 Sosyo-ekonomik Analiz Bulguları

Hatay ve çevresi tarihi boyunca belirli dönemlerde yoğun yerleşme ve nüfus özelliği gösterirken yine belirli dönemlerde yoğun göç hareketliliklerine ev sahipliği yapmıştır. Hatay nüfusuyla ilgili sağlık bilgilerine 1940 yıllarından itibaren ulaşılabilir. Hatay’ın 1940 nüfusuna bakıldığında belgelerde 246.138 kişi olduğu, günümüzde ise bu rakamın 1.609.856 kişiye ulaşarak yaklaşık 6.5 katına çıkmıştır (Anonim 219d). Hatay nüfus bakımından Türkiye sıralamasında 13.’dür. Hatay’ın sınır komşusu olarak bulunduğu Suriye’den devam eden göçler nedeniyle nüfus artış hızının bir hayli yükselmiştir. Özellikle sınır ilçesi olan Reyhanlı da nüfus artış hızı %47,8’e yükseldiği ve bununla birlikte sosyal, ekonomik ve mekânsal birçok soruna yol açtığı görülmektedir. Bu sorunların başlıcaları şu şekilde sıralanabilir:

- Mülteci nüfusunun çok fazla olması ve genç nüfusun fazlalığından dolayı ortaya çıkan eğitim hizmetlerinin ve iş imkanlarının yetersiz kalması
- Kişi başına düşen gelirin azalması
- İşsizlik oranlarının artması
- Suriyeli mültecilerin kaçak çalıştırılması ve bundan dolayı çalışma maliyetlerinin düşüklüğünün yerel halkı mağdur etmesi
- İhracat rakamlarının düşmesi
- Bölge turizminin olumsuz etkilenmesi
- Yoğun mülteci nüfusundan kaynaklanan sorunlar dolayısıyla yerel halk üzerindeki tedirginlikler

Hatay'ın bu genel görünümünün yanı sıra 2011 yılından itibaren ülkemize olan yoğun Suriyeli göçünün sonucunda Hatay'da bulunan Suriyelilerin demografik yapıya etkilerinden sonuçlar çıkarmak gerekmektedir. Göç İdaresinin 21 Kasım 2019 tarihli verilerine göre en çok Suriyelinin yaşadığı on iki şehir incelendiğine en çok Suriyeli barındıran şehir 440.580 kişi ile Hatay üçüncü sırada yer almaktadır. Suriyelilerin yerli nüfusa oranla en yoğun yaşadığı il %81,1 oran ile Kilis'tir. Suriyelilerin yerli nüfusa oranla en yoğun yaşadığı ikinci il ise 440,419 kişi ve %27,37 yoğunlukla Hatay'dır. Kilis'teki mülteci sayısının 115.594 olduğu düşünüldüğünde Hatay da bulunan yoğun Suriyeli nüfusu daha da önemli hale gelmektedir (Anonim 2019b). Özellikle sınır ilçelerindeki bu yoğunluğun giderek artacağı düşünüldüğünde gelecek için yapılan planlarda göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Kısa sürede mülteci sayısında yaşanan bu hızlı artış, göç eden nüfusun ülkenin bütün şehirlerine homojen olarak dağılmaması ve özellikle sınıra yakın kentlerde yoğunlaşması var olan çevre sorunlarının artmasına yol açmaktadır. Sınır ilçeler olan Yayladağ %76, Altınözü %49,8, Reyhanlı %143,3, Kumlu %60,4 ve Kırıkhan %52,8 mülteci yoğunluğuna sahip ilçeler olarak, planlamadığı ve gerekli tedbirler alınmadığı takdirde çok büyük tehditlerle karşı karşıya olduğu açıktır. Özellikle sınır ilçelerden Reyhanlı'da 2019 yılında nüfusun yaklaşık bir buçuk katına ulaşan mülteci nüfusu, ilçede sosyo-kültürel çatışmalar, altyapı yetersizliği, hastane ve eğitim yapılarının yetersizliği gibi problemler oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra yoğun mülteci nüfusu Reyhanlı'yı, sosyo-kültürel olarak birçok sorunla karşı karşıya bırakmaktadır.

Türkiye’deki Suriyelilerin %47’si 0-18 yaş aralığındadır. Türkiye’de bulunan Suriyelilerin yaş ortalaması 22,54 ve Türkiye’nin yaş ortalaması 31,70 olduğu düşünüldüğünde mülteci nüfusunun ne kadar genç nüfusa sahip olduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Bu genç nüfusun dil problemi veya eğitim hizmeti yetersizliğinden eğitim hayatlarına devam edememesi ve erken yaşta düşük ücretlerle çalışmaya başlaması gelecek için önemli sorunlara neden olmaktadır.

Yoğun mülteci nüfusundan kaynaklı ekonomik alandaki bulgular da dikkat çekicidir. Hatay 2011 yılı itibariyle misafir ettiği Suriyeliler nedeniyle ekonomik anlamda probleme yaşamaktadır. Göçün yarattığı nüfus artışına bağlı olarak kişi başına düşen gelir oranı büyük oranda azalmıştır.

Özellikle Suriyeli mültecilerin yoğun yerleştiği sınır ilçelerinde işsizlik oranları yükselmektedir. Suriyeli mültecilerin yerleştikleri yerlerde küçük esnaf olarak işyeri açarak faaliyette bulunmaları yörede iş yapan küçük esnaf ve sanatkârı olumsuz etkilemektedir. Reyhanlı ilçesinde yerli nüfusunun yaklaşık bir buçuk katı kadar olan mülteci nüfusunun yaptığı girişimler yerli esnafın mükellefiyetlerini belirli oranda azalttığı gözlenmiştir. Hatay Büyük şehir Belediyesinin (2018) yaptığı çalışmalarda, Hatay’ın iki sınır kapısından iki yıl önce yılda 2,5 milyon kişi giriş-çıkış yaparken, Suriye’de yaşanan olaylar nedeniyle turistik amaçlı giriş-çıkışların büyük oranda düştüğü belirlenmiştir. Sanayici, nakliyecisi, ithalat, ihracatçılar, turizm firmaları ile tarım sektörü bu düşüşten ciddi anlamda etkilenmiştir. Mevcut mülteci durumu nedeniyle iş adamları ve firmalar, iş görüşmesi, yatırım veya alışveriş için Hatay’a gelmemekte, birçok firma mağdur duruma düşmektedir. Hatay’da faaliyet gösteren çok büyük firmaların, resmi olarak kısa süre içerisinde iflaslarını açıklayacakları öngörülmektedir.

Hatay Büyük şehir Belediyesinin (2018) “Suriye’deki iklim değişikliğinin ve susuzluğun Türkiye’ye olan Suriyeli göçüne etkisinin Hatay özelinde araştırılması” adlı çalışmasında, tarım dışı alanlarda çalışan Suriyeli işçiler imalat sanayi, inşaat ve hizmet sektörlerinde çalışmakta olduğu belirlenmiştir. Yapılan işler bölgenin diğer illerinde olduğu gibi vasıf düzeyi düşük yerli işçiler tarafından yapılmak istenmeyen işler olmakta

birlikte Suriyelilerin çalışma maliyetlerinin düşüklüğü bazı işverenler tarafından art niyetli olarak değerlendirilmektedir. Hatay ilinin bütün ilçelerinde Suriyeli işçi bulunmasına rağmen en fazla yoğunluğun Cilvegözü sınır kapısına yakınlığı nedeniyle Reyhanlı ilçesinde olduğu görülmektedir. Yine aynı çalışmada Türkiye'ye göç eden Suriyeli mültecilerin yaş gruplarına bakıldığında 20-24 yaş grubu bireylerin göç ettiği alanlar arasında Hatay ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu yaş grubu dağılımı bölgede işsizlik sorununa yol açan bir başka faktördür. Bu durum istihdam ve eğitim imkanlarının nüfus oranlamasında olumsuz bir gerilemeye neden olmaktadır.

Yeşil ve Eskiocak (2018), Hatay'a 2018 yılında 457.701 kişinin kara-deniz ve hava sınır kapılarından giriş ve çıkış yaptığını ve yıllık giriş sayısındaki artış ortalamasının %16,73 oranında gerçekleştiğini ifade etmektedirler. Araştırmacılar, 2005 yılıyla, giriş sayısının en yüksek değere ulaştığı 2010 yılı arasındaki yıllık giriş sayısındaki artış ortalaması %32,23 oranında gerçekleşirken, giriş sayısının belirgin olarak düşüş eğilimine girdiği 2011 yılı ile 2015 yılları arasındaki yıllık giriş sayısındaki artış ortalaması % -42 oranında gerçekleştiğini belirtmektedirler. Bu verilerden hareketle, Suriye'de iç karışıklıkların başladığı 2011 yılının Hatay turizmi açısından bir kırılma yılı olduğu ve karışıklıkların Hatay turizmini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Hatay'ın ekonomik görünümündeki bu denge değişikliği yerel halk arasında tedirginlikler oluştururken bölgede bulunan firmalar, iş verenler ve esnafları da mağdur etmektedir. Hatay'da gelecek ekonomi planlarını olumsuz etkileyen bu duruma karşı yeni planlar oluşturulması zorunlu hale gelmektedir.

4.3 Mekânsal Çözüm Önerileri

Türkiye’de, mülteci yoğunluğunun fazla olduğu bölgelerde birçok sorun olduğu görülmektedir. Dil ve kültür farklılığı, ekonomik dengesizlikler, kamusal hizmetlerin yetersizliği, barınma temelli sorunlar ve yerleşimlerin plansız büyümesi bu sorunların başlıcalarıdır. Hatay ili ve Reyhanlı ilçesinde yapılan alan çalışmasıyla belirlenen bu sorunların önüne geçmek, yerel halk ve mülteciler arasındaki sosyal entegrasyon sürecini kolaylaştırmak için mekânsal bir tasarım önerisi getirilmiştir. Bu doğrultuda öncelikle Reyhanlı ilçesi ve öneri proje alanının ilişkisi “Mekânsal Öneri Alanı: Reyhanlı/Hatay” başlığı altında ele alınmıştır. Daha sonra mekânsal tasarım önerisiyle geliştirilen stratejiler başlıklar halinde ele alınmıştır (Şekil 4.1).

Yapılmış olan literatür analizinde, tarihe bakıldığında yabancı ülkelerde ve Türkiye’de rejim değişikliğinde, yeni kurulan ulus devlerde, devletin gelecek için projelerini halk tabana yaymak ve halk arasında toplum bilincini oluşturmak için mekânsal çözümlere gidildiği görülmüştür. Türkiye’de, “Halkevi” bu mekânsal çözümlere örnek oluşturmaktadır. Bu kurum halk içerisinde toplum bilinci oluştururken bu çalışmalarını yerel kimlik ve geleneksel folklor temeline oturtarak halk eğitimi yöntemini benimsenmiştir. Bu tez kapsamında, Halkevi yaklaşımı örnek alınarak bugünkü yerel halk ile Suriyeli mültecilerin entegrasyon sürecine destek olması için bir mimari tasarım önerisi getirilmiştir. (Şekil 4.1).

Bu mevcut problemlere halkevi yaklaşımıyla getirilen mekânsal öneri dört başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar kapsamında getirilen çözüm önerilerinde iki farklı toplumdan insanları bir araya getirmek öncelikli amaç olmuştur. Bir araya getirilen bu iki farklı topluluğa bir arada yaşamının öğretilmesi için okul dışında bir halk eğitimine ihtiyaç duyulduğu görülmüştür. Mülteci halkın eğitimiyle öncelikle dil birlikteliği sağlanması amaçlanırken, verilen diğer eğitimlerle de her iki topluluğun da yerel kimliklerini oluşturan gelenek- görenek ve zanaatların öğretilmesiyle ortak paydaların oluşturulması hedeflenmiştir. Bu eğitimlerin desteğiyle alanda ekonomik gelir getirecek ürünler elde edilmesi, her iki topluma da birlikte üretmeyi ve birlikte kazanmayı öğretirken, küçük ölçekli olsa da ekonomik anlamda sürdürülebilir bir yapı oluşturacaktır (Şekil 4.1).

Yerel Halk

Mülteci

I Mekansal Öneri Alanı: Reyhanlı/Hatay

Adaptasyon - Entegrasyon Süreci

Fiziksel ve mekânsal yapı kullanım stratejisi: Geliştirmeye yönelik öneriler

Şehir Ortak Kullanım Stratejisi

Öneri Proje Alanı Ortak Kullanım Stratejisi

Halkevleri

Barınma ihtiyacını karşılamaya yönelik öneriler

Karşılama Birimleri

Konutlar

I Temel Konut Hacimleri

II Katılımcı Desteği ile Tamamlanan Konut Hacimleri

Ekonomik kalkınmayı sağlamaya yönelik öneriler

Katılımcı Yaklaşımlı Üretim

Geleneksel Ürün Üretimi

Tarımsal Üretim

Kamusal alanlar

Öneri kamusal mekanlar

Karşılama ve ilk yardım mekanları

Ortak salon ve mutfak hacimleri

İnşaat eğitimi ve yapım süreci

Yapım iş alanı

Çömlek, Kilim vb. atalyeleri

Permakülterel eğitim ve üretim

Şekil 4.1. Türkiye'deki Mülteci ve Yerel Halk Entegrasyon Süreci İçin Bir Mekânsal Çözüm Önerisi: Halkevi Yaklaşımı Kavramsal Çerçevesi

4.3.1. Mekansal öneri alanı: Reyhanlı/Hatay

Hatay'ın Suriye sınırında bulunan Reyhanlı ile 2011 yılı itibariyle Suriyeli mültecilerinin yoğun olarak yerleşme sonucu yerle nüfusun yaklaşık bir buçuk katı kadar mülteci nüfusuna sahiptir. 2018 yılında nüfusunda %47 gibi ciddi bir artış görülmüştür.

Şekil 4.2. Reyhanlı'nın yıllara göre sınır gelişimi

Şekil 4.2'te gösterilen 2009 yılındaki yerleşim alanı sınırları ile 2019 yılı yerleşim alanı sınırları karşılaştırıldığında ilçenin on yıl içindeki büyümesi izlenebilmektedir. Bu büyüme tarım alanlarının yoğun olarak bulunduğu yerleşim alanı çevresinde gerçekleşmiştir. Şekilde görülen kırmızı nokta ilçede yapılan yeni hastane ve çevresini ifade etmektedir. Bu yapının çevresinde oluşturduğu potansiyel ve yeni yerleşim ihtiyaçlarının oluşması bölgedeki yerleşimi tetiklemiştir. Bu alan, kent ve hastane arasında kalan tarım alanını çevrelemektedir. Nüfus artış hızı göz önünde bulundurulduğunda bu alanın yakın zamanda kentin yerleşim dokusu içinde kalacağı öngörülmektedir. Suriye çatışmalarının dokuzuncu yılına girmesi ve ne zaman biteceğinin tahmin edilememesinden dolayı mültecilerin konu edildiği 'kalıcılık' tartışmaları mülteciler ve yerel halk arasındaki entegrasyon sürecini ele alan bu çalışma için önem kazanmaktadır. Bu alanın şu an yerleşim dokusu içinde kalmaması mülteciler için geçici bir soyut alan sunmaktadır. Gelecekte, entegrasyon sürecinde de ilerleme kaydedildiğinde, alanın şehir ile bütünleşmesi sosyal ve mekânsal olarak bütüncül bir yapı oluşturacaktır. Bu doğrultuda mültecilerin barınma sorununa karşılık geçici yapılaşma önerileri yerine kalıcı bir yerleşim önerisi için bu alan önem kazanmaktadır.

4.3.2. Fiziksel ve mekânsal yapı kullanım stratejisi: Geliştirmeye yönelik öneriler

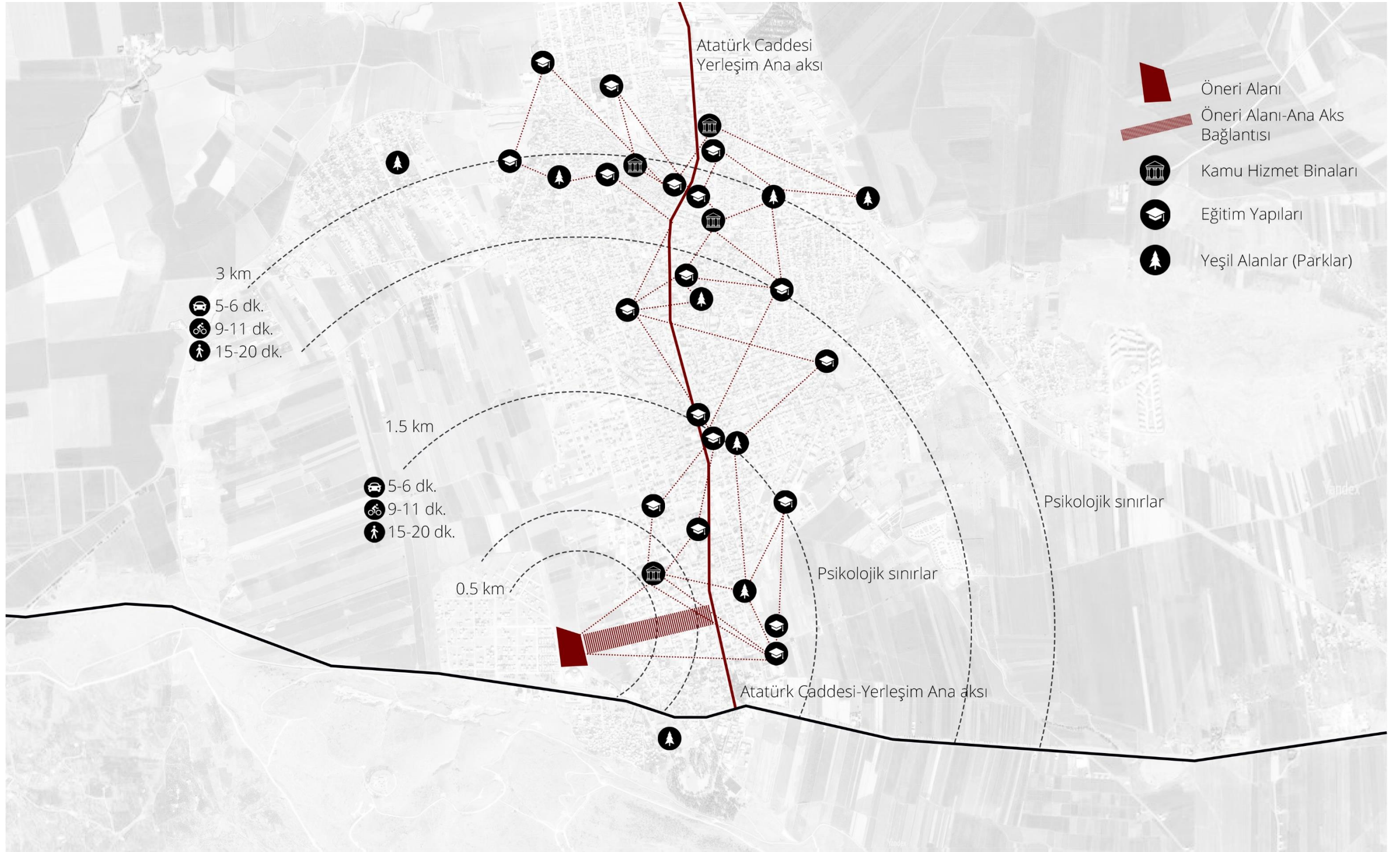
Çalışmaya konu olan Reyhanlı yerleşimi incelendiğinde yerleşimin temel omurgasını Atatürk caddesi oluşturmakta ve yerleşim alanı içerisinde olan eğitim yapılarına, kültür evi ve kamu binalarına, hastanelere, parklara ve yeşil alanlara ulaşımı sağlamaktadır. Bu alanlar ve yapılar yerel halk ile mültecilerin bir araya geleceği temel mekanlardır. Yeni önerilen mekânsal çözümün bu sosyal alanlardan birini içermesi ve yöre halkı ile mültecileri bir araya getirecek sosyal bir merkez haline gelmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda kentin ortak kamusal kullanım alanlarının incelenmesi gerektiği gibi öneri alanındaki kullanımın da incelenmesi gerekmektedir.

Ortak kentsel kullanım stratejisi

Yerel halk ve mültecilerin entegrasyon sürecini kolaylaştırmak amacıyla geliştirilen mekânsal tasarım önerisinin yeri büyük önem taşımaktadır. Yerel halk ve mültecilerin entegrasyon sürecinin başlamasını sağlayan ilk karşılaşma mekânı bu öneri alanıdır. Bu yüzden öneri alanının yerleşimin günlük hayatından bağımsız düşünülmemesi büyük önem taşımaktadır. Mültecilerin bölgenin günlük hayatına katılabilmesi için bölgedeki kamu yapıları, eğitim yapıları, parklar ve yeşil alanlar gibi kamusal alan ve yapılarla bağlantısının sağlanması gerekmektedir. Fakat mekânsal öneri için seçilen alanın şehrin omurga aksından bağımsız olduğu Şekil 4.3'te görülmektedir. Bu alan ve kentin ana aksı olan Atatürk caddesi arasında fiziksel bağlantıyı sağlamak için yeni bir aks oluşturma gerekliliği duyulmuştur. Gelecekte alanın tamamen yerleşim dokusu içerisinde kalacağı göz önüne alındığında önerilen yeni aksın önemi daha da artmaktadır.

Mekânsal planlar yapım yönetmeliğinin on ikinci maddesinin ikinci fıkrasında yürüme mesafeleri;

“İmar planlarında; çocuk bahçesi, oyun alanı, açık semt spor alanı, aile sağlık merkezi, kreş, anaokulu ve ilkokul fonksiyonları takriben 500 metre, ortaokullar takriben 1.000 metre, liseler ise takriben 2.500 metre mesafe dikkate alınarak yaya olarak ulaşılması gereken hizmet etki alanında planlanabilir (Anonim 2017a)” olarak belirlenmiştir.

Şekil 4.3. Reyhanlı ile kamusal alan ve kamu yapıları ortak kullanım stratejisi

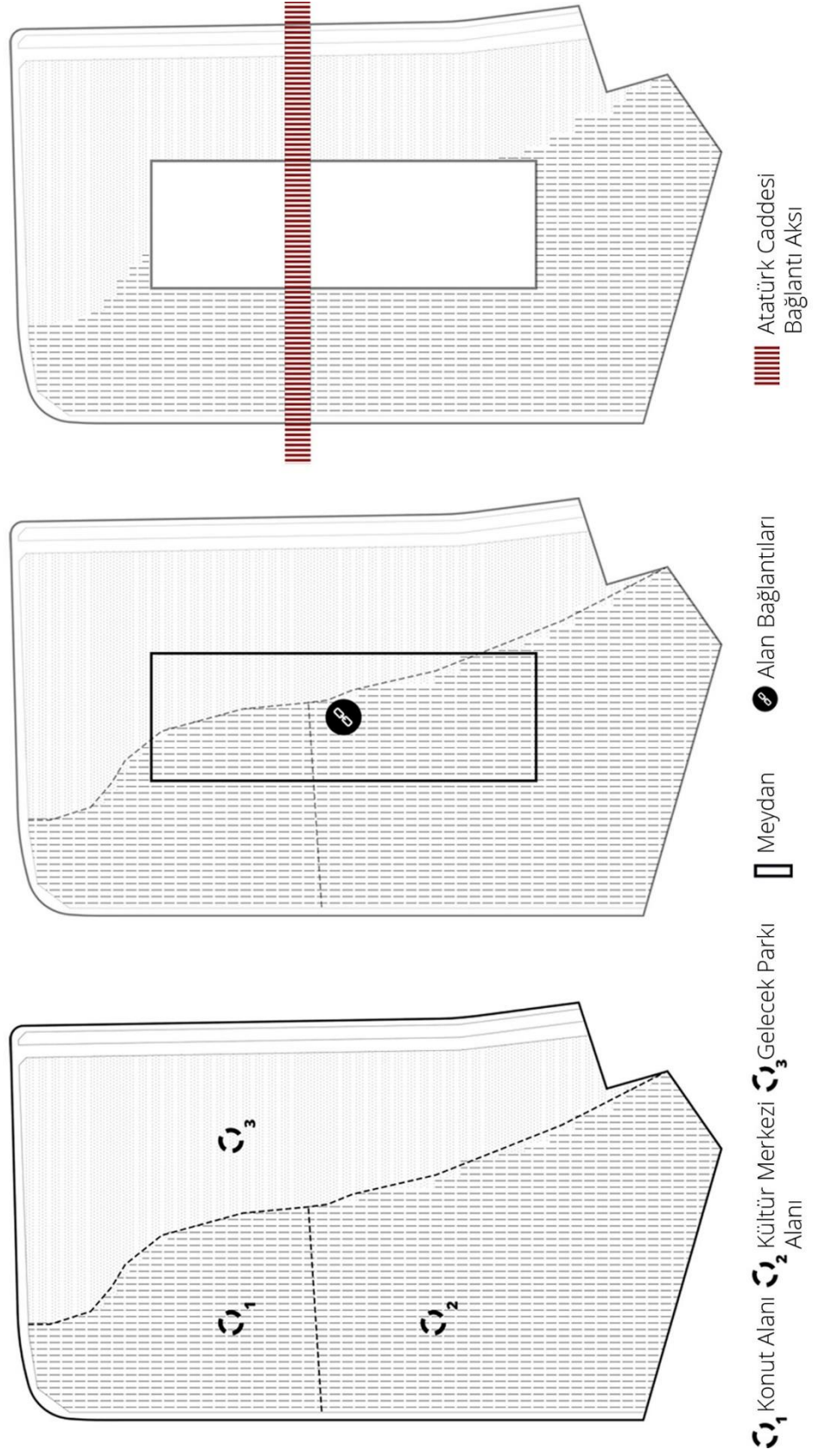
Öneri alanın, mevcut yerleşim dokusu içerisinde bulunan kamu yapıları ve kamusal alanlarla ilişkisi, on ikinci maddenin ikinci fıkrasına göre Şekil 4.3'te analiz edilmiştir. Şekil 4.3'te fıkra uyarınca alan merkezinden itibaren 0.5, 1 ve 2.5 km'lik mesafeler gösterilmektedir. Yine Şekil 4.3'te alan ve sınırlar arasında kalan 1.5 ve 3 km'lik mesafelerin, araç ile ulaşım, bisiklet ile ulaşım ve yaya ulaşımı süreleri gösterilmiştir. Bu doğrultuda alanın şehirle bağlantısının Mekânsal planlar yapım yönetmeliğinin on ikinci maddesindeki asgari yürüme mesafeleri kurallarına büyük ölçüde uyum gösterdiği görülmüştür.

Öneri proje alanı ortak kullanım stratejisi

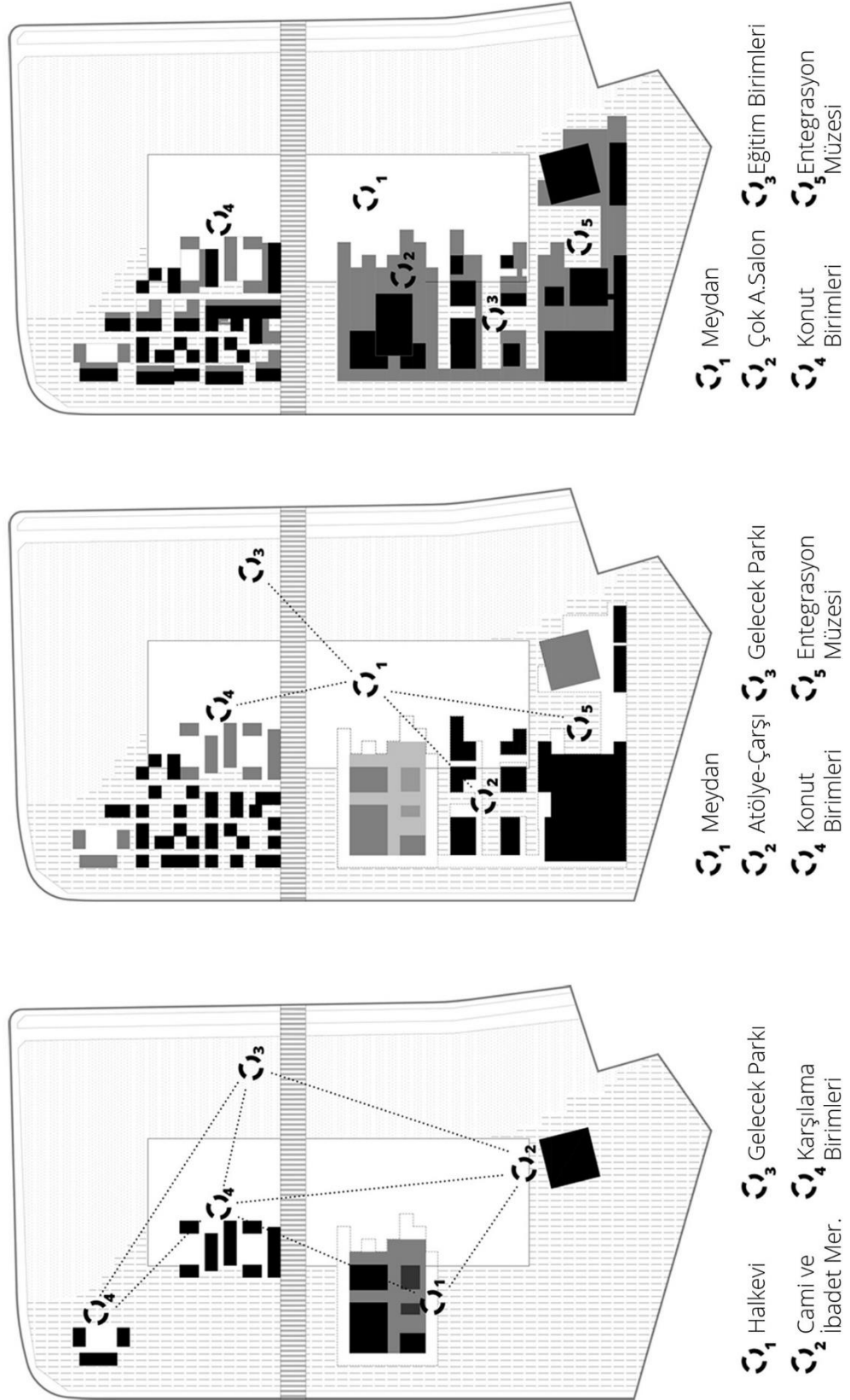
Yerel halk ile mültecilerin entegrasyon süreci için ortak kullanacakları öneri alanının kentle bağlantısı kadar kentin günlük hayatına dahil olması da önem kazanmaktadır. Bu nedenle yerleşim kararları ve mekânsal program bu doğrultuda oluşturulmuştur. Öneri alan üç ana alt alanı kapsamaktadır. Bunlar; barınakların bulunduğu alan, kültür merkezi alanı ve “gelecek parkı” adı verilen alandır (Şekil 4.4).

Meydanlar, kentlerde çevresindeki yapı ve alanların sürekliliği ile biçimlenen insan etkileşimlerinin en yoğun olduğu kamusal alanlardır. Bu etkileşimler insanlar arasında paylaşımların artmasına ve toplum içinde insanların entegre olmasına katkı sağlamaktadır. Çeşitli halkevi yapıları incelendiğinde dönemin inkılaplarının toplum içerisindeki kabul sürecinde temel bir kent aksından ve meydandan yararlandığı görülmektedir. Bu doğrultuda önerilen meydan hem alan içerisinde oluşturulan alt alanlar birbirine bağlamakta, hem de entegrasyon sürecinin gerçekleşmesini sağlayacak ana mekânı oluşturmaktadır (Şekil 4.4).

Meydan; proje programını oluşturan konut alanı, kültür merkezi alanı ve gelecek parkı alanını bütünleştirirken aynı zamanda yerel halk ve mültecileri bir araya getiren ilk mekandır. Bu mekânı besleyen kültür merkezi ve gelecek parkının insanların birlikte üretmesini ve temel ihtiyaçları karşılamasını sağlayarak entegrasyon ve adaptasyon süreci üzerinde etkili olması amaçlanmıştır (Şekil 4.4).

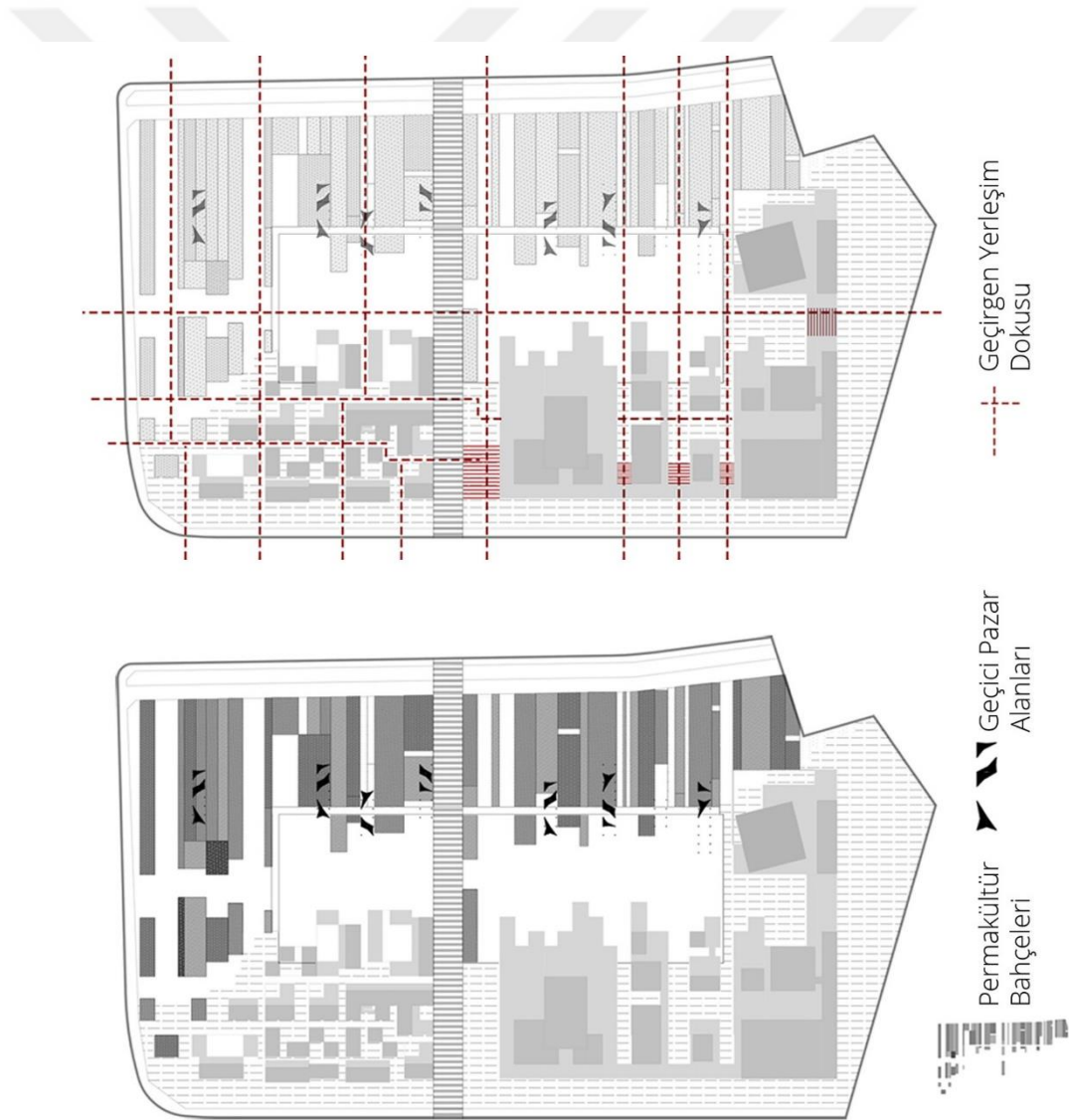

Şekil 4.4. Arazi programı, meydan sınırları ve önerilen bağlantı aksı

Şekil 4.5. Program öğelerinin arazi için de konumlandırılması ve ilişkileri

Mülteciler için IOM'un yaptığı çalışmada, hazır bir mekâna mültecilerin direk yerleştirilmesinin entegrasyon sürecinin uzamasına neden olduğu görülmektedir (Anonim 2012). Bu doğrultuda mekânsal tasarım önerisinin uygulanması aşamalı bir süreç olarak planlanmıştır. Bu aşamalı uygulama sürecinin entegrasyon sürecine dönüştürülmesi hedeflenmektedir. İnşaat aşamalarında ilk olarak kültür merkezi karşılama üniteleri ve cami meydanının sınırlarını oluşturulmuştur. Daha sonra eklemlenecek olan çarşı ve atölyeler ile, entegrasyon müzesi meydanının sınırlarının oluşmasını sağlarken programın tamamlanmasında da görev almaktadır. Son aşamada ise program öğelerinin ihtiyaç duyulduğunda mekânsal büyümelerini gerçekleştirecek olan üst kotun inşası önerilmiştir (Şekil 4.5).

Şekil 4.6. Arazi yerleşim şeması ve sirkülasyon planı

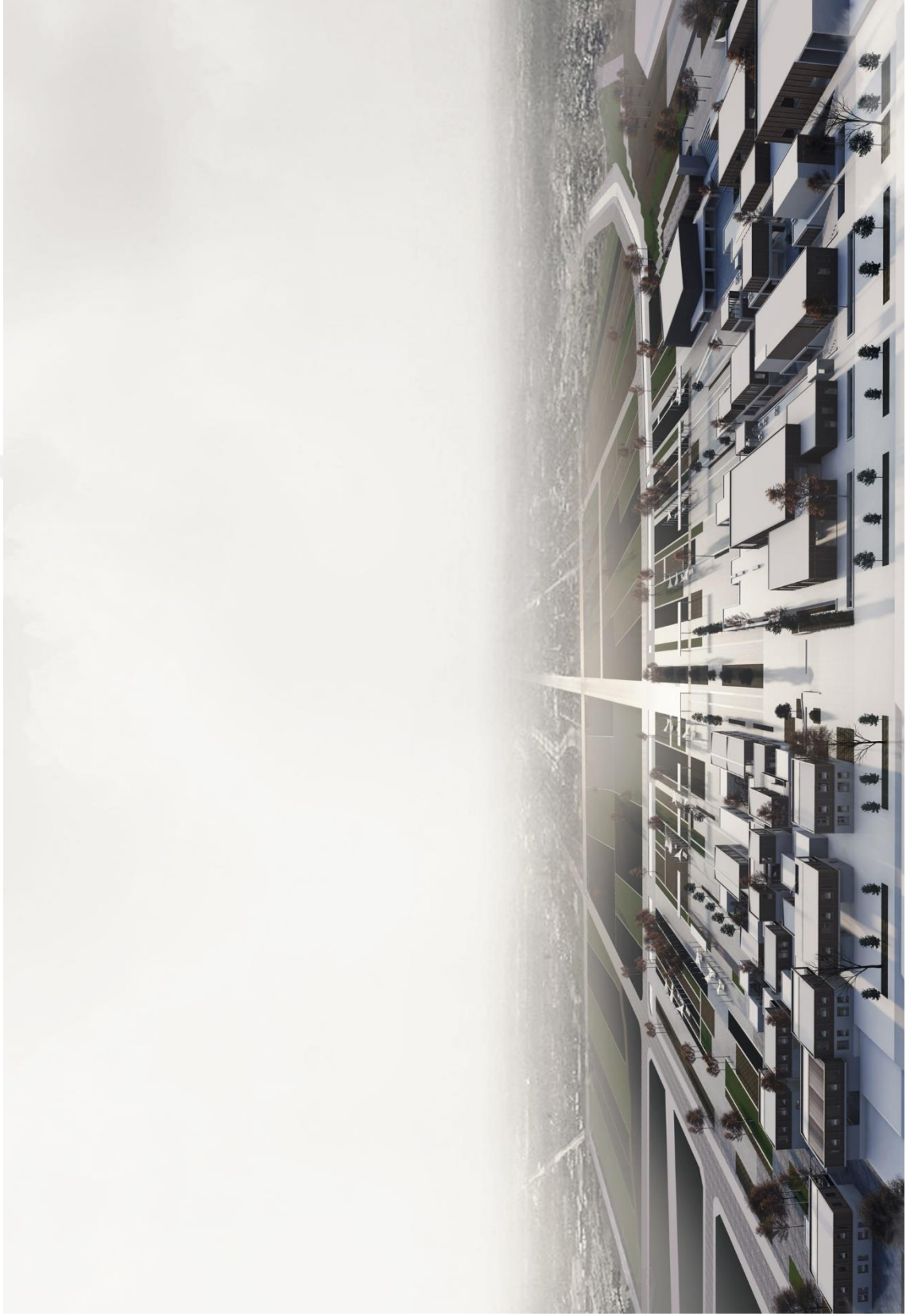
Yapıların yerleşim kurgusu Hatay'ın geleneksel yerleşim dokusundan yola çıkılarak oluşturulmuştur. Tasarlanan doku meydana ulaşan dar sokakları oluşturmaktadır. Bu sokaklar sirkülasyon işlevinin yanı sıra sıcak bir iklime sahip olan Hatay'da, öneri alanının içerisinde rüzgâr koridorları oluşturarak yapıların iklimlendirilmesinde rol oynamaktadır (Şekil 4.6).

Yapı Programı

Mekânsal programlama yapılırken yerel halk ve mültecileri bir araya getirecek program öğeleri tercih edilmiştir. Bu doğrultuda kurgunun temelini oluşturan meydan ögesi etrafında mekanlar yerleştirilmiştir. Diğer program öğeleri Halkevi yaklaşımı örnek alınarak belirlenmiştir. Halkevlerinin programlarını dil ve edebiyat şubesi, güzel sanatlar şubesi, temsil şubesi, spor şubesi, sosyal yardım şubesi, halk dershaneleri ve kurslar şubesi, kütüphane ve yayın şubesi, köycülük şubesi, tarih ve müze şubesi oluşturmaktadır. Bu program Reyhanlı'da yaşayan yerel halk ve Suriyeli mültecilerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yorumlanmıştır. Bu doğrultuda belirlenen fonksiyonlar; dil-edebiyat eğitimi, güzel sanatlar eğitimi ve yaratıcı drama eğitimidir. Bu eğitimlerin verileceği sosyal tesisin halk dershaneleri, çok amaçlı salon ve kütüphaneye birlikte gerekli servis birimlerini içermesi öngörülmüştür. Bu mekanların belirlenmesinin ana sebebi halkın dikkatini çekebilecek eğitim ve etkinliklerle entegrasyon süreci hakkında yerel halk ve mültecilerin bilgilendirilebilmesi ve süreç hakkında olumlu bir algı oluşturulmasıdır. Bunun yanı sıra burada verilecek dil eğitimi ve kültürel eğitimlerle entegrasyon süreci önündeki en büyük engellerden biri olan dil ve yaşam tarzı farklılığının önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Yine aynı hedefler doğrultusunda iki topluluğun tarihsel ortak paydalarını öğrenebilmesi için yapı programına “entegrasyon müzesi” dahil edilmiştir. Geleneksel zanaat kursları ve köycülük eğitiminin verildiği atölyeler, yerel halk ve mültecilerin ortak kullanacakları mekanlar olarak programa dahil edilmiştir. Üretim odaklı bu atölyeler, ürünlerin satılabileceği çarşı birimleri ile bir arada kurgulanmıştır. Bu atölyelerin ana hedefi bölgede yaşayan insanlar için küçük bir ekonomik gelir olmasının yanında, onlara bazı zanaatlar hakkında bilgiler vererek nitelikli eleman haline gelmelerini sağlamaktır (Şekil 4.7).

Şekil 4.7. Yapı programını ve arazi yerleşimini gösteren patlamış perspektif

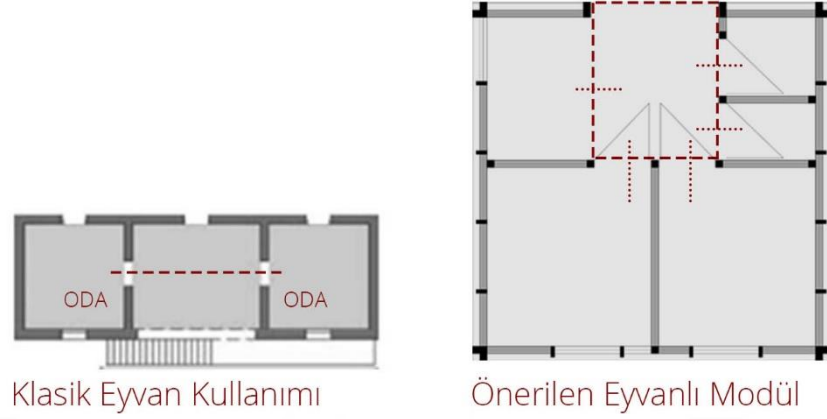
Şekil 4.8. Öneri mekânsal tasarım ve şehir bağlantısı

4.3.3 Barınma ihtiyacını karşılamaya yönelik öneriler

2020 yılı itibariyle dünya gündeminin en önemli konularından biri olan göç konusu üzerinde birçok araştırma yapılmış olup yapılmaya da devam etmektedir. Türkiye’de mülteci sayısının giderek artmasından dolayı göç, göçmen, mülteci, göçün etkileri, sosyal entegrasyon süreçleri gibi konular üzerinde yapılmış olan pek çok sosyal içerikli araştırma olsa da mekânsal bir bakış açısıyla konuya yaklaşan araştırmaların sayısının az olduğu görülmektedir. Az sayıdaki bu araştırmaların barınma odaklı olup özellikle mülteci halkın barınma probleminin çözülmesine yönelik öneriler geliştirildiği görülmüştür. Eyiñ (2015)’in “tasarım yoluyla mülteci barınma sorununun yönetimi” konusunda yaptığı çalışma bu araştırmalara örnek olarak gösterilebilir. Kalıcılık ve geçicilik tartışmalarına sebep olan ev sahibi ülkelerdeki mülteci durumu, bu yaklaşımlarda da ele alınarak barınma önerileri bu doğrultuda geliştirilmiştir. Yapılan incelemelerde geçici önerilerin doğal çevreye zarar verdiği, malzeme israfına neden olduğu, geçici öğeler sermaye sürdürülebilirliğinin olmadığı ve entegrasyon süreci için bir çözüm getirmediği görülmektedir. Bunun yanı sıra kalıcılık kavramı bağlamında getirilen önerilerin de mülteciler üzerinde aidiyet duygusu oluşturmaması ve ülkelerine geri dönme isteklerinin kaybolmasına neden olmaktadır. Fakat planlı bir kalıcı önerinin şehir için yeni bir yerleşim dokusu sunabileceği ve entegrasyon süreci üzerinde olumlu olarak etki edeceği düşünülmüştür. Savaşın dokuzuncu yılına girmesi ve ne zaman sonlanacağına bilinmemesinden dolayı geçici bir önerinin yeterli olmayacağı düşünüldükten bu çalışmada kalıcı bir mekânsal yaklaşım izlenmiştir. Barınma ihtiyacına yönelik öneriler de bu yaklaşımla oluşturulmuştur. İlerleyen yıllarda mültecilerin kendi ülkelerine geri dönmesi durumunda, şehir için planlı bir şekilde tasarlanan bu yerleşim dokuları kent için tekrar kullanılabilir alanlar olacaktır.

Barınma alanlarına yönelik öneri kentin geleneksel dokusundan yola çıkılarak oluşturmuştur. Geleneksel Antakya evleri; genellikle avlulu, iki katlı, yapı malzemesi olarak taş, kerpiç ve ahşap kullanılan yapılardır. İklimsel olarak sıcak olan bölgede avlulu yapılar yaz aylarında günlük hayatın çoğunun geçirildiği alandır. Avlu içerisinde konutun hacimlerini birbirine bağlayan bir merdiven bulundurulur. Bu özellikleri ile konutu sokağa ve temel hacimlerine bağlayan bir toplanma ve dağıtım alanıdır (Bozkurt 2019). Avluların

yapılar, akraba ailelerin bir arada yaşamasına izin vermektedir. Avlu burada küçük bir meydan görevi görerek ev içerisinde aileleri birbirine bağlamaktadır.

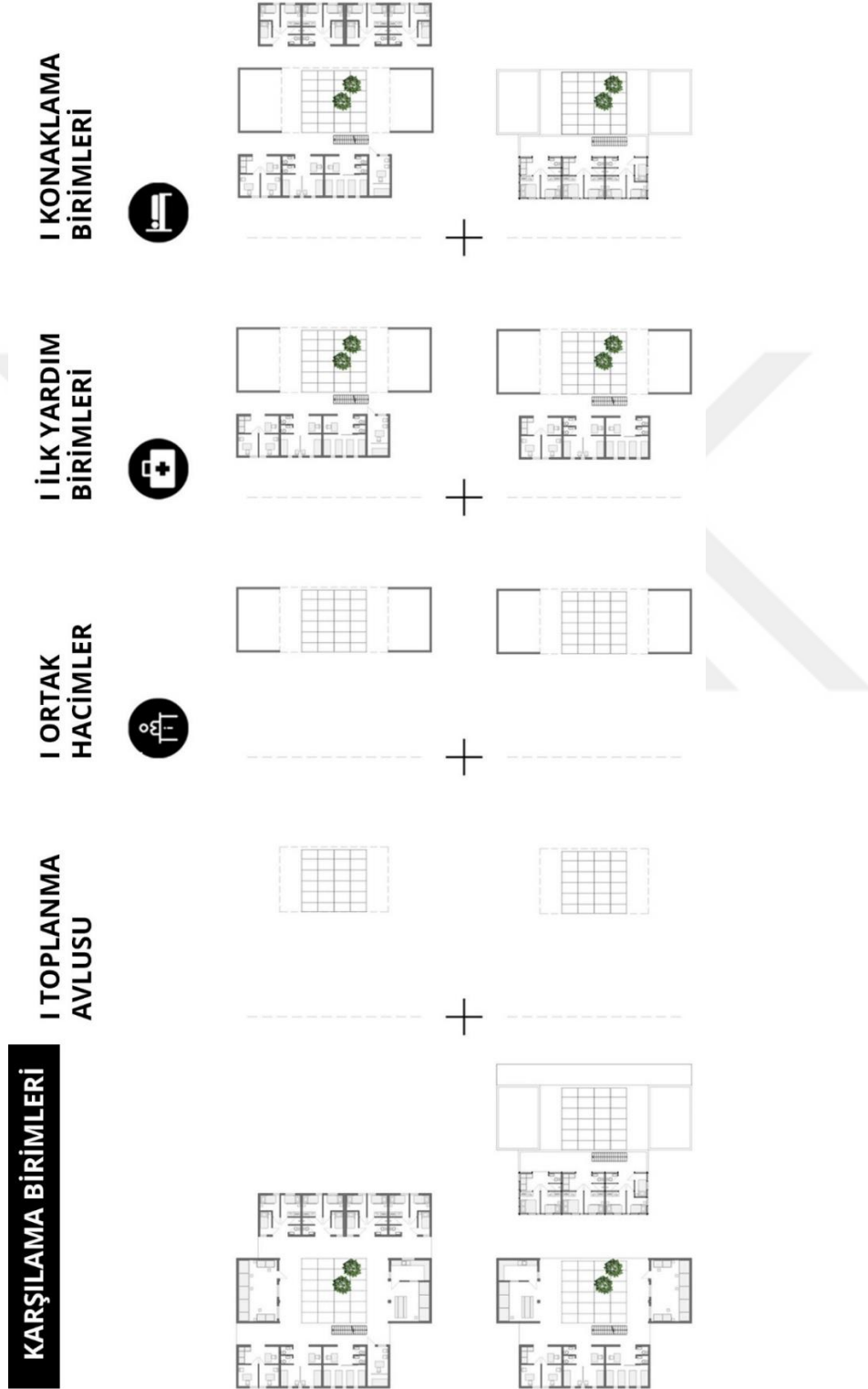
Şekil 4.9. Klasik eyvan kullanımını ve önerilen eyvanlı modül gösterimi

Bu doğrultuda tasarlanan konutlarda ilk olarak birkaç ailenin bir arada kolektif olarak yaşaması projede entegrasyon sürecini hızlandıracak ve ayrıca adaptasyon sürecinde birbirlerine destek olacakları düşünülmektedir. Bunun için avlu etrafına ortak kullanım alanları olan mutfak ve salon yerleştirilmiştir. Ailelerin yapı içerisindeki özel alanları içinse Suriye'nin geleneksel yapılarında da bulunan Mardin yöresinde çokça görülen eyvanlar proje tasarımında tekrar yorumlanmıştır. Eyvan birkaç ailenin kolektif yaşadığı bu konutta ailelerin kişisel alan ihtiyacını karşılayan modüllerin temel ögesidir. Eyvan aileye ait oturma alanı, yatak odalarını ve banyoyu birbirine bağlamaktadır. (Şekil 4.9).

İklimsel olarak sıcak olan bölgede avlular doğal bir iklimlendirme sunmaktadır. Geleneksel plan yorumlanarak çevresindeki avlu duvarı kaldırılmış ve avlu etrafındaki hacimler kaydırılarak rüzgâr koridorları oluşturulmuştur. Hatay bölgesinde avlulu yapıların genelinde, avlu içerisinde üzüm bağı çardağının bulunduğu görülmektedir. İkincil iklimlendirme stratejisi olarak avlu içerisine bu çardaklardan yola çıkılarak hafif bir strüktür konumlandırılmıştır. Bu strüktür evin ilk yapılan temel mekanıdır. Yapım aşamasında bir barınak olarak kullanılan strüktür daha sonra bir güneş kırıcı görevi üstlenmektedir.

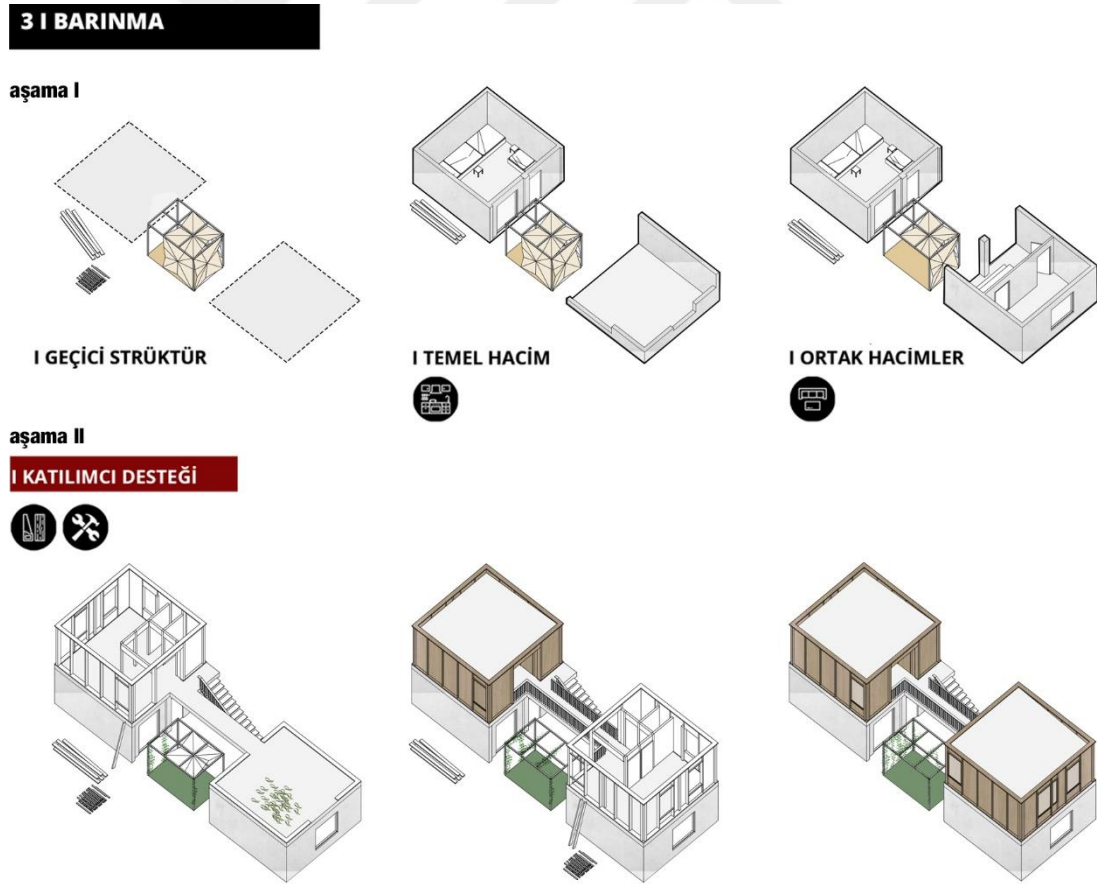
Barınma ihtiyacına yönelik, karşılama birimleri ve iki farklı tipte konut birimleri tasarlanmıştır. Aşağıdaki bölümler bu konut tiplerine ve özelliklerine yer verilmiştir.

Bölgeye yeni gelen mültecilerin ilk etapta konaklaması için, içerisinde ilk yardım bölümleri, ortak alanlar ve konaklama kısımlarının bulunduğu karşılama birimleri tasarlanmıştır (Şekil 4.10).

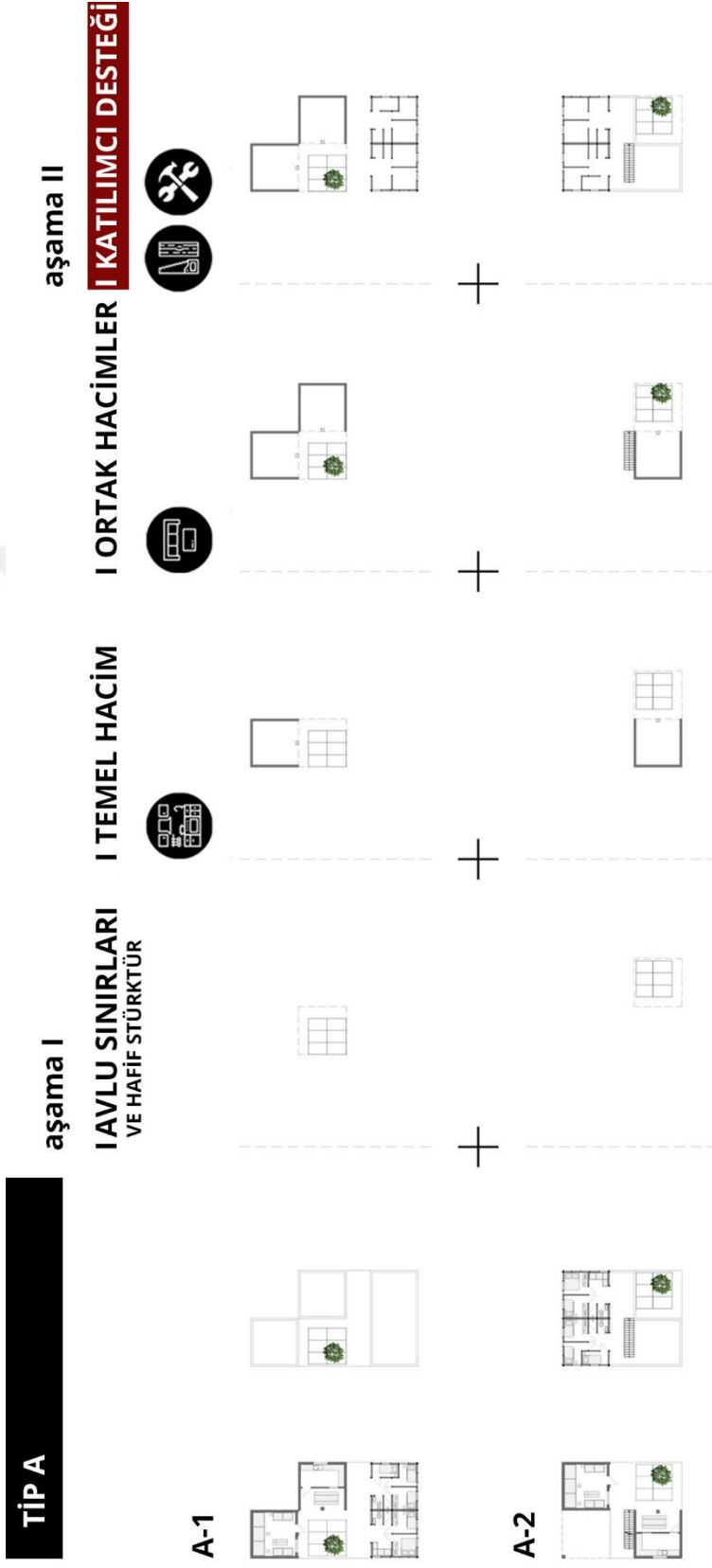

Şekil 4.10. Karşılama birimleri

Bir başka tasarım kararı ise yapım süreci üzerinde alınmıştır. Konutların aşamalı olarak inşa edilmesi planlanmıştır. Bunu sebebi ise IOM'un yaptığı araştırmada hazır konutlara yerleştirilen mülteci ailelerin adaptasyon sürecinin daha uzun olduğunun belirlenmiş olmasıdır (Anonim 2012). Bu doğrultuda konutların temel hacimleri oluşturulduktan sonra ailelerin yerleştirilmesi düşünülmüş ve yapım aşamasına tanık olmaları istenmiştir. Yapım aşamasının birinci kısmını oluşturan bu süreç, hafif strüktürlerin, yapıların temel hacimleri ve ortak hacimlerinin inşa sürecini kapsamaktadır. Ailelerin yerleştirilmesinden sonra yapım aşamasının ikinci kısmı başlamaktadır. Bu aşamada ise konaklayıcıların yapıma direkt katılması istenmektedir. Bu yüzden en basit ev yapım yöntemlerinden basit ahşap barınaklardan yola çıkılarak tasarım yapılmış ve birimin tamamlanması öngörülmüştür. Ailelerin inşa sürecine katılmaları istenmiş ancak bu süreçte profesyonel ekiplerle birlikte yer almaları planlanmıştır. Şekil 4.11'de benzer yapım süreçlerine sahip tipler içerisinde B-3'ün yapım aşamaları gösterilmiştir.

Şekil 4.11. Benzer yapım süreçlerine sahip tipler içerisinde B-3 yapım aşamaları

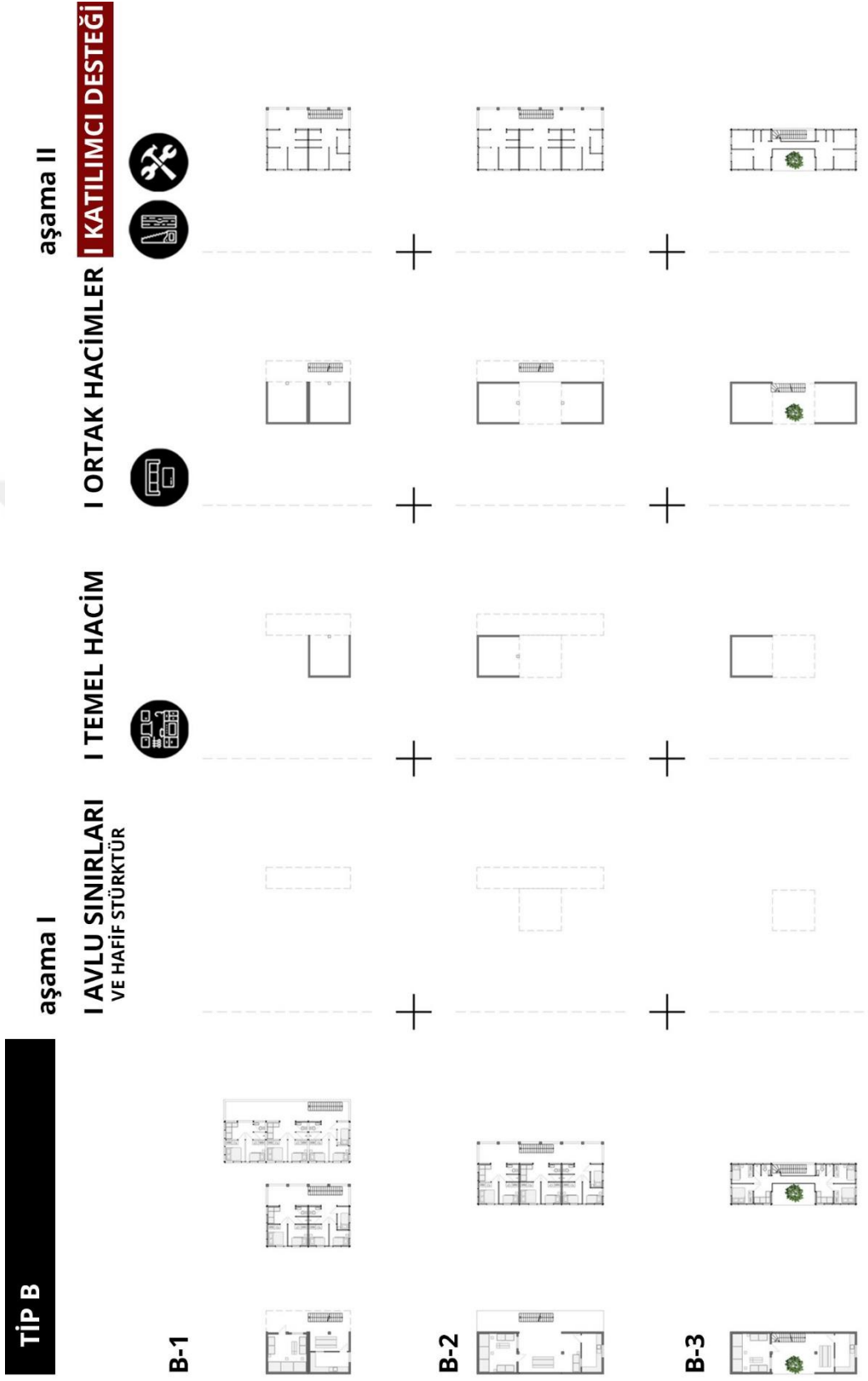
Şekil 4.12. Tip-A konaklama birimleri

Önerilen konut tipleri başta kullanıcı profili olmak üzere, entegrasyon süreci, arazi şartları ve yapım süreci gibi birçok etken göz önünde bulundurularak tasarlanmıştır. Karşılama birimlerinin yanı sıra tasarlanan konut tiplerinden, Tip-A ve Tip-B kullanıcı ailelerin sosyal profili belirlenerek tasarlanmıştır. Sosyal profil özellikleri olarak aile içerisindeki kişi sayısı, yetim, yaşlı ve kimsesiz olma durumu, aileler arası bağlar göz önünde bulundurulmuştur. Entegrasyon süreci de göz önünde bulundurularak birkaç ailenin bir arada yaşayacağı konut tipleri oluşturulmuştur. Buradan yola çıkılarak, geleneksel Hatay konutlarında da bulunan “avlu”, konut tiplerinin ana ögesi olarak kurgulanmıştır. Avluların etrafında ailelerin ortak kullanacağı ve sosyalleşebilecekleri yaşama ve mutfak hacimleri yerleştirilmiştir. Önerilen eyvanlı modüller ile barınma biriminin mekanları tamamlanmaktadır. Bu modüller aileye ait oturma alanını, yatak odalarını ve banyolarını içermekte ve aynı zamanda aileler arasında mahremiyeti sağlamaktadır. İnşa süreci ailelerin sürece dahil olması için iki aşamada planlanmıştır. İnşa sürecinin ilk aşaması, hafif strüktür, temel hacim olan geçici barınma alanı olarak da kullanılacak yaşama ve mutfak hacimlerinin inşasıdır. İkinci aşama ise ailelerin dahil edildiği ve barınak örneklerinden yola çıkılarak oluşturulan eyvanlı modüllerin inşa sürecini içermektedir. Modüler birimler olarak tasarlanan ve genellikle iki kattan oluşan barınma birimlerinin bu özellikleri inşa sürecini hızlandırırken aynı zamanda birimlerin arazi içerisinde bulunan kotlarla uyum içerisinde yerleştirilmesini kolaylaştırmaktadır.

İki farklı tip olarak tasarlanan barınma birimlerinin özellikleri şöyle özetlenebilir;

Tip-A; ailelerin ve aile yanlarına yerleştirilmesi düşünülen yetim ve yaşlıların kalması düşünülmüş tasarlanmıştır. Yerleşim dokusuna ve yerleşim alanında bulunan kotlara uygun olarak A-1 ve A-2 olmak üzere iki farklı tip olarak tasarlanmıştır (Şekil 4.12).

Tip-B; akraba aileler veya çok çocuklu ailelerin kalması için tasarlanmıştır. Benzer bir yapım sürecine sahip bu tipte aşama-I ve aşama-II olarak iki etapta inşa edilmesi planlanmıştır. Yine yerleşim dokusuna ve yerleşim alanında bulunan kotlara uygun olarak B-1, B2 ve B-3 olmak üzere üç farklı tip olarak tasarlanmıştır (Şekil 4.13). Şekil 4.14’te konutların birbiri arasındaki ilişkiler görülmektedir.

Şekil 4.13. Tip-B konaklama birimleri

Şekil 4.14. Öneri konut dokusu ve avlu ilişkisi

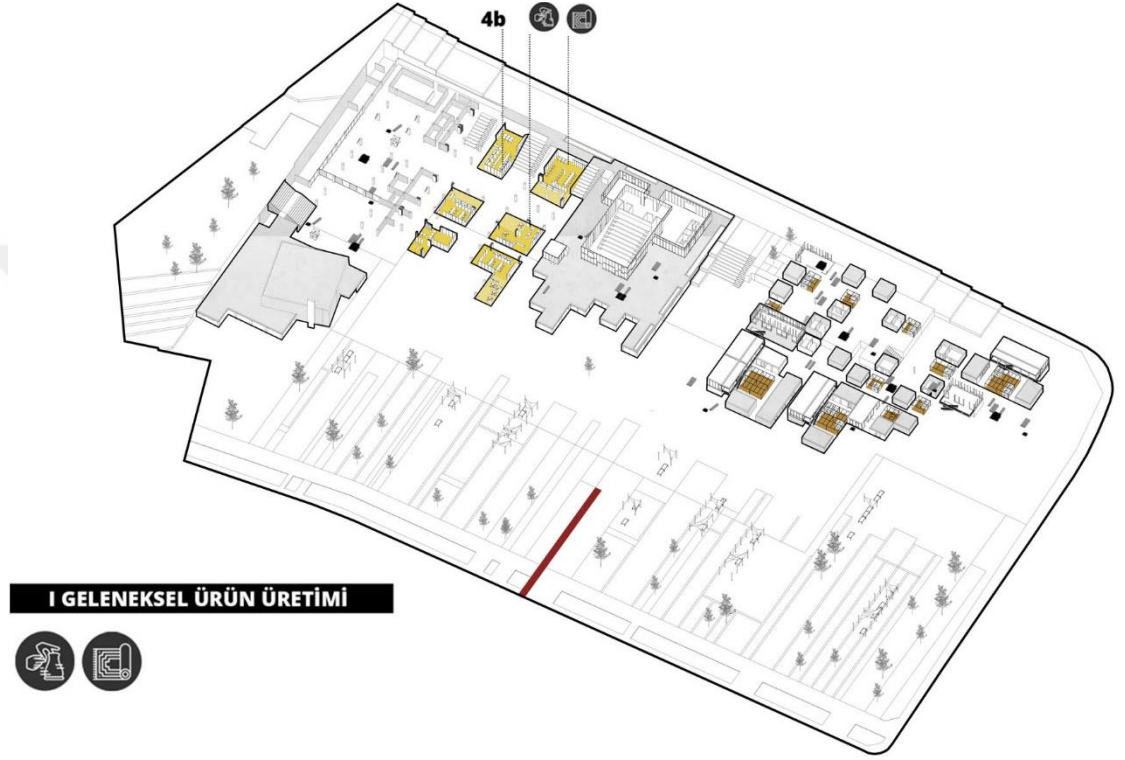

Şekil 4.15. Öneri atölye ve çarşı alanları ilişkisi

4.3.4 Ekonomik kalkınmayı sağlamaya yönelik öneriler

Yoğun göç alan bölgelerde ortaya çıkan en önemli sorunlardan biri ekonomik alanda oluşmaktadır. İş kayıpları, yetersiz iş sahaları, ucuz iş gücünün suistimal edilmesi sonucu

kilimcilik, geleneksel aşçılık gibi mesleklerde nitelikli eleman yetiştirmek hedeflenmiştir. Atölye alanları geleneksel çarşılardan yola çıkılarak olarak tekrar yorumlanmıştır. Tasarlanan mekanlarda iki kültür arasında ortak geleneksel sanat eğitimleri verilirken çarşı alanlarında insanların birlikte üretip-satmasıyla ekonomik gelir elde edilmesi düşünülmüştür (Şekil 4.17).

Şekil 4.17. Geleneksel ürün üretim mekanları

Hatay ve çevre yerleşmelerde ekip biçilebilecek bahçeleri olan komşu aileler birbirlerine yardım ederek kolektif bir çalışma sergilemektedirler. Mekânsal çözüm önerisi kapsamında geliştirilmiş olan tarımsal üretim düşüncesinin temelinde bu yardımlaşma geleneği bulunmaktadır. Gelecek parkı olarak tasarlanan alan sabit yeşil alan ve mekanlardansa birlikte üretmeyi teşvik edecek şekilde planlanmıştır. Meydan ile gelecek parkı kesişimde kurulacak pazar alanlarının ise meydanı daha çok kullanılır hale getirmesi hedeflenmiştir. Hatay'ın tarımsal verimliliği de göz önüne alınarak özellikle permakültür üretim yapılabileceği öngörülmüştür. Hatay'da yetişen meyve, sebze ve tahıl ürünlerini yerel halk ve mültecilerim birlikte üretmeleri ve gelir elde etmeleri proje için

I TARIMSAL ÜRETİM

4c

Legend: Wheat, Cotton, Grapes, Tomatoes, Corn

An architectural rendering of a modern building complex. The foreground shows a large, flat, light-colored paved area. In the middle ground, there are several interconnected buildings with flat roofs and large glass facades. Some buildings have balconies or terraces. The buildings are surrounded by a central courtyard with trees and a paved walkway. In the background, there are more trees and a distant horizon under a clear sky. The overall style is clean and minimalist, with a focus on geometric forms and open spaces.

121

5. SONUÇ

Günümüzde toplumlar arası insan hareketliliğinin yoğun yaşanması nedeniyle oluşan sosyo-kültürel, ekonomik ve fiziksel sorunlarla göç kavramı dünya gündeminin başlıca konularından bir haline gelmiştir. Türkiye’de yaşayan mülteci nüfusunun 3,6 milyonun üzerine çıkması yerel halk ve mülteciler arasındaki sosyal entegrasyon üzerine çalışmalar yapılmasını daha önemli hale getirmiştir.

Türkiye’deki yerel halk ve mülteciler arasındaki entegrasyon süreci üzerine yapılan bu çalışma, iki aşamada ele alınmaktadır. İlk aşama olan literatür araştırması kendi içerisinde iki temel kavramı araştırmaktadır. Bunlardan ilki olan Türkiye’deki uluslararası göç ve mülteci kavramlarını kapsayan literatür araştırmasında aşağıda açıklanan problemlerin yaşandığı sonucuna varılmıştır.

- Geçici barınma merkezleri, kaçak yapılaşma, tarım arazilerinin yerleşimlere açılması, etnik gruplaşmaların oluşturduğu gecekondu bölgeleri, sanayi bölgelerinin düzensiz gelişimden dolayı şehrin içinde kalması, eğitim ve sağlık yapılarının yetersizliği gibi sorunlar nedeniyle yerleşimler üzerinde oluşan fiziksel ve mekânsal problemler,
- Mülteci ağırlama giderlerinin ülke ekonomisine yükü, işsizlik oranlarının artması, kişi başına düşen gelirin düşmesi, kaçak işçilik, ithalat-ihracat rakamlarının düşmesi, bölge turizminin olumsuz etkilenmesi, kira fiyatlarındaki artış gibi sorunlar nedeniyle yaşanan ekonomik problemler,
- Kültürel farklılıklar, yaşam tarzı farklılığı ve aynı dili konuşma, etnik kökenlere dayalı gruplaşmaların oluşması gibi sosyo-kültürel nedenlerden oluşan entegrasyon problemleri.

Literatür analizinde ikinci kavram olarak halkevleri araştırılmıştır. Yapılan araştırma sonucu Türkiye’de 1932 yılında açılan halkevleriyle, devletin rejim değişikliği doğrultusunda oluşturulan projeleri halk tabanına yaymak ve halk arasında toplum

bilincini oluşturmak için mekânsal çözümlere gittiği görülmüştür. Halkevlerinin faaliyetlerine bakıldığında ise, temelinde ulusal kimliğin yerleştirilmesi olan halk eğitimi çalışmaları olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan çalışmaların sonucuna bakıldığında toplum içerisindeki farklı yaşam tarzı ve karakterlere sahip topluluklar arasında ortak bir toplum bilinci oluşturduğu görülmektedir. Hatay halkevi ve yaptığı çalışmalar halkevlerinin toplumsal bilinç ve birlik oluşturmadaki önemli rolünü kanıtlar niteliktedir. Bu nedenle, halkevlerinin çalışmalarını sürdürdüğü dönemde ulusalcı politikalar izlenmiş olsa da çalışmaların sonucunda bir toplum bilinci oluşturulduğunun göz ardı edilmemesi gerektiği anlaşılmıştır. Halkevlerinin bu rolleriyle günümüzde yaşanan benzer problemler için mekânsal bir model olarak önem kazandığı belirlenmiştir.

Yapılan literatür araştırmalarında son yıllarda göç ve göçün mekânsal, sosyo-kültürel, ekonomik etkileri üzerine birçok çalışma yapıldığı görülmüştür. Türkiye’de bulunan mültecileri ele alan Eyiñ (2015), Navruz (2015), Yanar (2018), Taş (2019) ve Hekmat’ın (2019) yaptığı çalışmalar incelendiğinde geçicilik-kalıcılık kavramlarının mülteciler bağlamında sorgulandığı görülmektedir. Eyiñ (2015)’in İzmir’deki mülteci barınma sorunun ele aldığı çalışmanın dışında diğer elle alınan çalışmaların yanı sıra literatürde karşılaşılan pek çok çalışma kalıcı stratejilerin önemi vurgulamaktadır. İzmir örneğinin 2015 yılında hazırlandığı ve 2020 yılı itibariyle mülteci akışının devam etmekte olduğu düşünüldüğünde, kalıcılık temelli önerilerin önemi arttığı görülmektedir. Çalışmaların büyük çoğunluğunda oluşturulan stratejiler için entegrasyon süreci öne çıkan diğer bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel, mekânsal ve ekonomik etkiler temelli problemlere karşı geliştirilecek öneriler için sosyal entegrasyon sürecinin kilit nokta olduğu görülmektedir. Kalıcı stratejilerin oluşturulması gerekliliği ve bu stratejilerin sosyal entegrasyon süreci üzerinde olumlu etkiler oluşturulacağının belirlenmesi üzerine çalışmanın ikinci kısmında mekânsal bir çözüm önerisi geliştirilmiştir.

Çalışmanın ikinci aşamasında Halkevi yaklaşımı ile mekânsal çözüm önerisi geliştirilmiştir. Çalışma alanı olarak belirlenen Hatay ilinin Reyhanlı ilçesi için oluşturulan çözüm önerisinde, mültecilerin yoğun olduğu bölgelerde görülen fiziksel ve mekânsal problemler, barınma ihtiyacı problemleri, ekonomik problemler ve sosyal entegrasyon problemleri ele alınmıştır. Kentle, öneri bir aks ve meydan ile ilişki kurularak

bütüncül bir yaklaşım izlenmiş, iki farklı toplumdan insanları bir araya getirmek öncelikli kaygı olmuştur. Bir araya getirilen bu iki farklı topluluğa bir arada yaşamının öğretilmesi için okul dışında bir halk eğitimi sunacak mekanlar önerilmiştir. Mülteci halkın eğitimiyle öncelikle dil birlikteliği sağlanması amaçlanmıştır. Verilmesi öngörülen diğer eğitimlerle her iki topluluğun da yerel kimliklerini oluşturan gelenek-görenek ve zanaatların öğretilmesiyle ortak paydaların oluşturulması hedeflenmiştir. Bu eğitimlerin desteğiyle alanda ekonomik gelir getirecek ürünler elde edilmesi, her iki topluma da birlikte üretmeyi ve birlikte kazanmayı öğretirken, küçük ölçekli olsa da ekonomik anlamda sürdürülebilir bir yapı oluşturması amaçlanmıştır.

Bu tez kapsamında, öncelikle mülteci sorununun entegrasyon süreci ile ele alınması, öneri yerleşim alanının fiziksel ve mekânsal verilerinin bir bütün olarak incelenmesi, bu incelemeler doğrultusunda mekânsal bir öneri getirilmeye çalışılmasıyla sürecin hem mekânsal hem de sosyal boyutları birlikte ele alınarak bütüncül bir yaklaşım izlenilmiştir. Tez çalışması kapsamında önerilen, sosyal entegrasyon sürecinin temelini bir kültür tesisinin oluşturduğu, geliştirilebilir mekânsal tasarım önerisi, mülteci konusunu farklı bir bakış açısıyla ele alması bakımından ileride bu konu üzerinde yapılacak çalışmalar için önem kazanmaktadır. Mekânın toplumların sosyal problemleri üzerinde etkili olabileceği ve yaşanan problemleri çözmeye yönelik mekânsal yaklaşım önerilerinin gerekliliğine dikkat çekmek çalışmanın temel amacıdır. Toplumlar arası insan hareketlerini ve mültecileri konu alan pek çok çalışmayla birlikte bu çalışmanın da en zayıf yanı konunun disiplinler arası bir şekilde ele alınmamış olmasıdır. Bu çalışma konusunun temelinde insanın olması ve etkilerinin fiziksel, mekânsal, sosyal, ekonomik, toplumsal ve kentsel boyutlarda olması, çözüm süreci için ciddi politik yaklaşımlar gerektirmektedir. Bu nedenle sosyal entegrasyon süreci üzerinde yapılan çalışmalarda kurumlararası çalışmaların sayılarının artması gerektirdiği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akkuş, M. 2004.** Bursa Halkevi ve Uludağ Dergisi. *Doktora Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, İzmir.
- Aksoy, Z. 2012.** Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 5(20): 292–303.
- Alpalaca, M. 1938.** Halk kültürü bakımından Cumhuriyet, *Uludağ*, 18 (1938): 15.
- Akıncı, B., Nergiz, A., Geyik, E. 2015.** Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 58-83.
- Anonim, 1938.** Bursa Halkevi projesi, Mimar Münevver Belen. Arkitekt, <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/569/8643.pdf> (Erişim tarihi: 25.12.2019).
- Anonim, 1939,** Sivas Halkevi projesi müsabakası. Arkitekt, <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/100/1085.pdf> (Erişim tarihi: 25.12.2019)
- Anonim, 1997.** Social and economic impact of large refugee populations on host developing countries Social and economic impact of large refugee populations on host developing countries, By UNHCR Standing Committee. UNHRC, <https://www.unhcr.org/3ae68d0e10.html> (Erişim tarihi: 27.05.2019).
- Anonim, 2012,** Transitional shelter guidelines. Shelter Centre, <https://www.iom.int/files/live/sites/iom/files/What-We-Do/docs/Transitional-Shelter-Guidelines.pdf> (Erişim tarihi: 20.08.2019)
- Anonim, 2013a.** Zorla yerinden edilen insan sayısı. BM Türkiye Dergisi, <https://www.bmdergi.org/language/tr/zorla-yerinden-edilen-insan-sayisi-2017de-68-milyonu-asti-multeciler-icin-kuresel-bir-anlasmanin-saglanmasi-kritik-onemde/> (Erişim tarihi: 22.06.2019).
- Anonim, 2013b.** Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar 2013: Saha Araştırması Sonuçları. AFAD, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/60-2013123015491-syrian-refugees-in-turkey-2013_baski_30.12.2013_tr.pdf (Erişim tarihi: 21.04.2015)
- Anonim, 2013c.** AD Classics: Casa del Fascio / Giuseppe Terragni. Archdaily, <https://www.archdaily.com/312877/ad-classics-casa-del-fascio-giuseppe-terragni> (Erişim tarihi: 25.12.2019).
- Anonim, 2014.** Göç Analiz Raporu. TOHAV, <https://docplayer.biz.tr/3649749-Tohav-goc-analiz-raporu-2014-toplum-ve-hukuk-arastirmalari-vakfi-yayini.html> (Erişim tarihi: 13.12.2019)
- Anonim, 2015a.** Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkileri. Orsam Yayınları, https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/rapor_Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf (Erişim tarihi: 13.12.2019).
- Anonim, 2015b.** TR63 bölge planı 2014-2023. DOĞAKA, https://www.dogaka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/www.dogaka.gov.tr_603_GE7J97UV_TR63-Bolge-Plani-2014-2023.pdf (Erişim tarihi: 13.01.2020).
- Anonim, 2015c.** İstatistiklerle Hatay, DOĞAKA, https://www.dogaka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/www.dogakagovtr_53_ct0o45no_istatistiklerle-hatay.pdf (Erişim tarihi: 10.01.2020).
- Anonim, 2016.** Maison du Peuple (House of the People), Hiddenarchitecture, <http://hiddenarchitecture.net/maison-du-peuple-house-of-people/> (Erişim tarihi: 15.12.2019).

- Anonim, 2017.** Hatay sosyal görünüm raporu. DOĞAKA, https://www.dogaka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/wwwdogakagovtr_825_ny5t93ei_hatay-ili-sosyal-gorunum-raporu.pdf (Erişim tarihi: 10.01.2020).
- Anonim, 2017a.** Mekansal programlar yapım yönetmeliği. T.C Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19788&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (Erişim tarihi: 08.01.2020).
- Anonim, 2018a.** UNHRC Mid-Year Trends 2018. UNHRC, <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5c52ea084/mid-year-trends-2018.html> (Erişim tarihi: 22.06.2019).
- Anonim, 2018b.** Suriye'deki iklim değişikliğinin ve susuzluğun Türkiye'ye olan Suriyeli göçüne etkisinin Hatay özelinde araştırılması. Hatay B.B, http://www.iklimin.org/wp-content/uploads/2018/01/HatayBB_026_Suriyeli-G%C3%B6ç%C3%BCn-Etkisi.pdf (Erişim tarihi: 05.01.2020).
- Anonim, 2018c.** Barınma merkezlerindeki son durum: geçici barınma merkezleri. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2374/files/15_10_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu_1.pdf (15.01.2020).
- Anonim, 2018d.** Hatay Valiliği, Hatay'da Tarım. Hatay Valiliği, <http://www.hatay.gov.tr/hatayda-tarim> (Erişim tarihi:05.01.2020).
- Anonim, 2019a.** The Refugee Project. UNHRC, <http://www.therefugeeproject.org/#/2017/TUR/explore> (Erişim tarihi:30.05.2019).
- Anonim 2019b.** Türkiye'deki Suriyeli sayısı. Mülteciler Derneği, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim tarihi: 30.12.2019).
- Anonim, 2019c.** Göç tarihi. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi> (Erişim tarihi: 05.12.2019)
- Anonim, 2019d.** TÜİK, Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları. Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30709> (Erişim tarihi: 01.01.2020).
- Anonim, 2019e.** Hatay Valiliği, Nüfus ve dağılımı. Hatay Valiliği, <http://www.hatay.gov.tr/nufus-ve-dagilimi> (Erişim tarihi:05.01.2020).
- Anonim, 2019f.** Hatay Valiliği, Sosyal ve coğrafi durum. Hatay Valiliği, <http://www.hatay.gov.tr/sosyal-ve-cografi-durum> (Erişim tarihi:08.01.2020).
- Anonim, 2020a.** Turkey: Key Fact and Figures. UNHRC, <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri> (Erişim tarihi: 15.03.2020).
- Anonim, 2020b.** Hatay Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi. <https://www.hastane.com.tr/hastane/hatay-dogum-ve-cocuk-bakimevi.html> (Erişim tarihi: 15.03.2020).
- Anonim, 2020c.** Hatay İl Sağlık Müdürlüğü. <https://www.google.com/maps/place/Hatay+Sa%C4%9Fl%C4%B1k+%C4%B0l+M%C3%BCd%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BC/@36.2011434,36.1590193,15z/data=!4m5!3m4!1s0x0:0xf8d3d2996bd2b486!8m2!3d36.2011434!4d36.1590193> (Erişim tarihi: 15.03.2020).
- Anonim, 2020d.** İskender'un Ticaret Borsası, Hatay ve ilçeleri haritası. <http://iskenderuntb.org.tr/harita/> (Erişim Tarihi: 10.03.2020)
- Aslan, N. 2007,** Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk devrimi. *Y. Lisans Tezi*, İÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul.

- Aslangiri, F., Sayın, Y., ve Usanmaz, A., 2016.** Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31): 1-13.
- Aşır, V. 1939.** Romen Gençlik Teşkilatı- Strasa Tarii, Ülkü, Ankara, 19-21 s.
- Baltacıoğlu, İ. H. 1950.** “Halkevlerinde tiyatro”, Halkın evi. CHP Halkevleri Bürosu Kılavuz Kitaplar:29, Ankara, 151.
- Bauman, Z. 1999.** Çalışma, tüketicilik ve yeni yoksullar. Sarmal Yayınevi, İstanbul, 156 s.
- Boswell, C. 2002.** Addressing the causes of migratory and refugee movements: the role of the European Union. *UNHRC New issues in refugee research working paper no. 73*: 5-6.
- Bozdoğan, S. 2002.** Modernizm ve ulusun inşası, erken Cumhuriyet Türkiye’sinde mimari kültür. Metis Yayınları, İstanbul, 367 s.
- Bozkurt, S. G. 2019.** Antakya’nın geleneksel evlerinin avlu özellikleri üzerine bir inceleme. *Turkish Journal of Forest Science*, 3(1): 1-12.
- Çeçen, A. 1990.** Atatürk’ün kültür kurumu halkevleri. Gündogan Yayınları, Ankara, 455 s.
- Çeçen, A. 2000.** Atatürk’ün kültür kurumu halkevleri. Cumhuriyet Kitap Kulübü, İstanbul, 418 s.
- Dayı, S. E. 2002.** Hatay Devleti ve Hatay’ın Anavatan’a katılması, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 9(19): 331,340.
- Duman, O. Ö., Payaslı, V. 2013.** Sancak’tan vilayet’e bağımsızlık mücadelesinin bir kültür evi Hatay Halkevleri (1937-1939). Uluslararası Çağlar Boyunca Hatay Ve Çevresi Arkeolojisi Sempozyumu, 21-24.05.2013, Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Hatay.
- Durmuş, Y. Akhan, N. E. 2011.** İlk dönem halkevlerinin eğitim faaliyetleri “Konya Halkevi örneği”. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 8(29): 59-95.
- Durukan, A. 2006.** Cumhuriyetin çağdaşlaşma düşüncesinin yaşama ve mekâna yansımaları: Halkevi Binaları örneği. *Doktora Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Durukan, A., Ulusu Uraz, T. 2008.** Cumhuriyetin kültür kurumu olarak Halkevi Binaları. *İtüdergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 7(1): 38-49.
- Ekici, S., Tuncel, G. 2015.** Göç ve İnsan. *Birey ve toplum Dergisi*, 5(9): 9-22.
- Eraldemir, Z. 2013.** Türkiye’de göç sorunu, göçlerin sosyo-ekonomik yansımaları: İskenderun-Dört Yol örneği. *Y.Lisans Tezi*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Hatay.
- Erdoğan, M. 2014.** Türkiye’deki Suriyeliler; toplumsal kabul ve uyum araştırması. HUGO. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları. Ankara
- Ergun, M. 1997.** Mustafa Kemal Devri Türk eğitimi. Ocak Yayınları, Ankara, 1997, 205 s.
- Eyinc, S.S. 2015.** Tasarım yoluyla mülteci barınma sorununun yönetimi: İzmir’deki Suriyeli mülteciler örneği. *Y. Lisans Tezi*, İTÜ FBE, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Faist, T. 2000.** The volume and dynamics of international migration and transnational social spaces. Oxford University Press. Oxford and New York.
- Giddens, A. 2010.** Göçmenlerin emek piyasası üzerindeki etkisi, sosyoloji başlangıç okumaları. Say Yayınları, Ankara, 527 s.

- Güçer, M., Karaca, S., Dinçer, O. B. 2013.** Sınırlar arasında yaşam savaşı, Suriyeli mülteciler alan araştırması rapor no:13-04. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu. Uşak.
- Hekmat, A. M. 2019.** Türkiye'de mültecilerin barınma sorunları üzerine: Erzincan'da mülteci yerleşim alanı analizi. *Y. Lisans Tezi*, Erciyes Üniversitesi FBE, Mimarlık Anabilim Dalı, Kayseri.
- İnsel, A. 2001.** Modern Türkiye'de siyasi düşünce, Kemalizm. İletişim Yayınları, İstanbul, 688 s.
- Kara, A. 2005.** XIX. yüzyılın ilk yarısında Antalya'da yerleşme ve nüfus. *OTAM*, 0(17): 1-14.
- Karakaya, E. 2011.** Construction of the Republic in city space: From political ideal to urban planning principles. *Y. Lisans Tezi*, ODTÜ FBE, Kentsel Tasarım Anabilim Dalı, Ankara.
- Karasu, M. A.,** Suriye'deki iç savaşın çevresel etkileri. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 26(3): 86.
- Kınık, K. 2010.** Göç, sürgün ve iltica. *Hayat Sağlık Dergisi*, 7(2): 36–39.
- Kıray, M. 1998.** Kentleşme Yazıları. Bağlam Yayınları, Ankara, 92 s.
- Kili, S. 1981.** Atatürk devrimi bir çağdaşlaşma modeli. Türkiye İş Bankası Yayın Evi, Ankara, 342 s.
- Kirişçi, K. 2014.** Misafırlığın ötesine geçerken: Türkiye'nin “Suriyeli mülteciler” sınavı. UŞAK & Brookings Enstitüsü, İngilizce ‘den Çeviren: Sema Karaca, Uşak, 13.
- Kulözü, N. 2016.** Bir mekânsal modernleşme öyküsü: Erzurum kenti ve kentsel mekânında ikili dokunun oluşumu”, *İdeal Kent Dergisi*, 7(18): 22-47.
- Kulözü, N. 2017.** Yitirilen bir erken Cumhuriyet dönemi mirası: Erzurum Halkevi. *Mimarlık*, 395: 78- 83.
- Lecca, P. 2017.** Long-term Social, Economic and Fiscal Effects of Immigration into the EU: The Role of the Integration Policy. *JRC Working Papers in Economics and Finance*, Luxembourg, 4: 1-41.
- Mutluer, M. 2003.** Uluslararası göçler ve Türkiye, kuramsal ve ampirik bir alan araştırması: Denizli Tavas. Çantay Kitabevi, İstanbul, 90.
- Mütevellioglu, N. 2016.** Sosyal devletin meşruiyeti. *İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 8(2): 1-21.
- Namal, Y. 2012.** Zonguldak Halkevi'nin faaliyetleri ve Karaelmas dergisi. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 9(34): 97-134.
- Navruz, M. 2015.** Bütünleşme ve ayrımlaşma ikileminde kent mültecileri: Konya'da Suriyeli mülteciler, *Y. Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi SBE, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Konya.
- Oktay, A. 2003.** Cumhuriyet'in ilk yıllarında sanata yaklaşım ve sonuçları. *Sanat Dünyamız: Üç Aylık Kültür ve Sanat Dergisi*, 3(89): 87.
- Oytun, O. ve Gündoğar, S. S. 2015.** Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri raporu, rapor no: 195. ORSAM- TESEV. Ankara.
- Öner, N.A.Ş. 2018.** Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar: ‘Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar’. İletişim Yayınları, İstanbul, 358 s.
- Özdemir, E. 2017.** Suriyeli mülteciler krizinin Türkiye'ye etkileri. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3): 129.
- Öztekin, S. 2016,** Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'nin göç ve sosyal içerme politikalarının analizi. *Y.Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Payaslı, V. 2013.** Hatay Halkevi'nin faaliyetleri ve Hatay Halkevi Dergisi (1939-1951). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 7(52): 905-941.
- Perruchoud, R., Redpath J. 2009.** Uluslararası Göç Hukuku: Göç Terimler Sözlüğü. IOM, İsviçre, 1-75.
- Saygun, A. A. 1940.** Halkevlerinde musiki, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 14.
- Scascighini, M. 2009.** La Maison du peuple, Auto-émancipation ou mise sous tutelle?. *Kunst + Architektur in der Schweiz*, 60(1): 6-11.
- Sharp, D. 1991.** Twentieth century architecture, a visual history. Facts on File, New York Oxford, 139.
- Storchi, S. 2007.** Il Fascismo È Una Casa Dı Vetro: Giuseppe Terragni and the politics of space in fascist Italy. *Italian Studies*, 62(2): 231-245.
- Şen, M. 2014.** Türkiye'de iç göçlerin neden ve sonuç kapsamında incelenmesi. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 1(1): 231-256.
- Şimşek, S. 2002.** Bir ideolojik seferberlik deneyimi Halkevleri: (1932-1951). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 266 s.
- Taş, D. 2019.** Ekonomik, sosyo-kültürel ve mekânsal boyutlarıyla Suriyeli mülteciler: Elazığ örneği. Y. *Lisans Tezi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi FBE, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Konya.
- Taşkın, D. 2014.** Uluslararası göç sorunu perspektifinde Türkiye. *TSA*, 18(1): 181.
- Tekeli, İ. 2008.** Göç ve ötesi. İstanbul, 240.
- Tekeli, İ. 2000.** Kent yoksulluğu ve modernitenin bu soruya yaklaşım seçenekleri üzerine. TESEV Yayınları, İstanbul, 160 s.
- Tekeli, İ. 2010.** Göç ve Ötesi. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 240 s.
- Tunali, S. 2013.** Halkevlerinde yürütülen sanat çalışmaları (1932-1950). *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2): 59-76.
- Tunç, A. Ş. 2015.** Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *TESAM Akademi Dergisi*, 2(2): 29-63.
- Turan, Ş. 1999.** Türk devrim tarihi çağdaşlık yolunda yeni Türkiye (10 kasım 1938- 14 Mayıs 1950). Ankara, Bilgi Yayınevi, Ankara, 358 s.
- Uygur, T. 1936.** Hadiseler Karşısında, Türkün, Ankara, 1-9.
- Yeşil, E. G., Eskiocak, A. 2018.** Hatay sosyo-ekonomik rapor. Antalya Ticaret ve Sanayi Odası, <http://www.antakyatso.org.tr/dokumanlar/2017%20yayinlar%20veriler/ekonomik%20rapor%202018/EKONOM%C4%B0K%20RAPOR%202018.pdf> (Erişim tarihi: 20.12.2019).
- Yaman, Z.Y. 1998.** Cumhuriyet dönemi Türk resmi (1923-1938) üzerine düşünceler, *Arredamento Dekorasyon*, 1(10): 68-74.
- Yanar, B. 2019.** Yerel yönetimlerin Suriyeli mültecilere yönelik politikaları: İstanbul örneği. Y. *Lisans Tezi*, İTÜ FBE, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul.
- Yıldırım, S., İslamoğlu, E., İyem, C., 2017.** Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma. International Balkan and Near Eastern Social Sciences Kongresinde bildiri özeti, 23-24.09.2017, Tekirdağ, Türkiye.
- Yorulmaz, Ş. 1998.** Fransız manda yönetimi döneminde İskenderun Sancağı (Hatay)'nın sosyo-ekonomik ve siyasal durumuna ilişkin bazı kayıtlar (1918-1939). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 2(22): 257.
- Zeyrek, Ş. 2006.** Türkiye'de Halkevleri ve Halkodaları (1932-1951). Anı Yayıncılık, Ankara, 176 s.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Fuat ARABACI
Doğum Yeri ve Tarihi : Gebze / 15.05.1994
Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim Durumu
Lise : Darıca Çırağan Anadolu Lisesi 2008-2012
Lisans : Bursa Uludağ Üniversitesi 2012- 2016
Yüksek Lisans : Bursa Uludağ Üniversitesi 2017-2020

Çalıştığı Kurum/Kurumlar : Tatbikat Mimarlık
Aydınsoy İnşaat

İletişim (e-posta) : arabacifuat@gmail.com